4910

Jan Machalický
čís: [illegible]

MEČ A KALICH.

Od

J. Erazima Wocela.

W PRAZE.
W knihtiskárně a skladu Jar. Pospíšila.

1843.

O wieści gminna, ty arko przymierza
Między dawnemi i młodszemi laty!
W tobie lud składa broń swego rycerza,
Swych myśli przędzę, i swych uczuć kwiaty.

A. M.

NOV 10 1972

PG
5038
V57 M4

Wstup.

Národ sláwau otců neswěcený,
Bez paměti dějů wlasti swé,
Z žiwota knih list je wytržený,
Oběť podlá wůle wětrowé;

Wětew oderwaná z lidstwa sadu,
Bez owoce, nepoznawši kwět;
Zbořený slaup neznámého hradu,
Jejž otáčí chwoje swadlá sněť;

Z pauta lásky srdce wylaučené;
Wlnami blaudící lodice,
Ke skále již diwá bauře žene
Bez wesla a wěrné kotwice!

Běda tomu, takowé kdo lodi
Swěřuje swých drahých pokladů!
Bídnější wšak, kdo, co swět neplodí,
Nebes dar — dal lodi w zástawu.

Nebes dar! tu lásku k nebi, k wlasti,
K trůnu! — Bauř rozwírá křídla swá:
Koráb bez kotwe, hle! do propasti
Wěrnost, lásku, wíru pochowá!

Pročež orlowými hleďme zraky
  W slawnau wlasti naší býwalost,
Zdobme welebnými předkůw znaky
  Probuzenau českau národnost!

Nechť gen z hradů dáwné sláwy zbyla
  Porauchaná, osamělá zeď:
Slowa mužná kdyby hlaholila,
  Ohlas z rumů dal by odpowěď!

Nechť nám otesali strastní dnowé
  Poslední kwetaucí ratolest:
Z lípy wyrážejí wětwe nowé,
  Zdráw když jenom kořen stromu jest!

Tehdy zpomínejme časů dáwných,
  Zpomínejme doby welebné,
W níž se nám těch postaw weleslawných
  Jako sosen w lesích našich pne.

Umřeli prý! — Hleď tam wlnu mříti —
  Za ní druhá bije břehu lem:
My i oni — jedno wlnobití,
  Hučící Ewropy prostorem! —

ALŽBĚTA A JAN.

PŘEHLED HISTORICKÝ.

Roku 1306 rod slawných Přemyslowců Wáclawem III. po meči zahynul. Po krátkém Rudolfa panowáni za krále českého zwolen jest Jindřich Korutanský, manžel Anny, dcery starši Wáclawa III. Za kralowáni slabého, k wládě neschopného Jindřicha rozbroje w zemi powstaly. Žoldnéřowé, z Korutanska do Čech powolani, nemilostně s lidem nakládajice, panowáni Jindřichowo nad miru odporným učinili. Alžběta, druhá dcera Wáclawa III., krásná a hojnými ducha dary ozdobená panna, jediná naděje Čechůw rod Přemyslowců milujicich, Jindřichem hanebně pronásledowána byla. (Báseň: ***Panna osiřelá.***) Pomoci pána ze Stráže *) z wězeni wywáznuwši, na Nymburk se utekla. Tu powstal boj proti Korutanowi. Wůdcowé české strany byli: Jan ze Stráže, Jindřich z Lipého a Wilém Zajic z Waldeka. Jindřich z Lipého mostskau wěž swými osadiw, autoku Korutanů jakož i kolem něho sopticimu ohni statečně odolal. (***Mostská wěž.***) Němci z Malé Strany wyhnáni, pod zpráwau hraběte Aufensteina na Hradčanech táborem se položili. Tamť bitwa krutá se stala. Němci od Čechů poraženi jsau, a wůdce korutanský jat; načež král Jindřich s českými pány o příměři uhodil. (***Bitwa na Hradčanech.***) Česká strana poselstwi k cisaři Jindřichu VII. učinila, postawiwši w čelo wyslanců Konrada, opata zbraslawského, a Jana ze Stráže, by syna cisařowa Jana Luxemburského za krále českého požádali. **) Cisař přiwolil k žádosti té; Alžběta u skwostném komonstwu do Němec se brala; cisařem slawně přijata a s mladým Janem, zwoleným králem českým w Špiru oddána jest. (***Zasnaubeni.***) Král Jan s wojskem swým do Čech wtrhna, odpor nalezne, před Prahu se položi, kterauž mu měšťané staroměstšti na znameni zwonem dané otewrau. (***Pražské sekery.***) Jindřich Korutanský i se swými ze země wypuzen. Mladý král český, po smrti Jindřicha VII. rady otcowské zbawen jsa, wášnim a rozkošem uzdu paušti. Rozbroj mezi panujici králownau a wdowau krále Rudolfa powstane; Jan, stranu sobě odpornau zničit usilujici, w zášti krwawé s wětšinau pánů českých zajde; ano i tehdáž, když wojsko jeho poraženo, s pány o pokoj jednati nechce. Morowau ranau nesčislné množstwi obywatelů země zahyne; Jan wšak ko-

*) Jinák z Wartenberka.
**) Za wyslance byli tři ze stawu duchowniho, tři ze šlechty, šest pak ze stawu třetiho čili z měštanského zwoleni.

runu českau *) wálkami saužiti nepřestáwá. Tu wěrni posud wrstewnici králowi, ano i slawný pan Wilém Zajic z Waldeka stranu Janowu opauštěji. (*Pan Wilém Zajic z Waldeka* I.) Načež wláda země české Jana omrzi a on s králem německým Ludwikem o to jedná, by mu za korunu českau Rýnské Falcko postaupil. Když pak Jana zpráwa dojde, že pluky Ludwikowy pánem Zajicem poraženy jsau, s Wilémem Zajicem a s pány českými se smiři. (*Pan Wilém Zajic z Waldeka* II.) Pan Wilém Zajic, pěstaun Wáclawa, syna Janowa (jehož jméno později w Paříži králem franckým we jmě Karla proměněno bylo), dowěděw se, kterak Jan korunu českau králi německému prodati obmýšli, přjsahau králowně Alžbětě se zawáže, že ji a kralewiči Wáclawu dědictwi otcowské wěrně ochráni. (*Pan Wilém Zajic z Waldeka* III.) Alžběta ku měšťanům starého města Pražského autočiště béře. Staré město Janem obleženo jest marně, protož Jan opět s pánem Zajicem i s celau protiwnau stranau w příměři wejde. (*Pan Wilém Zajic z Waldeka* IV.) Wilém Janowi wěrně w bojich králowských slauži (*Pan Wilém Zajic z Waldeka* V.); s wojskem krále swého Bawořům ku pomoci wyslán, w půtce, kteráž se mezi ním a některými pány bawořskými strhla, zawražděn gest, an čest pána swého a králowny Alžběty háji. (*Pan Wilém Zajic z Waldeka* VI.) Alžběta, o smrti Wiléma se dowědic, ztrátu obrance swého neywěrnějšiho žalostně nese. (*Pan Wilém Zajic z Waldeka* VII.) Jan w bitwě Mühldorfské witězstwi příteli swému králi Ludwikowi wydobýti statně pomáhá; w bitwě této slawný Morawan pan Plichta z Žerotina, hrdinsky sobě počinaje, padl. (*Pan Plichta z Žerotina.*) Alžběta, plachým manželem zanedbaná, s dceruškami swými Čechy opaušti a k zeti swému do Bawor se béře (*Strom na pomezi*), kdež dlauhý čas w žalostné saukromnosti žije (*Písně králowny Alžběty*), až pak opět do wlasti se nawrátiwši w Praze žiwot swůj dokoná roku 1330, oplakáwána jsauc od národa českého. Král Jan po cizině jezdi, dobrodružstwi hledaje, zřidka Čechy nawštěwuje, kdež pak berně sbirá, by we Francii a w Porýnu nabytých pokladů proheyřil. Na obě oči oslepnuw, do Čech se nawráti a k wálce proti Kazimirowi krakowskému pole sbirá. (*Král Jan a pánowé čeští.* I. II.) K sauboji králem polským wyzwán jest. (*Wyzwáni.*) Slepý král příteli swému Filipowi králi franckému se synem swým cisařem Karlem IV. a s českými rytiři ku pomoci proti králi anglickému Eduardowi III. spěchá, a w bitwě u Kresčaku **) slawně bojuje, s rytiři swými padne. (*Bitwa u Kresčaku* I. II.)

*) Králowstwi české se wšemi s ním spojenými zeměmi se korunau Českau nazýwalo.
**) Cressy, lat. Cresciacum.

Panna osiřelá.

Rukau dcery králů zhaslých
  Raucho dohotoweno,
Raucho mešné, barwy černé,
  Bílým křížem zdobeno.
Alžběta co bledá růže
  Nade hrobem skloněná,
Líbá kříž — naň slza kane,
  Z krásných očí roněná.
A teď wstaupí tichým krokem
  Do komnaty wážný kmet;
Na truchlící děwu hlídna,
  Žalně wznese k nebi hled.
Jme se mluwit: „Eihle! šat giž
  Smutku jesti dokonán,
By co oběť ruky milé
  Zesnulým byl wěnowán;
Dcero, ukonejši srdce,
  Okem wraucným k nebi hleď,
Utěcha tam naše wěčná,
  Na prosby tam odpowěd!“
Stařec opat, sepna ruce
  Rmutně hledí na ten šat;

Blíže na kříž zrak ukloně,
Zwolá, podiwením jat:
„Jaký lesk to? — což jsi perlau
Raucho smutku zdobila? —
Ach, toť slza newinnosti
Hrobní kříž pokropila!“
Panna chopíc ruku starce
Mluwí w pláči žalostném:
„Běda, běda, osiřelá,
Opuštěná díwka jsem!
Jindřich, manžel sestry wlastní,
Dnes mi hrozil wězením,
Jestli jeho přísnau wůli
Do měsíce nesplním.
Chtě být prázden strachowání
O swau českau korunu,
Snaží se, mně na wše časy
Zmařit práwo ke trůnu;
Nutí mě, bych za panoše
Z Bergowa se prowdala,
Sňatkem tím bych čest králowskau,
Lásku Čechů zmrhala!“
Hrdě panna hlawu zdwihne,
Hlas pak její jasně zní:
„Nepodám se wůli podlé,
Raděj zwolím wězení!
Že gsem wnučka Otakara,
Hodlám skutkem dokázat;
Raděj zemřít chci, než sebe
W sňatek hanby uwázat!“
Líce panny se co růže
Ohniwé rozjasnily,
Jak by rekowské té krwe
Toky se w ní zbudily.

Zbraslawský tu slawný opat
Slowem wážným rokuje:
„S líce sirotka až k nebi
Slza žele wstupuje!
Zapřiž dcero sama sebe,
Na sebe kříž wezmi swůj,
Po tmawých těch cestách swěta
Pána swého následuj!
Wšemohaucí neopustí
Duši zbožnau, newinnau —
Národ zbudí — ten se stane
Tobě pewnau ochranau!“

Mostská wěž.

Bijí ku mostecké wěži
Korutanští plukowé,
Do nichž s cimbuří té wěže
Mecí střely Čechowé.
Kladiwa a dlubny rázné
Wrata brány tepají,
Na tepající wšak zbory
Děsným chřestem klesají
Z wěže kameny a břewna,
Těla Němců drtící,
A teď sypau se i mračna
Sipů na prchající.

Korutanský wůdce wolá:
„Přinášejte paliwo!
Oheň pokoří a zboří,
Co nezdrtí kładiwo!“
A již plamen zhůru praská.
Boky wěže hlodaje,
Dýmu dusícího slaupy
K cimbuří wysílaje.
Teď i z krowů domů krajních
Plameny se wzpínají,
Šlehy jisker w černém mraku
Na wěž mostskau metají.
Eihle, mostská mříž se zdwihá,
Záwory již chřestí zwuk;
Posměch bujné hany mece
Zhůru korutanský pluk:
„Raci z brlohů již lezau,
By tam nezčerwenali;
Zhůru ostré hroty, bysme
Na widle ge wpjchali!“
An ta lůza korutanská
S chechtem zhůru zraky pne,
Tu se hlučně do kořen až
Brána mostská rozlítne.
Ai, a branau trauby zwučí
Staročeským hlaholem,
S mostu pádí w Malau Stranu
Českých pánů statný tém;
Skrze dým a ohňů šlehy
Nese jezdce koňů skok;
Hle, ti kopím založeným
Wráží w nepřátelský bok.
Pod wěží i z wěže hučí
Radowání bujný ples,

Kterýž na Staré až město
  Wítr wěrným Čechům nes'. —
Pán z Lipého s plukem statným
  Z wěže dolů pospíchal,
By swé díky Korutanům
  Za topení wěže wzdal;
Když pak se to hejno Čechů
  Z brány wen wywalilo,
Tu již ani Korutana
  Wíce widět nebylo!

Boj na Hradčanech.

Pěstě české z Malé Strany
  Korutany wyhnaly,
Titož na Hradčanech místo
  Zištné opanowali.
Tamto četné Němců pluky
  Aufensteiner šikuje,
Mužnau řečí k blízké seči
  Wojsko četné zbuzuje.
Krokewní*) ulicí táhnau
  Hlučně zhůru Čechowé;

*) Ulice, z Malé Strany ku hradu pražskému aubočím se táhnauci, za starých časů krokwemi (Sparren) na místě stupňů schodowých opatřena byla, pročež se krokewni (Sparrengasse) nazýwala; w pozdějších pomatených časech ze Sparren, Sporn powstalo, a *krokew* se w *ostruhu* proměnila.

Bujná msta a slzy díwky
Pluky w bitwu krutau zwe.
Táborem se rozloživše
Rámě k seči hotowí;
Tu pan Wilém Zajíc wolá:
„Nuže! dolů s okowy,
Nimiž Korutan zem spíná!
Národ český běduje,
Neb dráb cizí lidi kácí,
Města boří, drancuje.
Dceru králůw, perlu wlasti,
Chtěje u prach pokořit,
Žalářem, ba wězte, jedem
Snažuje se umořit!
Wčera w noci do Nymburka
Alžběta jest spěchala,
Wám pak, muži čeští, pomstu
Nad škůdcem zanechala!“
„Pomsta, pomsta!“ pluky české
Děsným hlasem wolají,
An již palcátem i mečem
W zbory cizí šlehají.
Čí to puklíř žilowaný
Wráží w hustých kopí les?
Hoi ten puklíř Jan ze Stráže
W chumel nepřátelský wnes':
W zápětí mu chrabrý Kamyk
S přilbicí tau býkowau —
Za ním s bleskem mečů hřmících
Čechowé se dawem pnau.
Z okna hradu do té seče
Hled upjná bledý král,
Do jehož se haufů dere
Kopí české dál a dál.

A již uprchají Němci
Přes most w uděšený hrad:
Češi plesají, neb wůdce
Škůdců, Aufensteiner jat.
Na most, na most walí se to,
Hoi, tam daw a ryk a blesk
Mečů smrtných; slyš, tu zahřmí
Na mostě přehrozný třesk —
Most se kloní, most se boří,
Již se strašně prolomil,
Do příkopu hlubokého
Četná těla pohrobil.
Nechť pohrobil; kolem hradu
Wítězný burácí woj,
Až král Jindřich, ukrocen jsa,
Uhodí s ním o pokoj.

Zasnaubení.

„Dcero českých králů, budiž
Blahoslawen příchod twůj!
Nezpomínej doby strasti,
Mysl w lásce rozraduj.
Mého syna ti zasnaubiw,
Otcem tobě, dcero, jsem;
Císařským tě štítem háje,
Hájím též twých otců zem!“

Císař domluwiw, políbí
  Pannu krásně zarděnau,
W prawici pak syna swého
  Klade ruku milenau.
A tu rachot kotlů slawných,
  Zwonů, trub a lidstwa hluk;
Sláwa Wám! radostně hlásá
  Průwodců těch českých pluk.
Milostná tu císařowna
  Dceru sličnau celuje;
Zdwihnauc twář teď, slzu díků
  Blahau nebi wěnuje.
K nohaum matky panna klesá,
  Klopíc oko slzící;
Dle newěsty ženich kleče,
  Líbá krásnau prawici. —
A tu slawný pán ze Stráže
  Slzu sobě z oka mnul,
K opatu dí, który zbožně
  Oko k blahodárci pnul:
„Polowice tuhé práce
  Dokončena wesele —
Anjeli zde klečícímu
  Pomáhají anjelé!“ —
Do paláce císařského
  Již se béře slawný sbor —
Lidstwa, trub a bubnů zwuky
  Budí kolem ohlas hor.

Pražské sekery.

Jako duchy do půlnoční páry
Pozdwihují bílé hrobní twáře,
Tak se wěže Prahy rauchem sněhu
Wypínají do měsíčné záře.
Před hradbami černé pluky stojí,
Nad pluky se lesknau jasné meče;
Kolem ticho, jež jen rachot ruší
Koňů, čenichajících již seče. —

Duch jak bledý do hrobu se kloní,
Prwní wětřík rána když zachwěje:
Tak hle! měsíc za wrcholky temné
Do západní rakwe tiše spěje.
Wýchod září krwawau se kropí,
Hwězdy, leknauce se blesků, hasnau;
Ze wěže tu Prahy staroslawné
Zwon zabauří ranau širohlasnau.

Ai, a rána zwonu rozjařila
Jiskru žiwota w tom černém zboru —
Štíty břinčí, oři zadupají,
Hlasy šumí náhlého howoru.
Opět ticho — jako sochy černé,
Před branau tam na planině bílé
Stojí oděncowé; wichr wěští
Jitra příchod, křowinami kwíle.

Opět tichau prostoru zaděsí
Z wěže Marie Panny zwučná rána;

Meče chřestí — spínají se koně,
   Oděnci se řadí kolem pána.
W středu zboru na komoni bílém
   Jinoch, w háwu stříbrném se skwící,
Mečem bleskne ku hradčanské báni,
   W prwní záři wýchodní se rdící.

Po třetí teď zwonu hlasy bauří,
   Zwuk to gasný radostného zwání:
Slyš, tu w Praze ryk a lomoz hlučný,
   Kowů třesk a děsící tepání.
Teď se brána w stežejích otřásá,
   Tesána jsauc hřmící seker ranau:
Již se boří, již do rumu klesá —
   W město zbor se walí wolnau branau.

Hle! an slunce nad wýchodem plane,
   Leskem rozsíwajíc nebes sláwu,
Tu do Prahy králowské i wjíždí
   Jinoch statný w stříbrolesklém háwu.
Prwní pozdrawení krále wítá
   Měšťany, jenž hromoráznau pěstí,
Bránu rozraziwše, dráhu k wládě
   Králi Janu počali sau klesťti.

Řítějí se Korutana pluky
   W zbory mužů bujně jásajících;
Korutany, eihle! třesk zarazí
   Bradatic jim w lebky tepajících;
Teď i s kopím založeným pádí
   Jana rytíři do luzy roje —
Roj ten hbitě přes Wltawu chwátá,
   Hrotů se a seker pražských bojo.

Pan Wilém Zajíc z Waldeka. *)

Toť ten ctný pan Wilém Zajíc
Wždy bránil Čechów najwíc;
Po wše časy, kudy moha,
Prosmy zaň wšickni Boha!
Sauwěká píseň.

I.

Nad Čechy i nad Morawau
Ohniwá se klene záře,
A z té záře hwězda hrůzy
Na zděšené hledí twáře.

Zděšeno-tě co tam žije
Ještě na tom Čechů hrobě,
Nebo hlad a morná rána
Seje hřbitowy w té době;

Po krajinách hřbitowů tam
Rozesíwá wíc a wíce:
Třicet tisíc mrtwol lidských
Zawezli jen na Sedlice.

*) Wiz přílohu I.

Běda! do té moru hrůzy
Wálky diwé zwuky bauří;
Krew tam teče — hrady hoří,
Města zbořená se kauří. — —

Král tam na brněnském hradě
Sedí, w oku hněwné blesky;
K němu Wilém Zajíc mluwí,
Wěhlasný pán prawočeský:

„Waše milost, račiž w zemi
Zlých těch běhůw opatřiti,
Račiž srdce lidu swému
W smilowání otewříti.“

„Hle již protiwná ta strana,
Ač i častěj zwítězila,
Milosti twé, králi slawný!
Ukorně se podrobila.“

‚Pro sám Bůh! král prchlý wolá,
Nebažím já po smíření,
Nýbrž po panošů zpupných
Rázném w krwi rozdrcení.‘

„Odumřel bys, pane, zmatkůw,
Kdybys na zdrcení čekal —
Wlastní korunu porauchaw,
Zem nebohau bys polekal.“

Tak pan Wilém; král tu dupne,
Až se klenutí zatřese;
Wšak pan Wilém pewně stoje,
Slowa tato wážně wznese:

„Na milost se tobě wzdáwá
  Lichtenburk i s erbem celým,
Seeberk, Babor Strakonický,
  Sezima i s rodem skwělým.“

„Žádá též, bys w pokog zašel,
  Jindřich s Hronowskau tau snětí,
Ano i ten jednooký
  Bujný Smojnow koří se ti.“

‚Koří se, by zaskočil nás!
  My wás české pány známe!
Na laupež sup newyletí
  Jen, když křídlo se mu zláme!‘ —

A tu slowútný pan Wilém
  Před Janem hle k zemi klesne,
Ruce sepna, z hlaubi prsau
  Wolá w duše strasti děsné:

„Zaklínám tě Bohem, králi,
  Pomniž na tu bídu země —
W prachu k tobě, pane, wolám:
  Polituj to české plémě!“

‚Wstaniž, Wiléme můj milý!
  Pokoj utwrdí se w boji;
Stojíš-li jen ty při králi,
  S námi wítězstwí též stojí!‘

Tu pan Wilém se pozdwihne,
  Ukloně se, nazpět wstaupí:
„Tehdy, pane, wěz, že Waldek
  Přízní krále — mír wykaupí!“

„*Králi krew swau obětuji,*
Duši Bohu, srdce wlasti;
Wlast teď *srdce* k sobě wolá,
By ji potěšilo w strasti!“—

Opustil pan Wilém krále,
Jenž co omráčen tu stojí—
Až pak zwolá w hněwu plachém:
„Ať se woje k bitwě strojí!“

II.

Na loketský zámek pozwal
Krále Němců plachý Jan;
Spolu s králem lid baworský
Do české byl země zwán.

A ten lid když kolem Žatce
Dědiny wše drancowal,
Ludwík na loketském hradě
S Janem tajně rokowal.

W komnatě tam sedí spolu,
Wážnau wěc tam smlauwají;
Neb již půlnoc odzwonila,
Lampy mdle jen kmitají.

„Nuže budiž! Ludwík mluwí:
Přízeň swau wám dokáži;
Když mé wojsko pány zkrotí,
W králowstwj se uwáži.“

,Waši wládu, Jan mu wece,
  Upewněji Bawoři,
Ti co stráže na pomezí
  Bujné Čechy pokoří.'

,W králowstwí tak ukroceném
  Hojných zboží dojdete —
An mi tamto na Porýnu
  Slasti swět se rozkwěte!"

O swé země králowé se
  Tajně takto smlauwali —
Rachot mostu teď zaslechnau,
  Zwuky trub se ozwaly.

W komnatu Hanawský hrabě
  Před krále jest uweden —
Twář má bledau, krunýř skwostný
  Krutau sečí pokalen.

„Co se stalo?" Ludwík wolá.
  ,S Čechy jsme se potkali!' —
„Potkali? Již dolož tedy:
  Potkawše, je ztepali."

Neodpowí statný hrabě,
  K zemi klopí trudný hled;
Král se český bujně zdwihne,
  Uděšen král Němců zbled.

,Dolinau jsme k Žatci táhli—
  Posel smutně doložil —
Tu uhlédaw zištné místo,
  Woj se na nás obořil.'

‚Hájili sme mužně pole —
  Přec nás Češi zlomili,
Rozplašiwše wojsko, branců
  Hojný počet nabyli.‘

‚Wůdce Čechů, Wilém Zajíc —‘
  „Wilém Waldek?“ český král
Zděšen zwolá. — ‚Tento, pane,
  W čele pluků panských stál.‘

‚Ten mně zajatému welel
  Waši milost prositi,
By tu zhaubnau s Čechy wálku
  Ráčila již skončiti;‘

‚On že sám chce o wěc tuto
  S panstwem českým uhodit,
By jen milost waše chtěla
  Ku příměří přiwolit.‘

Ruce Jan založe mlčí, —
  Temně hlas pak jeho zněl:
„Ať se stane to, co žádá
  Ten, jenž pole obdržel!“

‚Díky, díky, milý králi!
  — U dweří se ozwe hlas —
Opětuj ta drahá slowa,
  Nebohau zem českau spas!‘

A pan Wilém Zajíc klesá
  K nohaum Čechůw mocnáři,
Bojowníku železnému
  Teče slza po twáři.

Užaslý král Němců hledí
Na wítěze wěrného,
Wítězný jenž wěnec skládá
K nohaum přemoženého.

Jan, Wiléma zdwihna, tiskne
Ruku muži slawnému —
Do wěrného oka dlauho
Hledě Čechu statnému,

Zwolá, ana slza jemu
Zaswítí se bezděky:
„Národ, zplodiw takých srdcí,
Nezahyne na wěky!“

III.

Slunce ozářilo báně
Na loketském hradě,
Zanechawši chládek wonný
Pode hradem w sadě.

Hle, tam rytíři na klíně
Pacholátko sedí,
W oko muži welebnému
Leskem blahým hledí.

„Patř mé djtě — pacholeti
Rytíř wyprawuje —
Jak to swaté slunce luhy
Šíré oswěcuje.“

„Tak má swětit láska naše
Wšecko kolem sebe,
Bychom byli podobnými
Tomu blesku z nebe.“

„Neb jak tamto dole z řeky
Slunce zírá na tě,
Tak i z nebe oko páně
Na nás hledí swatě.“

‚Což ta řeka — dí pachole —
Slunce neodnese?
Zdali pak tož samo hledí
Z ní i tamto w lese?‘

„Hledí, hledí, drahé robě,
Z krůpěje i rosy,
O lásku tak wděčnau wezdy
Srdce naše prosí.“

„A jak slunce každau krůpěj
Swatým žehná leskem,
Tak i ty každého miluj
W národě tom českém.“

„A když já již dáwno budu
Odpočíwat w hrobě,
A z těch toků jasné slunce
Bude hledět k tobě:

„Řekni: Wilém w onom swětě
Zpomíná si na mě!“ —
Pachole tu kolem krku
Otáčí mu rámě.

Nedaleko stojí matka
  Pacholete milá,
Slauchající slowa lásky
  Slze blahé lila.

A se přiblížiwši, wolá
  Hlaholem milosti:
„Drahý Waldeku! nemohu
  Děkowat wám dosti,“

„Že učíte syna mého
  Národ milowati,
Bůh to símě waše račiž
  Hojně požehnati.“

„Teď wšak zpráwu slyšte žalnau“—
  Mluwí, an se linc
Slza z oka jí, a synek
  K mateři se wine —

„Jan obmeyšlí we Falcko se
  Reynské uwázati,
Za zem cizí dědictwí mé,
  Čechy milé dáti.“ —

‚Za zem cizí drahé Čechy!
  Králowno milená!
Korunu tu nezaplatí
  Žádná w swětě cena!‘

‚Wězte — horlí Wilém dále —
  To že se nestane,
Dokud jiskra žiwobytí
  W prsau těchto plane!‘

‚Důwěřujte, králowno má,
  Srdcím wěrným našim,
Utecte se ku Pražanům
  S pokladem neydražším.‘

‚Ano, dcero Přemyslowců,
  My to oprawíme —
Wám i synu žezlo české
  Statně obhájíme!‘

Eliška milostnau ruku
  Wilému podala;
On ji líbá — a králowská
  Slza jej žehnala.

IV.

Na welebné Prahy wěže
  Blesky leje jitra zář;
Do Wltawy šírowládné
  Topí nebe jasnau twář.

Jak labutě po blankytě,
  Tak po řece w tichosti
Plynau lodě s lidem četným
  W leskné zbrojů statnosti.

Milokrásně řeka líčí
  Na swém modrém nebesku
Přílby, prapory a štíty
  W pestrém barew odlesku.

Ladný wšak ten obraz nebe
  Nese wášní smrtných stroj;—
Podané by wlastní zhubil,
  Přes řeku král plawí woj.

Hle tam na Zděrazské hradbě
  Stojí Staroměstských pluk;
Rmutně stojí, nezdwihaje
  Blízké bitwy jarý zwuk.

Měšťanům to trudný účel,
  S pánem wlastním wálku wést;
Před ním obhájit wšak nutno
  Králownu a země čest.

Eihle haufci krále Jana —
  Němečtí to haufci jsau —
Již se w bujném hlaholení
  Položili před hradbau.

Herolt s korauhwicí bílau
  K příkopu teď přichwátal,
Třikrát traubiw, zwučným slowem
  Ku hradbě pak zahlásal:

„Pod králowské přízně ztrátau,
  Měšťané! wám káže pán,
By mu s wojskem celým wolný
  Wjezd byl w Staré město dán!“

Za příkopem očekáwá
  Králůw posel odpowěd;
Měšťané pak hledj na se
  Němi, jako městská zeď.

Tu pan Waldek na zeď wstaupiw,
Wlastní prapor w baštu wklál,
Prapor s kly we tlamě kančí;
Odpowěd pak ráznau dal:

„My co wěrní Čechowé se
Swému králi koříme,
Paní králowu hájíce,
Čest i krále hájíme.“

„Jestli s králowau a městem
W příměří newejde pán,
Ať je jist, že nebude mu
Do města wjezd nikdy přán!“

Posel odjíždí. Již haufy
Žene k šturmu bubnů třesk;
Jan hle bujně z čela pluku
Wyletí co z mračna blesk;

S koně skočiw, kladiwo si
Těžké připne k pancíři,
Řebřík chopí, bujně zwolá:
„Zamnau, statní rytíři!“

A již na zděrazské bašty
Pnulo se sto řebříků,
Na nichž Němců wjc než tisíc
Wisí děsném we křiku.

Tu pan Zajíc s lwowým srdcem
Dobu neypracnější měl,
S ním ten jednoruký Ctibor
Němcům lebky rozrážel.

Ctiborowi u Holiče
  Prawici sial Uhra meč;
Rytíř lewicí wšak silnau
  Tworí kolem hrůznau seč.

S pražskau družinau tak páni
  Králůw autok zkazili,
Do příkopu na řebříky
  Kopy Němců srazili.

Parný den to — Zajíc umdlen
  Pot si s čela utírá —
Slyš hlas trauby! — eihle braňka
  Poslowi se otwírá.

Před Waldekem panoš stoje,
  Poselstwí mu wyřídil,
Žeby král přec se Zajícem
  O příměří uhodil.

Eihle panošowa slowa
  Wiléma otawila,
Jakby sílicí mu šťáwa
  Do srdce se nalila;

Zwolá: „Nuže díky Bohu!
  Králůw hněw jest udušen;
Zdař Bůh, příměří wám zjednám!"
  Na kůň skočí, cwálá wen.

V.

W háji zeleném se wětwe
Buku rozkládaly,
Kapli Wáclawa swatého
Mile objímaly.

Ptáčkowé tam kolem chrámku
Sladce šwitořili,
Jakby wojwodu swatého
Písní welebili.

Slyš, tu zdaleka zazwučí
Komoňů klusání,
Ptactwo zděšené na wětwích
Utají zpíwání.

Teď to wesele zatraubí
Do těch černých lesů,
Tak že buky i ty skály
Ozwaly se w plesu.

Eihle tamo mezi listy
Již se háwy třpytí,
Přilby, prapory a kyty
Mžikem tam se swítí.

A již haufec ozbrojenců
Blíže chládkem jede;
Wilém Zajíc haufec pod swým
Praporem to wede.

Jak pan Wilém chrámek boží
Mezi buky zočil,
Tažení zastawě, hbitě
S komoně tu skočil.

Na zem kleknul — wedlé něho
Ctibor gednoruký;
Tiše kolem žehnají se
Krížem swatým pluky.

„Díky Pane — Wilém šepce —
Že sme zwítězili,
Odporníky krále šťastně
Z kraje wyrazili!“

„Díky Pane, že pro krále
Krew se naše lila,
A že s králem česká zem se
Opět spřátelila.“

„Králi krew a duši Bohu,
Srdce drahé wlasti!
Rač ji, Pane, wystříhati
Od weškeré strasti!“

‚Amen!‘ ozwaly se zbory
Spolu se modlíce;
Ctibor swatý kříž též dělá
Ostatkem prawice. — —

Zmizelť již pan Wilém Zajíc
S korauhwí swau w lese —
Wětřík jenom temný dupot
Ku kapličce nese.

Opět ptactwo na wětwičkách
  Hlásky pozdwihuje —
Píseň Wáclawu swatému
  Dále prozpěwuje.

VI.

a wše pro swú prawú wieru,
cizozemskú zlú newieru!
Sauwěká píseň.

Zajíce s tím srdcem lwowým
  Wyslal opět Čechů král,
Aby w čele pluků českých
  U německých bitwách stál.

Češi jdauce králi Němců
  Ku pomoci s Bawory,
U Dřewnowa rozložili
  Na palauku tábory.

W chládku pod lípau tam sedí,
  Těšíce se poharem,
Wůdce český a pan Ctibor,
  W rozmaru ten bujarém.

Náhlý lomoz pozdwihne se,
  Powodně co děsné hluk:
Na planině tam se sráží
  Baworský a český pluk.

Ctibor, pohar w pěsti drže,
  Zwolá: „Což to za zwuky?
Ať to zchwátí wlk, toť naši
  Wrazili tam na suky!“

Wšak pan Wilém na komoni
  Místa toho dospěchal,
Kdež se český hauf s baworským
  O zištnější místa rwal.

Konrád Trautberk, Otto z Dony,
  Baworský též maršálek,
S pánem Waldekem tam krotí
  Roznícených pluků wztek.

A když rozbroj ukrocen byl,
  Ku stanům se wracují;
Na Čechy tu wůdci Němcůw
  Prudkým slowem žalují:

„Díky Bohu! — zwolá Konrád —
  Ze jsme bljže pomezí,
Nezablaudíme již wíce
  Mezi české pařezy.“

Tu pan Zajíc se w třemenu
  Wztýče wážně promluwil:
„Šetřte pánowé slow křiwých,
  Český král nás spřátelil!“

‚Přítelem nám — zwolá Otto —
  Jestiť Luxenburský pán,
Neb by rád ty celé Čechy
  Prodal za německý lán!‘

Wilém hlásá, hněwem bledna,
  W meč an wrazí geho pěst:
„Páni, přestaňte již tupit
  Wlasti mé a krále čest!“

„Kdož odpírá Janu sláwu?
— Trautberk wece — trudno jen
Králi, jak onoho kupce,
Čechy wyrwat z bláta wen!“ *)

„Brzoť on tam odejede,
Weselé kam twáře zwau,
W lauži nechaje zem českau
S protiwnau i králowau.“

Zajíc z pochwy meč wyrazí;
„Bídníče — z něj zařwe hněw —
Králowny i gméno tupíš!?
Hoi, toť žádá pomstu, krew!“

A již křižují se meče,
Rány zwučí w hlasů směs —
Nežli Češi přikwapili,
Wilém w krwi s koně kles’.

VII.

Berně sebraw, na hody král
Wyjel do Francie;
Paní králowá w Melníce
O samotě žije.

Z arkýře tam do čerwánků
Hledí paní bledá,
W nebeské té záři duše
Utěchu swau hledá;

*) Wiz přílohu II.

Postawy tam z mráčků jasných
  Nad západem plynau —
Koruny pak z lesků zlatých
  Nad nimi se winau.

„Duchowé snad otců slawných
  Tam se wyjewili,
Aby dceru opuštěnau
  Z nebe pozdrawili."

Takto wzdychne z hlaubi srdce —
  Tu se kroky blíží,
Rytíř ozbrojený stojí
  Za železnau mříží.

Mříž se otewře a wojín
  Kloní se až k zemi;
Lewici na prsa wlože,
  Klečí tu co němý.

„Toť náš Ctibor! — paní zwolá —
  Mluwtež, wěrný milý,
Proč ste se tak záhy z boje
  Nazpět nawrátili?"

Ctibor mlčí. „A kdež Waldek,
  Obhájce náš walný?"
Starý wojín tu pozdwihne
  Bolně zrak swůj kalný,

A pak z ňader pás wytáhna
  Čerwený a bílý,
Králowně swé jej podáwá,
  Promluwě po chwíli:

„Obdrželi ten pás pan Zajíc
Z králowské té ruky,
Čest když koruny gest hájil
S wlastenskými pluky.“

„Pro wlast, králownu a krále
Přísahal krew dáti —
Wěrný Čech a rytíř musí
Slowu swému státi.“

„Pro čest králowny a wlasti
Krew se tato lila,
Kteráž pás, ten dar předrahý,
Wěrně pokropila.“

„Nebude krew Wilém Zajíc
Pro wlast líti wíce —
Neb“ — tu wojín zakwílí a
Rukau kreje líce.

Promluwí pak, an mu slza
Kane na waus šedý:
„Umírající náš přítel
Zawzdech' naposledy:

‚Králowně ten pás již dones —
Krew ta ať ji těší,
Neboť wěz, též krwe praud jí
Obětují Češi!‘ “ —

A již kroky rytířowy
Ztracují se w dáli —
A w králowských očích slzy
Hořkých žalů stály.

„S Bohem, ochranče můj wěrny!“
Eliška zwolala,
Na krwawý pás an slza
Za slzau kapala.

Bolestně hled k nebi zdwihne —
Záře tam zmizela —
Noc ty mráčky s korunami
Do hrobu zawřela.

Nad ní hwězda jediná jen
Z pode mraků swití:
Jakby dítko chtělo matku
W strasti potěšiti.

Ohlas.

»Přepadl sie meč zemie české!«
Sauw. píseň.

W Čechách burácely bauře —
Sláwy loď se rozkotala;
Tu a onde porauchaná
Deska na břeh wyplawala.

Mnohá století ty zbytky
Prachem nawěženým kryla,
Až je ruka smilowání
Z podlých rumů objewila.

A teď čteme, zpytujeme,
Na deskách co těchto psáno —
Z pochowaných w noci písmen
Switi se nám sláwy ráno!

„Běda! země meč se zlomil —
Wilém, wěrný wůdce česky!“
Tuto zpráwu zachowaly
Zbytky rozlomené desky.

Čechu, zastaw se jak dítě
U náhrobku otce swého,
Zpomínaje na šlechetné
Srdce Čecha hrdinského.

Eihle, srdce ono slawně
Nad stoletím zwítězilo,
Ač jest prachem — lásku k wlasti
Do prsau nám Čechům wlilo.

Z toku lásky bujarého,
Žiwotem jenž nám se praudí,
Duše ať o množstwí takých
Unořených srdcí saudí!

Nechť zlomeno, unořeno,
Jen když wůle naše celá,
Jen když w duši slowa swítí:
Nad žiwot wlast sláwoskwělá!

Bychom ji též ratolestmi
Skwělých činů ozdobili,
A jak Wilém Zajíc w desky
Slawných dějů jména wryli;

Nechť wyplynau neb se znoří —
Jen když skutkem wlast swau ctíme,
W národní to pole swaté
Kwítků blahých zasadíme!

Pan Plichta z Žerotína.

„Slzičku si z oka utři,
Přestaň, přestaň bědowati,
Sic ti o Wilému dobrém
Nebudu wíc powídati.“

Tak dí Ctibor, an miláčku
Rmutnau zpráwu dopowěděl;
Bezděky sám okem wlhkým
Na slzící dítě hleděl.

„Za to, Wěnceslawku, tobě
Chci teď něco wyprawowat,
Což si na budaucí časy
Hlediž wěrně pamatowat.“

S twáří růžowých tu dítě
Hbitě slzu si utírá,
Chopíc ruku rytířowu,
Dychtiwě mu w oči zírá.

Starý Ctibor jme se mluwit:
„W Mühldorfské to bitwě bylo,
Když se wojsko české k woji
Baworskému připojilo.“

„Den sme Wáclawa swatého
Wyzwáněli do té seče;
Zwony byly přílby Němců,
Srdce zwonů naše meče.“

„Nad námi pak korauhew se
Wojwody českého chwěla,
Swatowáclawská když pjseň
Slawně z prsau našich zněla.“

„Zpěw ten, chrabrým duchem otcůw
Již před wěky požehnaný,
Wěrným wnukům hlaholem swým
Otwírá wždy slávy brány.“

„Tehdáž král, twůj otec statný,
Známým kladiwem swým bauřil,
Tak že jiskry z něho dštily,
Pod králem se komoň kauřil.“—

„S námi bylo na sto helmů
Z Morawy w tom lítém boji:
Nebo tam, kde sláwa kyne,
Morawané s Čechy stojí.“

„Hoi, tu z morawských těch pluků
Slawný Plichta bujně skoče,
Za mnau! hlásá, kolem přílby
Mečem sáhodlauhým toče.“

„Za ním přátelé se ženau!
Nežli jej wšak dostihnuli,
Německého wojska zbory
Pana Plichtu zahrnuly.“

„Tuhý boj to; neb Rakauští
Statně sobě počínali —
Marně naše silné dřewce
Do zdi puklířů se hnaly.“

„Eihle tu ze zadu na zeď
Rány meče zarachotí—
Zeď se třese a s pawezau
Muž se w krwi na zem kotí.“

„Za ním Plichta se objewí,
W lewo, prawo mečem zwoně,
Ku wýskoku odwážnému
Řičícího bodá koně;“

„K nám doskočí—již se opět
Obrátí, a ostře míře,
Ozbrojenau koně hlawau
Wrazí w nepřátel pancíře.“

„Pozdwihá rek bujarý hlas
Staromorawského plesu,
Boře se tam hlaub a hlaubě
Do hustého sudlic lesu.

„A my za ním s naším králem
W les ten hustý sme se hnuli,
Mnohý klesnul—dřewce lesa
Krwí naší zablesknuly.“

„Helmu kyt tam pana Plichty
Plyne na wlnách těch kopí—
Kloní se teď níž a níže,
Běda! we wlnách se topí.“

„Naše pomsta nepřátele
Na wše strany hbitě hází,
Neb na Plichtu rachotějí
Kladiw čotných smrtné rázy.

„Nežli wšak až k němu cesta
  Krwawá se proklestila,
Prsa slawná pana Plichty
  Kladiwa již rozdrtila.“

„Mstili sme jej, kladli mrtwých
  Na tisíce w šírém kruhu,
Mstíce porážku též dáwnau
  Na morawském onom luhu.“ —

Starý Ctibor zabere se
  Do trudného přemýšlení,
Zapomena na pachole,
  Mluwí w teskliwém upění:

„Jakých wýhod cizí bitwy
  Zemi české wěnowaly?
Mrzkých darů — krew a ztrátu;
  Cizinci si sláwu wzali!“

„Kdyby stýkala krew česká,
  Co se pro cizince lila,
Wlast by celau, jako wýspu,
  Tokem hrůzným ohradila.“

„A z těch mohyl, wywěžených
  Krwawými Čechů těly,
Jistě by se ještě jednau
  Celé Čechy wystawěly!“

Strom na pomezí.

Strmí na rozcestí dwojích zemí
  Dub welebný; obrázek Marie
Nebes králowny tam pod wětwemi
  W stínu lupenů se mile kryje.
Kolem dubů černé sosny stojí,
  Bor pokrýwá audolí to bodré,
Přiodiw pak horu dwakrát dwojí,
  Bledne — mizí w dalekosti modré.

Před obrazem swatým tam se kloní
  Paní bledá oka milostného,
Jak andílky klečí okolo ní
  Dwě děwčátka wzhledu růžowého;
Podál služka na skalině sedí,
  Koně tráwau blaudí wolným krokem;
Otworem tam lesa zbrojnoš hledí
  Do dalekých krajin wlhkým okem.

Slowan to, neb takým leskem zírá
  Slowanské jen oko w české luhy;
Tamto hledí, slawskau zem kde swírá
  Říše Němců černých lesů kruhy.
Wytržen teď bolným wzdechem paní,
  Panoš statný kwapně zhůru wstane,
K ní pak hledna — twáře kryje dlaní,
  Dmau se prsa — slza s líce kane.

Děwinky teď matku objímají.
Ruce jí a twáře políbiwše,
Pak dětinskau slzau zaplakají,
K nebes králowně se pomodliwše.
Matka oko rmutné pozdwihuje
K milostnému swěta spasiteli —
Modlitba rtem bledým pohybuje,
Zwuky modlitby wšak nezachwěly.

„Stíny rostau, slunce již se kloní!“
Zwolá zbrojnoš, za uzdu an wede
Za stříbrnau osedlaných koní.
Zachwěje se tělo ženy bledé,
Wstane, a do milé České wlasti
Hledí, až jí slza hled zaleje;
Twář pak zdwihnauc w děsné duše strasti:
„Wůle twá se staň!“ jí z ust se chwěje.

Z wlasti milé do cizinců země
Česká králowna se tak ubírá;
Klusot komoňů již zwučí temně —
Posléz we tmách Šumawy umírá. —
O samotě poswátný strom stojí,
Jako srdce w cizých žiwlů moři,
Které obraz w swatyně swé kojí,
Před nímž lampa wěčné sláwy hoří!

Králowna w cizině.

„Zazpíwejte matičko nám píseň
O tom swatém strážci anjelíčku,
We spánku by tichém opatrowal
Waši zbožnau, milau Andulíčku!“

Dceruška tak w lůžko uložená
Hlasem něžným prosí matku drahau;
K lůžku Alžběta se přiblížiwši,
Tiskne políbení na twář blahau.

A teď matka k prsaum harfu zdwihnauc,
Stroje milowané struny ladí,
Miláčky pak do snu newinnosti
Zpěwem něžné lásky wyprowádí:

„Anjelíčku boží,
Strážce můj,
Matičku i otce
Opatruj!

Blíž a blíže přistup
K ložíčku,
A dej políbení
Očičku:

By se zamhauřilo,
Usnulo,
Až by ním twé křídlo
Pohnulo.

Až by je zbudilo
W bílý den,
Kde se boží lásky
Jewí sen.

Dobrau noc, matinko!
Dejž to Bůh,
Utěchy by nabyl
W spánku duch!

A ty česká země,
Dobrau noc,
Jde ti anjel srážce
Na pomoc!

Dozpíwawši struny rukau tají —
Poslauchá — a mateřské usmání
Twáře její blaží, ana slyší
Dítek drahých lehaunké dřímání.

Harfu milau k prsaum opět winauc,
Okna oblaukem se k nebi díwá,
Na němž noc swé hwězdy rozswítila,
Struny znějí, ona písně zpíwá:

Písně králowny Alžběty.

I. Swatá swětla.

Swatá swětla! odkud putugete,
  Odkud wede ruka boží wás? —
„Lásky zdrojem záře naše kwěte,
  Od wýchodu wyslal twůrce nás,
Bychom w oči wlhké potopily
  Jiskry naše, nebes swatau zář;
Duše poswětily, potěšily,
  Wyjasnily trudobledau twář!“

Díky wám za swaté pozdrawení,
  Hwězdy jasné! mluwtež k duši mé,
By jí blesk wáš w jasném objewení
  Wěštil zpráwy z wlasti milené! —
„W strast a hrůzu hwězdy nezírají,
  Putující dráhau nebeskau —
Hwězdy, bolestnau co zpráwu dají,
  Národa českého slze jsau!“

II. Wětry k wlasti milé spěchající.

Wětry k wlasti milé spěchající,
  Pozdrawujte hroby otců mých,
Doneste tam hlasy stonající,
  Chwění slzí w harfu roněných.

Leťte, leťte hradu ke twrdému,
  Celujte tam drahá očička,
Zašeptejte miláčkowi mému,
  Za něj že se modlí matička. *)

Tam, ach tam mé duše tauha spěchá,
  K ostatkům těch hrdoslawných dob,
Tam, kde deery králowské utěcha:
  Synůw žalář — ach a otcůw hrob!

Mezi wězením a hrobu strastí
  Jedna růže jenom wykwítá —
Růže lásky národa a wlasti,
  Růže horkau slzau zalitá.

O ty krásná, krwawá ty růže,
  Sklade slz a blahých dychtění!
Twé jen kauzlo zažehnati může
  Hrůzu hrobu — hrůzu wězení!

III. Tiše, tiše sláwa kráči.

Tiše, tiše sláwa kráčí
  Z wlasti Libušiny wen,
Na otců jen hroby w pláči
Oko žalostně otáčí,
  A pak zmizí jako sen.

Ach w té bauři kruté zloby
  Hrob nám utěchau se stal;
Běda! národ tmawé hroby,
Jediný co poklad, z doby
  Slawných předků zachowal!

*) Toho času král Jan synáčka swého Wáclawa (Karla) na Křiwoklátě stražiti kázal, obáwaje se, by snad protiwná strana jej sobě za krale nezwolila.

Ano, jasněji se líce
Nad popelem dáwných dob!
Jména, welebně se rdíce,
Jako swaté chrámu swíce
Osloňují sláwy hrob!

IV. Swěta nádége, toť kaule pěny.

Swěta náděj – ! toť kaule pěny,
W niž se nebe jasně zardělo,
Poblesk luny w mračnu objewený,
Oblauk duhy rájem rozewřený;
Jeden mžik — a wše to zmizelo!

Dědička tak Přemyslowa trůnu
Naději se swěta kochala;
A teď o samotě w strasti lůnu
Slzau kropí harfy wěrnau strunu,
Utěchau jen ta jí zůstala.

„Hudbu milau tobě, česká země,
Dědictwí co swaté posílám,
Aby w želu twoje drahé plémě
Kauzlem rajským potěšila jemně,
Oslawila národnosti chrám!“

Ohlas.

Na sinawé mračno w žhaucím letu
Šípy blesků wryly sau jméno,
Jméno, *slepý Jan král český* swětu
Sláwy hřmícím slowem oznámeno!

Plamen wěčný na swatém oltáři
Z nádoby se zlaté jasně kmitá:
Neleká zrak leskem, tichau září
Oko modlícího wraucně wítá.

Lampa wěčná w sláwy chrámu českém,
Přemyslowna Alžběta to byla —
W žiwotě swým srdcem, slze leskem,
Po smrti wlast *synem* poswětila.

Daufejme! nechť zhasla sláwy záře,
Neuhasla naděje srdečná:
Z nebes stanu na ubledlé twáře
Leje swětlo swaté lampa wěčná!

Král Jan a Pánowé čeští.

I.

Po náměstí Kutnohorském
  Rozrojil se lidstwa hluk.
W rádnici pak Kutnohorské
  Rozléhá se bujný zwuk:
„Teď nás wolá, teď nás láká,
  Když mu hrozí boží hněw;
Neodolá pohromám těm
  Oslepený český lew!—“
‚Český král dí, ne lew český,
  Na se trest ten uwalil;
Ať jen skwrny sám si zmeje,
  Kdo si jméno zakalil!
Kdo si w bečkách stříbro české
  Do ciziny wywážel,
Ten ať by též i s cizím lidem
  W cizím kraji wálčit měl!‘ —
Tak sněm pánů českých bauří,
  Taká slowa bujně zní —
Tu se dwéře rozstaupily,
  Nastalotě mlčení.
Král u prostřed pánů stojí —
  Ač mu zhasl zraku lesk,
Jméno Jan, král český, swítí
  W každé bauři jako blesk.

„Urozeni, wěrní, milí!
  Zazní králowský tu hlas,
Nastáwá nám tuhá práce,
  Čestný boj a slawný kwas!
Wálkau sausedé okolní
  Proti nám se strojí;
Němci, Uhři i Poláci
  Do boje se rojí.
Kněz Opawský, man koruny
  Naší české, žaluje,
Kterak Kazimír Krakowský
  Jej wší silau sužuje;—
Toho wšak, wy moji wěrní,
  Nelze nám již déle snest—
Pročež zhůru ku Krakowu,
  Neb to žádá naše čest!"—
Král domluwil — wlnobití
  Temných hlasů zahučí;
Tu pan Čeněk z Lípy zwolá,
  Blíž an k Janu přikročí:
„Račiž Waše Milost wědět,
  Nižádný že český pán
W boj za meze země české
  Práwem nemůž býti zwán!"
Zamrače se král, udeří
  Na meč: „Hoi, má dobrá zbraň
České meze rozšířila
  Za Wisly až šírau stráň!
Man koruny naší české
  Utíká se w nauzi k nám!
Chci jej hájit, bych měl jeti
  Ku pomoci jemu sám!
Sám wyjedu této noci
  Abych wlastní hájil čest;

Nechť u krbu sedí, kdo chce
  Na se walit hanby trest!—"

O půl noci, když zwoneček
  Na hawíře dozwonil,
Po náměstí tmawé Hory
  Dupot koní rachotil;
Pawézů a mečů řinkot
  Děsně po ulicích zněl,
W dálce hluk se tratí — mizí —,
  Do bitwy král slepý jel.

II.

Zdwihají se w modré dálce
  Temena morawských hor,
Po náwrší k horám táhne
  Králowských oděnců zbor.
Jako pod korauhwí hrůzy
  W čele zboru jede pán —
Zamyšlený, zamračený
  Jede slepý, slawný Jan.
„Jsme na wrchu hory tuším —
  Upni Ježku nazpět zrak,
Nic newidíš?" — ‚Tamto pane
  Wywalil se prachu mrak;
W mraku jiskřící se kopí —
  Jak to cwálá bystře sem —
Tady jsau již — hle to pluky
  S Lichtenburským praporem!'
Zbory hlučně wítají se;
  Skleslau hlawu zdwihne král,

Lichtenburku ruku podaw,
W čele pluků klusá dál;
K wečeru se den již chýlí —
Haufy táhnau nížinau;
Za kopcem tu trauba zwučí,
Nad kopcem se žerdy pnau —
Žerdy pánů Rozenberků,
Šwihowských též jasný znak.
Král to slyše, hlawu zdwihne,
S twáře mizí hněwu mrak.
Ai ta opět trauby zwučí —
W blízku, w dálce, za wrchem,
W lewo, w prawo hlaholí to,
Ze wšech stran to chwátá sem.
Komoň s králem poskakuje
Při radostném traubení;
Hněw se na Janowě twáři
W blahý úsměch promění.
„Nuže, slepý král zašeptá,
Ze wšech stran to spěchá k nám:
Onit krále neopustí —
Teď swé Čechy lépe znám!“

Wyzwání.

Jak ten slepý lew tam bauří
Po okolí krakowském;
Města boře, pluky tepe,
Mečem hrůzy leká zem. —

Krakow hrdý obklíčil již
  Wojem četným slawný Jan,
Na břehu se Wisly zdwíhá
  Králowského wůdce stan.
Eihle před králem tu Čechů
  Wyslanec se pokořil —
Pokloniw se Polák statný
  Hlasem rázným howořil:
„Kazimir, král polské říše
  Chtěje škody země swé
Stawiti swým wlastním mečem,
  Milost Waši k bitwě zwe!"
To promluwě, rukawici
  K nohaum krále prohodil —
Jan pak slepý w podiwení
  Ucho blíže naklonil —
Posel mlčí — tu radostně
  Udeří král na swůj meč: —
„Zdwihněte tu rukawici,
  Poctiwau já přijmu seč!
Kdy a kde se králi líbí,
  Budu jistě čekat naň;
Poctiwý wšak sauboj žádá
  Stejné slunce, stejnau zbraň:
Poněwadž wšak zraky moje
  Neznají již slunce swit,
Třebai tedy, by král polský
  Taktéž dal se oslepit!"
Rytíř krále Kazimíra
  S wýrokem tím nazpět jel;
Do noci Jan na něj čeká —
  On wšak již se newracel. —
„Diwná wěc, mí milí wěrni,
  Čechůw pán se projewil,

Že jen na slepého Jana
  Škůdce náš se wystrojil;
Snad se později narodí
  Ten, co w sauboj dnes byl zwán,
Nade mne snad bujarejší
  Wstane druhý slepý Jan!“

Bitwa u Kresčaku. *)

I.

Táhnau oblohau rudých blesků zdroje,
  Mračna sinawá w děsném zahřímání;
Táhnau planinau w kowu leskném woje —
  W šiky wolá je zwučné bubnowání.

Širým pod dubem kmet králowský sedí,
  Jemuž po boku stkwí se rytíř jarý,
A ten na starce okem lásky hledí;
  Swětla nezná wšak wíce wojín starý.

Blíže oři dwa k bitwě oruženi,
  Bujným kopytem teskné ticho ruší —
Kolem rytíři w železném oděni,
  Dále strmí les palcátů a kuši

*) Wiz příloha III.

Starec mluwí teď: „Ach toť moje żely,
  Że mi slepotau síla rozlomena,
A mně wykonat nelze, duch co welí,
  K čemuž mysl má wírau rozohněna!“

‚Otče, pane můj, což té slávy dosti
  Po Europě si šíré newydobyl?
Což si kwetaucím wěncem wálečnosti
  Jméno na wěky sobě neozdobil?‘

Jinoch mluwí tak — stařec wzdechne tiše,
  Po prawici teď sahá mladíkowé:
„Srdce snáší se, snáší se ach wýše —
  Slepota wšak je w tuhé pauto kowe!“

„W zemi Hišpanské zwrátit Maurůw truny,
  Swatým nad hrobem půlměsíc zlomiti:
Tento duše slib s rytíři koruny
  České daufal sem slawně wyplniti!“

„Za ty křiwdy, jež Alžbětě sem činil,
  Za těch drahých slz żalné proléwání,
Za zlé, z něhož sem duše dobré winil,
  Krew sem wlastní chtěl wzdáti za pokání!“

Hrom tu zazwučí bez oblohy blesků —
  Franckým wojskem hrom diwoce potřásá —
Hejno krkawců letíc po nebesku,
  Děsným krákotem hody blízké hlásá.

„Jaký zwuk to byl? mluwte moji drazí,
  Zdaż to hromu hlas?“ Jan se táže dále —
‚S Bohem otče můj! již se blíží wrazi;
  Čeští rytíři opatrujte krále!‘

Karel zwolá tak, pádě tam, kde hučí
Bitwy hlas, jejž hrom z děla wyprowází;
Toky leje mrak — wichr píseň skučí
Hrůzným prostorem nad spaustau té zkázy.

A tu do žiwlů rozbauřených zwuků
Zawzní bujaře hlas slepého Jana:
„Mladý Klimberče, weď mě k mému pluku!
Zhůru na oře wsaďte Čechů pána!"

Eihle na oři tyčí král se český,
Z pochwy dobyw meč, křížem jej poswětí,
Bodna komoně mezi smrtné blesky
S reky českými slepý Jan již letí!

II.

„Darmo ach darmo wše namáhání!
Wůdce, neštastný Alençon umírá,
Klesli již Frankůw náčelní páni,
Anglie wojsko těsně nás swírá!"

Takowý hlas kol Jana powstane:
„Žiwoty rádi bychom nasadili,
‚Zachowej swůj jen žiwot, o pane;!
Na zpět, o na zpět králi náš milý!"

Jan swého meče rozžwihna blesky,
Bujaře wolá, w třemeně stoje:
Toť bohdá nebude, aby král český
Z bitwy utíkal! — se mnau do boje!"

,Římský kdež císař? — zpráwu mi dejte,'
,,Císař welebný statně se brání."
›Čechowé, Karla uchrániti spějte,
Spěšte a neste mu mé požehnání!'

Českých rytířů pluk se rozdwojí;
První synowi letj k pomoci,
Druhý co hradba železná stojí,
Obrana wěrná králi a otci.

Eihle rytíři z koňů skočiwše,
Komoně pána k ořům swým pnuli,
Kolem pak krále se rozložiwše
Klín co železný k předu se hnuli.

Sáhowým kopím již do puklířů
Anglických terčí, již se zabrali
S králem rekowným w chumel žoldnýřů,
By se tam slawně obětowali.

Tone, co lodice w soptícím moři,
Hrstka rytířů — nad nimi pluje
Korauhew česká, brzy se koří,
Brzy se wzhůru wítězně duje.

A již ten rachot kopí umdlíwá —
Čech se za Čechem kácí s komoně —
Klimberk jen mladý štítem ukrýwá
Krále, swým mečem o sudlice zwoně.

Král již jen samoten kol sebe tesá,
Neb i Klimberka kopí prohnalo —
Poslední strážce s komoně klesá,
A tu děsící ticho nastalo. —

„Hoi moji milí, Jan se tu táže,
Co to za ticho? konec již boje?"
‚Neptej se mrtwých! wěrné twé stráže
Za tebe wzdaly žiwoty swoje.'

Tak wůdce Anglů: ‚Skončena seče,
Podejž nám zbraň swau, králowský reku!'
Oběma pěstěma chopí se meče
Jan, a wywolá w bujarém jeku:

„Sláwě já slaužím wěrně do smrti!"
Tu an po třetí na wůdce doráží,
Kladiwo těžké leb mu rozdrtí —
Král slepý klesá ku wěrné stráži.

Ohlas.

Meče časů dáwných kdež pak spíte?
Kamž jste klesly štíty českých reků? —
Hory — lesy — což již nekojíte
Ohlas nápěwů těch slawných wěků?

Kdež ste harfy, w komnatách co českých
Zwuky ladné k srdci prowázely,
O Jana když činech slawobleských
Zpěwci písně bohatýrské pěli?

Harfy, meče, štíty, hradů báně
W prachu tlí — noc nad hroby panuje —
Srdce národa wšak anjel páně
Strunau nowau, zwučnau potahuje.

Dech jen z nebe když té struny tkne se:
Tu co žiwot blaží, duši swětí,
Z ní se na peruti zpěwu wznese,
Hlasy od srdce pak k srdci letí!

Hlasy této duši wyprawují
O welebných činech dáwné doby,
Někdy zní, až slzy wyluzují
Lkáním swým nad otců slawných hroby.

Takto slawík w bídném oslepení
Noci tmawé píseň ranní pěje,
Zwukem sladkým prosí o zář denní —
Do wěčné ach tmy jen prosby leje.

Jakau wšak to wěštbu dáwné hlasy
O Janowi králi slepém daly?
„*Cizí klenot národní okrasy,*
Jehož lesky krew a slzy kalí!“

Oda

na

Karla, Otce wlasti.

Na listech jak kwětných popisuje
Diwy slunce wděčná příroda,
Skwělým dějů listem zwelebuje
Česká wlast tak otce národa!

Karle! doby twého panowání
Českau korunu oswěcují,
Jako zář swatého požehnání,
Anjelé w níž na zem wstupují;

Ano, ty jsi wěrný národ český
Sluncem milosti swé oslawil,
An twůj otec plamennými blesky
Jméno Čechů w desky dějů wryl.

Hrom nechť swětem širým rozezwání
Blesků sláwu děsným rachotem;
Kauzlo slunce w tichaunkém usmání
Zdobí kwítím milowanau zem.

*) Wiz přílohu IV.

Tak, o králi, blahém u pokoji
  Památky jsi po swé wlasti sil;
Jmenowat je? — Onyť pewně stojí,
  Na wěky by Čech tě welebil!

Jako plawci, plynaucímu tiše
  Blankytowau řeky hladinau,
S břehu kynau kwětných luhů říše,
  W nichž se jasné letohrádky pnau,

Winohrady, háje na pahorku,
  Na skále tu wywěžený hrad,
Wížka čerwená tam w tmawém borku,
  Opět město, skwostných chrámů sklad:

Čtaucímu tak krále Karla děje
  Zjewují se ladné obrazy,
Ježto wděčnost w české srdce reje,
  Otcowské co lásky důkazy.

W řece prchající neustále
  Na wěky se leskne rájský břeh:
Čechům tak i sláwu Karla krále
  Wěrně chowá časů wěčný běh!

Slawný králi, otče naší wlasti!
  Českau wděčnost swětu oswědčuj;
Zwěstuj králům, kterak w každé strasti
  Mužnau wěrnost chowá národ twůj;

By též oni, nám důwěřujíce,
  Rukau Karlowau nás žehnali,
Na slowanské, wěrné, wděčné líce
  Okem twým otcowským zírali.

Wyprawuj jim slowy welebnými,
Co již Češi krwe prolili,
Kterak tebe, Karle, těly swými
U Kresy a w Pise hájili.

Kresy — Pisu — stokrát opětowal
Osud Čechům, cedě reků krew;
Na tisíce synů obětowal
Králům swým krwácející lew!

Krew wšak Bohem swěřeného lidu
Ty jsi w bitwách marných neprolil,
Tobě, klenaucímu duhu klidu,
Jasný rozum ostrým mečem byl!

Zhasly časy otrocké podlosti,
Wládu hrůzy obdiwující,
Wládu, swětem włastních dětí kosti,
Co Medea, rozsíwající!

Po století pátém počíná se
Hýbat swět twau klidnau kolejí:
Pewnit pokoj lépe wládcům zdá se,
Nežli kráčet krwe šlápějí.

A snad, když w budaucím wěku swěta
Silný duch meč počne lámati,
Šťastnější ta Ewropy oswěta
Karla jméno bude wzýwati!

Čech teď welebí jen skutky twoje,
Čech jen cenu ducha twého zná,
W srdci lásku národů wšech spoje,
Slzau díků na tě zpomíná.

Cizinci wšak twému laji jménu:
  Jaký blud je w bídné záští hnal? —
Žes, co otec, slowanskému kmenu
  Lásky wíc, než cizím wěnowal!

Nechť twau sláwau we tmách pohrdáno!
  We wlasti ty swětla panuješ;
Na zemi co lžemi poraucháno,
  Štítem prawdy tam opatruješ.

Slowané, jenž pili Labe, Sálu,
  Šíré pomoří jenž zdobili,
Žalují, jak hordy cizích králů
  Audy, srdce, čest jim zlomili! *)

Ty je těšíš, duchu smilowání:
  „Noci plod jest smrti obětí;
Umře pozemské též utrhání —
  Plémě drahé, Pán tě oswětí!“

Oswětí On swatau, jasnau září
  Památku těch bratrů našich, twých,
S tebau, Karle! tam před božskau twáří
  W rauchu newinnosti klečících,

Modlících se: „Winníkům, o Pane,
  Odpusť našim — odpauštíme jim!
Duch jen lásky bratrské ať wane
  Nad národem našim slowanským!“

*) Wiz přílohu V.

WÁCLAW IV.

PŘEHLED HISTORICKÝ.

Wáclaw, w druhém roce stáří swého na králowstwí České korunowán, maje let patnácte, za krále Římského zwolen, po smrti císaře Karla co ginoch osmnáctiletý wládu koruny České nastaupil.

Nestranný zpytatel dějů wlasti naší přeswědčení nabude, že srdce Wáclawowo půwodně milostné, dobročiuné, sprawedlnost milující bylo, nebo chtěl, by se dála sprawedlnost od bohatých k chudým. (*Uloha králowa — Mandát králowský.*) Náchylnost k silným nápojům a náružiwá prchlost byly zdroje wšechněch strašných skutkůw, kterých se byl Wáclaw za času swého panowání dopustil. Nešťastný wládce, prchlosti swau, nechť i častěji pudem sprawedlnosti wzbuzenau, staw panský i kněžský těžce uraziw, počet nepřátel swých codenně rozmnožowal, a tak wždy hlúběji do kaliště nesnází zabředna, we wině a we spolku mužů stawu sprostšího zapomenutí a udušení trampot wlády swé hledal, až konečně w mrákotách wína a lenosti dny poslední žiwota swého ztráwil. (*Jednání mimozemské. Sny císaře Wáclawa.*)

Roku 1388. Markwart z Wartemberka neyprw wálku počal proti Wáclawowi, pročež hrad Žleby dobýt, a Markwart do wězení wsazen jest, kdež i zahynul. (*Kwas.*)

Roku 1394. Král Wáclaw náwodem bratra Zikmunda od pánů českých ponejprw jat, do bílé wěže wsazen, odtud odwezen jest na Krumlow (*Píseň Krumlowská*), pak do Rakaus; způsobením wšak bratra swého, wéwody Jana, ze zajetí wyswobozen jest. Někteří píší, že tenkráte ruka nepřátelská jemu jedu w nápog wmísila, který wšak na místě obmyšlené smrti, žížeň neustálau nešťastnému králi způsobil.

Roku 1400. Knížata říše Německé králo Wáclawa wlády císařské zbawili. (Staří Letopisowé čeští.)

Roku 1397. Sťati jsau na Karlšteině někteří z odporníků králowých, totiž pan Štěpán Opočenský, Štěpán, řečený Poduška z Martinic, pan Strnad a Markold mistr Strakonický. »A jsú zbiti od mistra Hanuše, knížete Ratiborského. A tu jest swého knížetstwí poškwrnil; neb prwé slul kněz Hanuš, a potom jemu říkali mistr Hanuš, jakž jest katem byl nad pány.«

1401. Podruhé jat Wáclaw od Zikmunda, bratra swého.

1415. Jan Hus w Kostnici upálen; pan Jan z Leštna a Wáclaw z Chlumu zem na poprawném místě nahrabanau do Prahy přinesau. (*Černá země. — Zběh.*) Žižka na slowo wzat.

1419. Třináct konšelů z radnice Nowoměstské na kopí smetáno; král Wáclaw hrůznau tu zpráwu uslyšew, mrtwicí raněn, zemře. (*Smrt krále Wáclawa.*)

Duchy dwa se dělí w každau dobu
Smrtedlníka — tito oblétají
Duši jeho k tmawému až hrobu;
Hlasy rozbrojné mu zasílají
W bauře kruté, w tajné lásky háje,
Do snů děsných, w tiché spánky ráje,
W kauře bitwy, w náruč přátelskau,
W blesky hromů na tonaucí lodi,
Wezdy, wšude duchy dwa nás wodí;
Bez wůdců těch — mrtwoly jen jsau! —
Hlasy duchůw srdce do swatiny
Tajným šeptem nám se wluzují.
K skutkům blahým, k činům podlé winy
Nepokojná prsa zbuzují:
Na moři, ach! wůle kolotá se:
Nad słabau swé wlny wina pne,
Silné srdce we wítězné kráse
K přístawu swatému doplyne.
Přímý wšak a jediný hlas ctnosti
Nelichotí pudu marnému;
Hlas jen ducha wěčné odpornosti,
Zwukem wšechněch swětských blaženosti
Laudí srdce k cíli lesknému,
Kdež, an hmot se w tůně slasti noří,
Duch se kaziteli swěta koří!

Jednání mimozemské.

Satan.

Slaup se tedy zwrátil míru:
Karel císař, pěstující
Silau nebi se kořící
Pokoj země, národ, wíru! —
Karlem pustá mezera mi
Stala se w té říši pekla —
Udusilť on bujné klamy,
Rozbroje a wálky hoře,
Kterýmiž tak hojně tekla
Obět zemská w hříchu moře!

Jinoch teď na wlády trůnu
Neyslawnější dwojí říše!
Jestli ten i, swět utiše,
Rozum, wíru, mír oslawí:
Tehdy wladařskau korunu
Sejma s wěčných hříchů hlawy,
Na ohniwé ji sklepení
U wšech pekel zatřesení
Mrštím, by se rozrazila! —
Pročež srdce krále získati,
Odtrhnaut je od anjela jeho,
Do tenat je našich wlákati:
Budiž účel swěta pekelného!

Zhůru, zhůru!
Z hříchů kůru
Nejskwělejší duchowé,
Ku práci wás mistr zwe!
(Duchowé sedmera smrtelných hříchů se objewí.)

Duch pýchy.

Já co prwní w hříchů sadě
Hotowím se k činu, k radě!

Satan.

Před ohniwým zrakem mým
Duše Wáclawowa — kniha
Otewřená, — do ní zřím:
Skromnost nás tam předešla —
Pýchu wíc tam newsadím!

Duch lakomstwí.

Pane, já co hříchů zdroj,
Ztopím ctností četný woj!

Satan.

Před ohniwým zrakem mým
Duše Wáclawowa — kniha
Otewřená, — do ní zřím:
Srdce dobrota,
Mysli štědrota,
Běda! nás tam předešly:
Lakomstwí tam newsadím!

Duch smilstwa.

We mne daufej! smrtelníka,
Jenž se w klín můj ukloní,
Jistě peklo uhoní!

Satan.

Před mým okem ohniwým
Duše Wáclawowa — kniha
Otewřená, — do ní zřím;
Běda! stanu pro smilstwo tam
W srdci krále newidím!

Duch záwisti.

Kohoť záwist přiodila
Rauchem žlučí kaleným,
Tohoť k branám pekelným
Wítězně jest prowodila!

Satan.

Před mým okem ohniwým
Duše Wáclawowa — kniha
Otewřená, — do ní zřím:
Přízeň w libém tam usmání
Anjel lásky wsadil sám —
Stanu pro twé panowání,
Záwisti, žel! neshledám.

Duch obžerstwí.

Silnau moc, ač hnusnau wládu
Nad plemenem zemským mám —
Jemuž k pekelnému pádu
Širau cestu zakládám!

Satan.

Plesej, peklo! — přistup k duši!
Plesej! střídmost ještě símě
W srdce krále neseje,
Obžerstwí, jenž základ ruší
Ctností wšech, se zareje

Jemu do žiwota šláwy,
Peklu klestíc dráhu sláwy!

Duch zlosti.

Nuže náš mistře, jestli pak dosti
Látky tam ještě pro ducha zlosti?

Satan.

Wítej rekowná mi zlosti!
Obžerstwí ti četných stanů
Stawí; po ráně wždy ránu
Sázej, až ohromíš ctnosti!

Duch lenosti.

Smí-li ku mohútné zlosti
Hlásiti se duch lenosti?

Satan.

Pozdwihni se we smělosti
Duchu můj! ty obřad pekla znáš,
Ke skromnosti, řídké ctnosti,
Milostně ty mrkáwáš,
A tak blbý trupel zemský
K branám pekla lákáwáš.
Obžerstwí a zlost již tobě
Připrawují w blízké době,
Rozdrobiwše sílu duše,
Žiwot krále za peleš;
Ty pak ostatním wšem hříchům
Šíré lože usteleš:
Nebo w ctnosti lenowání
Trauby pekla zwučnět zwání!

Úloha králowa.

Jinoch krásný, zlatowlasý,
Jemuž růže zdobí twáře,
Hledí okem jasnomodrým
Do západní nebes záře.
W záře odlesku se zardí
Praha; co bezčetné swíce
Z lůna swaté obětnice,
Wěže města k nebi swítí;
Na Wltawě tiché plowe
Odblesk krásy purpurowé,
Pole nebeského kwítí. —
W modrém mládenečka oku
Jewí se, co hwězda Páně,
Milost, swětíc wlhkým leskem
Šírowládné Prahy báně.
„Slawný otec zanechal mně —
Mládenec teď mluwí tiše —
Účel nejwážnější swěta:
Wládu žezla dwojí říše!
A což wůlí swětawládce
Jesti do mé ruky dáno.
O to budiž blaženosti
Národů mých wěnowáno!
Ano! z pramene jak lásky,
Bude ze srdce se mého
Praudit blahost do žiwota

Posledního poddaného;
Milost má by nuzné chyše
Podruhů i poswětila,
By i chudině se číše
Klidných kwasů zapěnila:
Nebo stejně srdce lidské
Na hradech i w chyších bije.
Stejné boly, stejné jizwy
Osud wšechněm w srdce ryje:
Stejná krůpěj, nechť potůčkem
Aneb hrdau řekau teče —
Krůpěje, pohříchu! wšechny
Smrt do moře wěků wleče!
Pročež budiž poswěcena
Každá krůpěj mého lidu;
Buduť já ji wěrně hájit
W lůně blažícího klidu! — —
Jsauť lidé, jenž surowě
Předsewzetí mému lají,
Tito ze dnůw chatry nuzné
Mízu blaženosti ssají:
Hoj, ti lásky odrodilci,
Nohau hrůzy šlapající
Po srdcích, a na mrtwolách
Chrám swé lichosti wěžící:
Ať se chrání mladé pěsti!
Onať strašným pomsty mečem
W beliášůw chrám zachřestí!!“

Sny císaře Wáclawa.

Císař mladý w stínu lesa
Dřímá honbau unawen;
Wětřík, dechy kwětů nesa,
Chladí líce, blaží sen.
Čerwánky se rdící s bání
Nebeských naň zírají,
Jimto průhled u zahrání
Wětwe w tichém kolébání
Přejí teď, teď skrýwají.

Hlas anjela.

Welebeno budiž jméno Páně!
Eihle, na pozemské luhy
Anjelům se klenau duhy,
Sstupujícím s rájské báně
K zemi hříšné, by tam blaze
Símě ctnosti w srdce sili,
Před peklem ty duše draze
Wykaupené obhájili.
Bojuj silně wíry mocí,
Wůle duše swobodná, —
Píseň hříchů podwodná
Láká do wěčné tě noci!

Hlas ducha zkázy.

Žiwot králůw pusté pole,
Pole wěčných obětí;

Nad zem wywěžená hole,
Již mrak wláhau neswětí;
Podwod krále srdce hryže,
Starost ruší mládí kwět —
Oko hledí skrze mříže
Žaláře w blažící swět:
Rozlom mříže, silný kníže,
Proměň paušte w lásky háj,
Snes se s hory k luhům blíže,
Kdež ti réwa strojí ráj!

Hlas anjela.

Wytrp, wytrp, srdce drahé,
Žel a boly toho swěta;
Z tmawé země zrno blahé
Kwěte do wěčného léta!
Zpomeň si na hwězdy gasné
Předků, králowských těch reků,
Zpomeň na skutky si spasné,
Jichžto sláwa neuhasne
W národě na wěky wěků!

Zbor duchů zemských.

Země synu nejšťastnější!
Před tebau se klaníme,
Tobě chrám ten nejskwělejší
Z okras země stawíme! — —

Ai tu zem se rozstupuje:
Kauzedlné zjewení! —
Plawá zář tam objewuje
Cudných postaw skupení.
Tyto twory, temnau hlaubí
Jiskrami se hemžící,

Z kowů drahých lesknė laubí
Hbitė zhůru wėžící,
Kladiwy tam w skalin klínė
Twoří hlučné zwonění,
Zdwihajíce k wrchu sínė
Čarowného stawení;
Blíže, blíže, zhůru zwučí
Podzemská ta kladiwa,
A jak z paupėte se pučí
Růže, máje obdiwa,
Tak skrz tmawau zemė kůru
Nádherný chrám kwete zhůru.
Slaupy z kowu stříbrného
Čelem zlatých podwlaků
Pozdwihují k oblaku
Stropy z hmotu průhledného.
W chrámu miloskwaucím lůnu,
Na twořeném z blesků trůnu
Koruna se odkrýwá —
Diamantůw sklad ten skwėlý
Nesčislných blesků střely
Kolem sebe rozsíwá.

Zbor duchů zemských.

Nejen hora, les a niwa
Welebí tė, pane náš,
Tebe slawí, tebe wzýwá,
Co zem w klínu tajnė skrýwá,
Též i w zemi říše máš!
Swėta synu nejšťastnėjší,
Před tebau se klaníme,
Tobė chrám ten nejskwėlejší
Z okras zemė stawíme!

Kolem chrámu zelená se
Milokrásný wonný háj,
Kwěty w pestrých barew kráse
Twoří milostenek ráj.
Na wětwičkách kolébá se
Žiwých písní skwělý twor.
Ptáčkowé se haupajíce,
Skwostná péra roztáčíce
Budí zwuků blahých zbor.

Zbor duchů powětří.

Sestry milé, potopte se
W ňádra pestrých kwětů,
Na křidélku ať wynese
Každá w tichém letu
Wonné dary swětu.
K wiolkám tak zalétawše
Růží líce políbawše
Wyzpytujte sen,
Snící kwítečkům se máje;
Wynesše jej wen,
Žeňte wětérkům jej háje,
Dechem milostné by báje
Král byl políben!
Pějte, pějte libé zpěwy,
Rájských barew ptáčkowé;
Duchy, hlasu poslowé,
Hrdel zwučících wýlewy
Na křidélka dáwejte,
Z wětříčků blahostných zněni
Srdcewábné lásky pění
Nad swým králem skládejte.

Hlauběj, hlauběj do duše mu
Sestupujte s písní tau —
Až se struny srdce jemu
Tužbau lásky rozezwau! —

A teď rajskau we krajinu
Wlny modré šumějí,
Břehy s chrámem we hladinu
Odlesky swé ztápějí.
Wlna za wlnau se haupá,
Kwítí břehů blahých kaupá
Laškující krůpějí.
Na lasturowém tam lůžku
Díwky se kolébají,
Twáře jasné wodních bůžků
Z leknínu *) prokwítají —
Andílci, co láska skwělí,
Skáčí z morské piwoňky,
Blahý ples by wyzwáněly,
Letí kwětům na zwonky. —
Ku břehu se loďky ženau
Z purpurowých korálů,
Nesše labuťowau pěnau
Kořist zlatých gantarů.
A teď jasně zatraubiwše
Na lastury rohowé,
Z lůna wln se wynořiwše
Bujaří Tritonowé,
Kolem krásného se zjewu
Hlučně rozestaupili,
W loži perel spící děwu,
Děwu kauzedlné krásy
Zwukem lastur budili.

*) Leknín — Seerose, nymphaea.

Zpěw duchů wodních.

Ke dnu tmawá země klesá,
Wzduch se w niwec rozplyne;
Žiwel, twůrce lásky, nesa
W lůně skwaucím se nebesa,
Krásu z pěny wywine!
W lůno perel potopenau
Děwu, milost to wtělenau,
Wýtwor slasti nejkrassší,
Blaze dýchající pěnau
Moře tobě přináší! — —

Slunce záře růžowé
Eihle! nad chrám wystaupilo,
A ty twory žiwlowé
Switem lásky pokropilo;
Děwa, tknuta plamenem,
Zdwihne zrak se blaze rdící —
W sladkém zmatku jej klopící
Wstaupí na kwětaucí zem.
Sluncem růže políbená
Blíže k spícímu se lne;
Družky klesly na kolena,
W rukách číše stříbrné,
W nichžto kypící se pěna
Réwy přes kraje se pne.

Hlas duchů ohně.

Země, wzduch a woda hyne
Bez žiwosti ohňowé,
Žiwot z hmotu jen se wine,
Když jej oheň k sobě zwe.
Plameny, ty pěstowaly
Sílu w réwách tajenau,

Do hroznů ty nalíwaly
Bujně šťáwu blaženau;
Wíno křídlí ducha muže
K hrdinskému wýletu,
Wíno pudí lásky růže
K žádaucímu rozkwětu.
Tobě, réwau wěnčenému,
Tkáme lásky sladký sen —
Ohněm naším swěcenému
Žiwot — wěčný, šťastný den!

Bohyně wln.

W blahém srdce zatřesení
Pociť ohně políbení,
Tisíckráte políben!
Milowání, sladké zdání
Blahostí wšech nebeských!
Kdo se koří twému zwání,
Žije w rajském radowání
Na luhách již pozemských! —

Hlas anjela.

Nedej, nedej zawésti se
Stříbrozwonkem bludných báji!
Oko podwodníka rdí se
Na wšech listech w klamů háji.
Ach ty blaudíš dál a dále
Do marnosti kwětných sadů —
Zpomeň na welebnost krále,
Twého anjela slyš radu! — —

Procitne král. Mezi laubí
Luna bledé lesky topí;

Král se hbitě zhůru zchopí,
Zwučně w lesní roh zatraubí.
Slyšeti tu šustot křowí,
Wětwemi se lesknau kowy —
Přiletí psi w bujném skoku,
K pánu radostně se plazí —
A tu Jíra, pán z Roztoku,*)
Z tmawé křowiny wyrazí
A již krále wraucně wítá. —
Zář se leje na nebesa,
Na wýchodě již již swítá,
Lowci když se berau z lesa.

Mandát králowský.**)

„Jíro, chop se hbitě péra,
Budeš mandát obcím psát;
Pečetí až potwrdí se,
Budu klidně, bohdá, spát!"
‚Waše Milost odpočiň si,
Nerač příliš pospíchat;
Pot se s twáře twojí roní,
Bláto hyzdí twář a šat.'

*) Jira z Roztoku, miláček to powěstný krále Wáclawa.
**) Wiz přilohu VI.

„Wěru Jíro, tuhý den to!
W potu dnes sem pracowal;
Na winici nad Smíchowem
Sám sem kopati se jal.
Do noci sem nádeničil,
A to za tři haléře,
Abych zkusil, bohatý jak
Nuzného ze síly dře.
Půl hodiny k oddychnutí
Popřáno jen w poledne,
Pak se robotiti musí
Až i slunce zapadne.
Swětlo hromu! jáť to cítím,
Ohýbá se každá kost!
Tak to do dneška jen bylo,
A již bohdá na tom dost!
Pod trestem, piš, přísným káže
Císař Wáclaw, král a pán:
U práce by robotníkům
K obědwání čas byl přán,
Čas hodiny; a když šestá
Wečer padne na wěži,
Ať nižádný nádenníkůw
Na robotách nedrží!
Tak a podpiš, milý Jíro:
Ad mandatum regium!
Mandát nebude se líbit
Drzým krwežížníkům;
Daufámť wšak milému Bohu,
Drzost tu že ukrotím,
By mi toho zpomínati
Nemoh' nikdo ničím zlým!
Žiwot nasadím swůj wlastní,
Obranau jsa nuzného,

By se dálo wedlé skutkůw
Poddaného každého!“
Tu se Jíra takto ozwal,
Mandatum když pečetil:
‚Pane! obáwám se, bysi
Díry wěchtem nehradil;
Řemen w ohni nešlechtí se,
Bláta k lauži přiléwáš;
Nejlépe, když w rejnském wíně
Vale! trampotám wšem dáš!‘
Wáclaw na to, pohár wypiw:
„Milý Jíro, tak to jest,
Lichých namáhání žádá
Císaře a krále čest;
Nawrátiw se z Wratislawi
Hnusnau půtkau unawen,
Musím opět položiti
Do Normberka nowý den.
A pak lichwářstwí to wlaské
Neskončí se, bohu žel;
Do Uher mě též i wolá
Bratrůw starý zádrhel;
Přec bych, wězte, s ochotností
Toho wšeho pilen byl,
Kdybych jen swau dobrau wůlí
Zadost swětu učinil!“ —
‚Milý pane, drž se wína,
To ti srdce potěší —
Wšak ten swět twé dobré wůle
Ještě někdy pohřeší!
Proč se rmautíš? přej pak Němcům,
By si brady šklubali,
A ti Uhři i ti Wlaši
Na lukách se serwali.

Rybníků nám newypálí
Oni cizí panáci,
Zkrotíš je, jak wlky w jámě,
Až se rwačkau ztrmácí!
Stíny lapá, wítr honí,
Na slunéčku suší sníh
Ten, jenž z této zemské kůry
Plaší neswornosti hřích!
Pane, pí a nemysli již
Na protiwnau cizinu —
Pí a žiw buď pro nás Čechy,
Pro swau milau družinu,
A my rázně budem zpíwat:
Wenceslaus *noster* vivat!

Wáclawůw kwas.

Do wečera zwěři honil
W lesích křiwoklátských pán,
Pročež w spolku wrstewníků
Na hradě teď prázdní džbán.
Pohár o pohár tam zwučí,
S hosty připíjel si král,
Až i tok se zlaté šťáwy
Po stolech již rozlíwal. —
Eihle, dwéře otewrau se,

Z Wartemberka Bohuslaw
Blíží se, a za ním wstaupí
Četný pánů českých daw.
Starý Wartemberk se k zemi
Před Wáclawem ukloní:
„Slawný králi!“ třesaucí se
Kmeta hlas tak zticha zní.
„Zhlédni na mé šediny:
W žaláři jest tuhém držán
Syn můj statný, jediný!“
‚Swětlo hromu! král se ozwe,
Kdož mi žlučí kalí kwas?‘
„Otec za syna prosící,
Odpowí mu starce hlas.
Za winu si jej potrestal,
Hrady si mu rozbořil;
Šíji panskau jinocha si
W žalář tuhý pokořil.
Druhé léto tam již tráwí —
Na trestu rač přestati,
A já milost twau s přátely
Wděčně budu žehnati!“
Král tu wstane — hněw rozstaupí
W žilách se mu naběhlých —
‚Propustiti protiwníka —
Pro sám Bůh, toť byl by hřích!
Mámit krále, na chudině
Bujnau nohau tlapati,
Hle, toť zwůle waše ráčí,
Pánowé wy proklatí!
Nuže welím, by se swětu
Sprawedlnost zjewila,
Aby syna twého hlawu
Dlubna kata srazila!

Ticho — žádných slow již wíce, —
Kliďte se mi z hradu wrat —
Kdo se ozwe, tomu káži
Jazyk z hrdla wyřezat!"
Kmet se z komnaty potácí —
Při odchodu pomsty zář
Páni z oka děsně lučí
Na hrůzného krále twář.
„Odešli již nepřízniwci,
Hlásá král; hoi hodujme,
Opět hlasy též i srdce
Wínem rozweselugme!"
Tu se znowa bujná radost
W žilách králi rozlila;
Hodowali — swíce hasnau —
Půlnoc dáwno odbila.
Krále oko mdle již plane,
Kolem točí se mu zem —
Saudruh kwasu po saudruhu
Pod stůl klesá s pohárem.
Posléz mladý král w dřímotě
Zmatné se sedadla kles,
Jako stráž, hle! wedlé něho
Položil se hrůzný pes!

Píseň Krumlowská.

„Daufámi, na rozlaučenau že
Ještě mi zazpíwáte
Píseň, jížto na slawného
Karla zpomináwáte.“

Tak král Wáclaw na Krumlowě
Po wečeři wywolal,
Pozdwihna se, plnau číši
Wesel do swé ruky wzal.

A tu slowútní též páni
Kolem stolu powstali,
A ku sláwě otce Karla
Píseň zwučně zpíwali:

„Hle gak w kalichu se pění
Šťáwa česká, červená;
Eihle w bujném rozpěnění,
W toku růžowého rdění
Milost dárce zjewená!“

„Sláwa dárci, země spáse!
Oni nám Labe oslawil,
Wsadiw zemi ku okrase
Réwu, by w budaucím čase
Wnuk na zdrawí Karla pil!“

„Nechť již koluje ta číše
S šťáwau krwečerwenau —
A powznesše pohár wýše,
K sláwě slowanské té říše
Ať ji Češi wypijau!“

„Díky! wolá wězeň slawný,
Až si na trůn zasednu,
Jistě sobě na Krumlowskau
Píseň také zpomenu.“

‚Snad na píseň Milost Waše
Zpomene si bezděky,
Zajetí když Krumlowské jen
Zapomene na wěky!‘

Tak pan Oldřich z Rozenberka
Pokloně se promluwil;
Král naň přísným okem hledě,
Pěstí na džbán uhodil,

A po druhé a po třetí
Tluče w džbán, jej rozkácí;
Čtwrtau roztluče jej ranau,
Pěst wšak jeho krwácí.

„Eihle, páni Rozenberští,
Odpowěd toť moje jest:
Wy jste džbán, a já, brachowé,
Já jsem zkrwácená pěst!“

Tu pan Oldřich z Rozenberka
Od stolu uděšen wstal,

S přátely pak swými tajně
   Dlauhau chwíli rokowal.

Když ku králi se nawrátil,
   Číši plnau w ruce nes' —
„Na smíření, pane!" zwolaw,
   Před ním na kolena kles'.

Jestli w pokoře neb mdlobau
   Klesl, těžko rozhodnaut —
Ruka s pohárem se třese,
   Zrak mu nelze pozdwihnaut.

Wáclaw pohár plný přijal,
   Králowské pak slowo zní:
„Česká wlast ať žije, ží i
   Ten, jenž smeyšlí wěrně s ní!"

„A jak žehnaný ten nápoj
   Usedlau krew rozwlaží,
Jak mi w prsau smělost budí,
   Ducha bujně rozjaří:"

„Tak se má po české zemi
   Nowý žiwot rozlíwat,
Srdce sprostého má lidu
   Blažeností oplýwat!"

„Na zdrawí též wěrných manů
   Koruny si zawdáwám —
Šlechetných gak tato šťáwa;
   Sláwa, wěrní Češi, wám!!"

Dopil král a wyprázdněnau
Číši na stůl uhodil —
Na sedadlo klesna, líce
Třesaucí se rukau kryl.

W komnatě nastalo ticho —
Pánowé teď klopí hled;
Krále ruce na klín klesly,
Běda! král co mrtwol zbleď.

Prsa těsně zdwihají se,
Oka blesk mu mdlobau zhas',
Hle, teď pohybuje rtoma,
Z nichž se tento chwěje hlas:

„Žízním! žízním! přineste mi
Číši tu napěněnau —
Nechť již koluje ten kalich
S šťáwau krwečerwenau!“

Noc.

Od té doby, co král Wáclaw
Na Krumlowě hodowal,
Wíce wtělené se hrůze
Než sám sobě podobal.
Žhaucí plamen žizně wěčné
Prsa jemu rozkwasil,
Tak že hltal toky wína
Jenom by jej uhasil.
W srdci pustém mu wychřadla
Bywalá bujará moc; —
Oko kalné, ústa mrtwá,
W hlawě prázdnau maje noc,
Nešťastný tak z lože wstáwá;
Když se k loži potácí,
Tu mu mozkem rozpáleným
Ďábel wztěku burácí.
Přečasto té bídné hlawy
Pokojný se štítí sen,
Rozerwané srdce pudí
Krále z lože, z hradu wen.
Činy jeho, činy zlosti,
Které zplodil pekla klín; —
Časem jen se duchu jewí
Usmrcených ctností stín:
Tenkrát w žalostném wzdychání
Zdwihna ruce k nebesům,

Slze horkých žalů roní
Na swých blaženosti rum. — —
Půlnoc s wěže swatowítské
Hradem tmawým hlučela;
Sowa nad ložnicí krále
Děsnau píseň skučela,
Ticho hrobní po komnatách —
Hle! tu tmau se kmitne zář,
W záři temné objewí se
Hrůzobledá krále twář.
W nočním rauchu král se wleče
K oknu otewřenému;
Postawiw pak tiše lampu
K slaupu mramorowému,
K oknu staupí — dolů hledí
Okem hrůzné litosti
Na swau Prahu, pohrauženau
W spánek noční klidnosti.
Wýrazem ted strašným wolá
Wáclaw: „Tam se k nebesku
Nesčislné černé prsty
Týčí — běda! ku blesku
Hwězd mi ukazují přísně —
Blbe — ne — toť wěže jsau,
Kteréž z prostory se černé
Do oblohy hwězdné pnau!
Slyš — jak z Wltawy to pláče,
Jak to wolá o pomoc — —
Klid se bude — noční ptáče
Zaskučelo w čírau noc. —
Wšak ten most — ach most ten hrozný,
Černý tam se pnaucí had,
S něhož předewčírem kněz ten
Do Wltawy hrobu spaď —

Had se kolem prsau winc,
Srdce mi tam uškrtí —
Aužej, aužeji je swírá,
Až i duši rozdrtí! —
Já sem neshodil jej — já ne —
Já ne! — kdo to zawolal
Jméno strašné? — newím kde jest
Jan — jej Jíra pochowal! — —
Ne — ne! — Běda, já, ach já sem
Hrůzné poručení dal,
Otrok ďábelské mé wůle
Příkaz můj jen wykonal!
A teď wšecko mě opaušti —
Příroda se odwrací
Ode mne — a mysl má se
Swětem bludů potácí:
Woda hučí, witr šumí,
Ratolest se zachwěje —
Mně pak woda, wítr, lupen
Zní co pomsty šlápěje.
Eihle, teď se na obloze
Oko hrůzné zjewilo,
Aby žhawé blesky trestu
W duši mau potopilo —
Hle — a tamto bílý záwoj
Po řece se rozwinul,
Čeká, až by z hlaubi tmawé
Člowěk mrtwý wyplynul;
Nečekej již — odnesl jej
W hořkém želu sprostý lid —
Zawinul se záwoj — zmizel —
Zhasl též i oka swit. — —
Mračna oblohau se walí —
Mračna? ne, toť ďábli jsau,

Jenž se černým, hustým řadem
Ze země tam wzhůru pnau:
Draci křídla roztahují,
Ještěr tam, tu lítá saň,
Běda — černé rameno zde
Rozwírá ohromnau dlaň —
Ke mně, ke mně dlaň se blíží —
Hu — již sahá na hlawu!“
W šílenosti král teď klesá
Na kamennau podlahu. —
Májowá noc tiše dřímá
Nad Wáclawem nešťastným,
Ulíbajíc klečícího
Dechem kwětů blahostným.
Teď — teď opět w hrůzném zmatku
Král pozdwihna bledau twář,
Sebau trhne: nade řekau
Zjewila se jasná zář;
Eihle! patero hwězd skwělých
Nad wlnami swítilo,
Jakby patero anjelů
Wltawu políbilo.
Král na hwězdy tiše hledí —
Minau duše auzkosti,
Neb ta swětla w srdce lejí
Odlesk wěčné milosti. —
Hwězdy mizí — na wýchodě
Jitřenka se zdwíhala;
Prwní záře jitra slzu
W oku krále potkala.

Černá země.

Na jezeře wítr haupá
Wlnu za wlnau,
Wlny pějí píseň smutnau,
Dlauhau, jedinau.

Z mračna w temný blankyt plyne
Hwězda za hwězdau,
Posílajíc odlesk s nebe
Na wlnu černau.

Do jezera lesků hwězdných
S hůry kapalo,
Jakby samo nebe slzy
Do wln plakalo.

Postawy dwě přicházejí
Tichau nocí sem;
Zastawí se — hle, teď klekly
Na tu černau zem.

Dlauho, dlauho poklečely,
Snad se modlily —
Twář teď kloní — snad tu černau
Zem políbily.

Země jím to jistě drahá,
 Neb ji hrabají,
Nahrabanau políbiwše
 W ňádra schowají.

Eihle na nohy se zdwihly
 Postawy tmawé,
Helmy smekly — ku nebesům
 Pnuly zraky swé.

Wítr kadeří zahráwá —
 Luny temný břesk
Bledé líce mužů líbá,
 Líbá slze lesk.

Opět na kadeře kladau
 Černé přílbice,
A teď rázně podaly si
 Pewné prawice:

Pěstí železných podání
 Ticho rušilo,
Jakoby kladiwo hrůzy
 We zwon wrazilo.

Wichr hučí, wlny bauří,
 Stráž se blíží sem —
Postawy wšak opustily
 Černau — swatau zem.

Zběh.

Po náměstí staroměstském
Chumelí se lid —
Ticho zástupem wšak wládne,
Hrobowý co klid.
Proč tak lidstwo slzy roní,
Pěstě zatíná?
Což to mužům zuby wztekle
Do rtů zapíná? —
Tam u prostřed lidstwa dawu
Stojí z Chlumu pán,
Wyprawuje, jak byl spálen
Drahý mistr Jan.
A když on a Wáclaw z Dubé
Koženců swých lem
Odhaliwše, wyňali z nich
Onu černau zem:
Tu se ticho rozbauřilo
W strašný pláče jek,
Do pláče pak weškerého
Zařwe pomsty wztek.—
Mužowé dwa jen w té bauři
Pražské chudiny
Stáli, jako wlnau rwané
Němé skaliny.
Prwní černě zakuklený
Ledowý co mrak;

Pod klobaukem blyská se mu
Děsných očí zrak.
Klobauk hlauběj w čelo tlače
Kráčí hbitě dál,
Za ním strašný pes se wleče —
Byli to Wáclaw král.
Druhý tichý muž tam stojí
W kroji slowanském,
Hlawu níže klonè, hledí
Na tu pražskau zem;
Při tom jílec meče drtí
Swalowitá pěst,
Wojína až z rozjímání
Zbudí jílce chřest;
Hlawu plnau hněwu zdwihna,
Plaší z duše sen —
Pod přílbau, hle! září hrůzně
Jedno oko jen.

Smrt krále Wáclawa.

Bauří na tom Nowém hradě
Wáclawowých hostů ples,
Stoluje s milosti králem
Hanuš, Ratiborský kněz;
Wedle kněze zasednuli

Jíra, Pfluk a Leštkow Jan.
Ježto gako milé rádce
Sobě wybral Čechůw pán.
Panoši se namáhají
Krále rozweseliti,
Nechce se jim wšak ta práce
Dnešního dne dařiti;
Nebo Wácław zamračený
Sedí, jakby w děsný sen
Bdícím, w slaup se pnaucím okem
Žalostně byl ponořen.
Hlawu šedau pozdwihne jen,
Ruka když třesaucí-se
Ke rtu wyprahlému číši
Napěněnau powznese.
„Ukázalť nám wlčí zaubek
Jednooký Trocnowský,
Nesa na hrad zbraně pražské!“
Prawí Jíra Roztocký.
‚Nermuť wěcí malichernau
Pána!‘ mluwí Hanuš kněz.
„Malichernau? — Jíra na to —
Malý oheň spálí les!“
‚Po ohni ty jistě bažíš,
Nepřítelem pánů jsa!‘
„Od přátelstwí twého, mistře,
Ať nás chrání nebesa.“
‚Mistře! kníže Hanuš bauří —
Jíro! jazyk za zubem,
Sic bych tobě moh’ wykázat
Místo w loži kamenném.‘
„Snad na Karlotýnskau dlažbu
Knížecí mne slowo zwe;
Wímť já, wím, že šermu není

Proti dlubně mistrowě.“ —
‚Rozwiň, rozwiň jen se, hade!‘
Zuří Ratiborský pán;
„Ticho — Swětlo hromů! zwolá
Wáclaw, na stůl wrhna džbán —
W zemi pohříchu to bauří,
Kolem rozbroje již dost!
Rušícího pokoj w hradě
Zchwátí, wězte, moje zlost!“
‚W bídném rozmaru dnes wězí
Milost král,‘ pan Leštkow dí;
„Musím mlčet, šeptá Jíra,
W mlýně hudba neplatí!“ —
„Wywrhnaut chci, Wáclaw wece,
Z mysli wšecky lopoty,
Kdybych moh' jen w bečkách wína
Ztopit duše trampoty!
Ha ha! chtěl sem sprawedlnost
Někdy na zem uwesti —
Což sem zplodil? hoře — winu —
Wraždu, duše neřesti!
Pryč, myšlénky, pryč z kotrby! —
Nuže, což wám mrzne krew?
Howořte a zazpíwejte
Starý Krumlowský ten zpěw!“
‚Zpíwá se tau známau notau —
Pfluk wywolá, znamení
Udeřením pěsti dada,
A již jasně píseň zní:
„Hle jak w kalichu se pění
Šťáwa česká červená!
Eihle w bujném —“
Tu se dwéře rozletěly,
Posel během unawen

Wrazí sem, a děsně wolá:
„Běda! běda! hrozný den!
Zle jest, zle jest, slawný králi!“
Na zem klesna běduje.
„W Praze potokem krew teče,
Lůza w městě panuje.
Třináct konšelů smetawše
Z nowoměstské radnice,
Na kopí sau ge wpíchali,
Na meče a sudlice;
Třináct konšelů s richtářem—“
‚Swětlo hromů! zwolá král
Trhna sebau, jakoby se
Smrti hrot mu w prsa wklál.
Jíra hlásá: „Jestřábowé
Hlawy z hnízda strkají;
Toť sem wěděl, že tu píseň
Takto nám dozpíwají!“ —
„Tys to wěděl? král tu zuří;
Kde můj meč a ostrý hrot,
Protiwníka bídného bych
W newěrné to srdce bod!
Swětlo hromů! nedržte mě!
Meč, můj meč!“ král chrapotí,
W diwokém an rozsápání
Stůl s poháry překotí.
Twář mu rudým ohněm plane,
Usta se mu zapění,
Slábne — pánům w náruč klesá —
Děsná slowa tato zní:
„Meč mi dejte — pohár k ustům —
Hoi! ta číše čerwená!
Na století krew a žalost —
Přehrozný kdož konec zná!?“

Zrak se trhá — ruce klesly —
Na čele pot smrti stál;
Naposledy hrůzně wzdechna,
Skonal Wáclaw český král!

Jednání mimozemské.

(Spausta mraků, jejichžto otworem slunce a kaule zemské w běhu prudkém blýskají.)

Hlas duchů pomsty.

Mračna ubíhají, slunce i země:
Mžikem umírá a rodí se čas;
Na tmawé kauli hříšné to plémě
Klešši, powstáwá, by umřelo zas.
Newstane k žiwotu, w hříchu co kleslo,
My to zaneseme w hlubokau noc,
Křídlo by anjela z ní newyneslo,
Tam co pohrobila pekelná moc!

Hříchy slawně zwítěziwše
Šírowládnau nad wůlí,
Srdce sobě podrobiwše
Swětlo spásy zhasnuly.

Duše krále bez pokání
W spaustu tmy se wnořila —
Ruka ducha smilowání
Wáclawa opustila!

Hlas anjela smilowání.

Neopustila jej ruka
Smilowání wěčného,
Trestala pozemská muka
Hříšníka již bídného.
Aby do tmy wěčné winy
Nebyl duch odsuzowán,
Na sprawedlnosti činy
Dáwné hledí swěta pán.

Duch pomsty.

Což pak newinnosti wrahy
Anjel swětla pěstuje?
Mučedlník nebi drahý
Na Wáclawa žaluje.

Duch smilowání.

Jakby duše we swatosti
Na palaukách lásky žila,
Kdyby raucho newinnosti
Pomstau bídnau poškwrnila?

Patero hwězd jasně se rdících.

Protož hwězdy na nebesku
Tak se jasně skwějí,
Do kajících srdcí blesků
Náděje že lejí!

Satan.

Smilowání zwítězilo!
Předce z boje králowského
Peklo do prostoru swého
Hojnau kořist uhonilo!
Wěštbu peklo teď wyzwání:
Wálku, paly, krew a hrůzu,
Porauchaný swěta klid,
Rozsápanau hněwem lůzu,
Brodící se wraždau lid,
Do swatiny u rauhání
Zkrwácených kopí wřesk,
Nebeského smilowání
Až se do tmy skloní lesk!
A ten samý sprostý lid,
Jemuž Wáclaw duše cit
Neybodřejší wěnowal,
Jemuž nejskwělejší dobu
Žití swého w obět dal,
Ten ať laje jeho hrobu,
Ohyzdnau ať hanu, zlobu
Na Wáclawa uwalí;
Budiž tělo obnažené,
Hnusným mokem pokálené
Hanebně korunowáno,
Na neznámém místě w strachu
W oškliwosti prachu
Budiž bídně zahrabáno!*)
Stane se to, ano stane,
Nechť se hrdé hwězdy rdí;

*) Wiz přílohu VII.

Tak se peklo oklamané
Nad odbojným brancem mstí!

Anjel milosti.

„Sedícímu w stínu tmawých strání
Wyjde jasné slunce smilowání!
Zaswítí se prawdy ráno!
Z rumu bude wykopáno,
Duch co pomsty utratil —
Pomsta w prach poníží skráně;
Nebo na nebesích psáno:
„Žiwot wěčný — wůle Páně!“

DRUHÁ ČÁST.

Wstup.

Nechť se píší slowa odpuštění
Na památník časů minulých!
Zetlelo s popelem prowinění
Synů wlasti dáwno zesnulých.

Prach jsau těla českých bojowníků,
Ducha wšak nepohltila zem,
Teně duch otců w plamenném jazyku
Snáší se nad wěrným národem.

W plamenutě jména slowanského
Swítí wíry kříž a bílý lew;
Pro kříž, jazyk, pro lwa welebného
Obětujme ducha sílu — krew!

MSTITEL.

I.

Bitwa Sudoměřická.*)

„Hrstka jich tam na té hrázi
Proti nám se sápe jen —
Tiskněte pak, by se swými
Trocnowský byl rozdrcen!
Tlačte k předu — rozšlapejte
Zlopowěstné kacíře!“
Křižowník tak Strakonický
Wolá na swé rytíře.
Na hrázi jen wozů dwanáct,
Na nich tři sta obranců;
Wůdce táboru wšak platí
Sám za tisíc oděnců.
Jako tmawé, hrůzné mračno
Hromy w sobě tající,
Wůdce Táboranů stojí,
W pěsti ráznau palici.
„Wrazte na ně! nežiwte ty
Zlopowěstné kacíře!“
Wolá Petr z Šternberka
Na králowské rytíře. —
Wozy praští, s wozu kácí
Se patnáctý bojowník —

*) Wiz přílohy VIII, IX, X.

W ohradě žen hejno zdwíhá
Bědowání děsný ryk.
Železní wšak jezdci tropí
Kolem hradby bujný ples,
Neb pan Břeněk Rysemburský
Na smrt raněn s wozu kles.
Na to tělo pana Břenka
Jinoch bledý teď se wrh' —
Mrtwolu jak Trocnow zočil,
Zuby zatna sebau trh';
„Za mnau, bojowníci Páně!"
Wolá Žižka, wyskoče
Z hradby wen, a mlatem těžkým
Kolem lebky zatoče.
Dwě stě selských bojowníků
Za ním skokem pádilo,
A do železných těch pánů
Cepem rázně mlátilo.
Co před ohniwými hady
Ořowé se spínají,
Swrhnuwše železných pánů,
Do bahna je šlapají. —
Hustý mrak se na zem sype,
Tu pozdwihne děsný hluk
Podrcený, rozmlácený,
Rozšlapaný panský pluk.
A když noc se přiblížila,
Pánů wíc tu nebylo,
Než co se jich kolem wozů
Mlatem těžkým pobilo. —

Do té noci, hrůzné noci
Zaplápolal ohňů blesk,

Do té noci, hrůzné noci
Hlaholil wítězů wřesk.
Podál bratr Žižka sedí
U přítele mrtwého,
W krwawé swé pěsti drže
Ruku Břenka milého;
Syn pak Břenkůw němau slzau
Kropí umrlého twář —
Trocnow kalný zrak opírá
O plamenů blízkých zář.
Prwní wítězstwí tak slawil
Wíry hrůzný bojowník:
Mrtwol w ruce, w oku paly,
W duši wěčné pomsty wznik!

II.

Newědí co činí!

A ta wálka, hrůzná wálka
Hůř a hůře zuřila,
Lidstwo moříc, země hubíc
Hrady, města bořila.
Již na Wítkowské té hoře
Německý pluk zlomen jest,
Pod Wyšehradem již Uhry
Porazila česká pěst.

Pod tím twrdým Wyšehradem
Mnohý rek byl pochowán,
S wěrnými tam Morawany
Zhynul mnohý český pán.
Král kde nebyl, bojowal tam,
Morawský tam hejtman kles,
Jehož jméno anjel sláwy
Ochránil nám až do dnes. *)
Blaze nám! co zkáze časů
Dobau naší jest wyrwáno,
To pod štítem národnosti
Bude wěčně zachowáno! —

Woj pak božích bojowníků,
Písně swaté zpíwaje,
W krwawau zem smilowání,
Saucit w bláto šlapaje,
Mečem, plamenem a cepem
Popele tu částku mstil,
W Kostnici již Rýn hučící
Wlnau prudkau uchwátil.

Blankyt wečerní se klene
Nad májowau krajinau,
Z kwětů wonných slawíkowé
Zpěwem k milowání zwau;
Swětla nebeského blesky
Na zem luna wlíwala,
Jakby rtoma wraucné lásky
Luhy kwětné líbala;
An tu s nebe milost září,
K nebesům wysílá zem

*) Pan Jindřich z Plumlowa, nejwyšši hejtman Morawský. Wiz přílohu XI.

Dymy krwe, prowázené
Rudych ohňů plápolem.
Po bitwě již — bitwě? ne, tak
Podlá wražda zuří jen:
Těla starců — plamen chrámu,
Oltář w rumech zhanoben.
Z rumu kláštera se walí
Dusící přehustý mrak,
Chwílemi jej blesk rozrýwá,
Pekelných co duchů zrak. —
W dálce na palauku šírém
Šeřejí se wozowé,
A do pawez bezčetných tam
Měsíc topí lesky swé.
Wšecko ticho — slyš, teď pějí
Hlasy píseň welebnau,
W níž se bojowníků wíry
Duše k pánu swětla pnau.
Píseň wzýwá, jasně hlásá
Welebené wíry moc;
Wětérky ty zwuky blahé
Zanášejí w tichau noc.
Píseň swatá — kalich krwe —
Mrtwoly a ohňů zář —
Wůkol jarních kwětů dechy,
Nad tím jasná luny twář:
Swětů dwau to rozwaliny,
Ráj to s peklem w rozbroji —
Kdož to spojí, kdož to smíří? —
Smrt to, smrt jen spokojí! —
Eihle tu se w stínu háje
Wyskytli dwa rytíři:
Wojín wznešený a jinoch
Kroky k rumům zamíří,

Statný rytíř okem žele
Hledí na to okolí;
Zrakem wášniwým wšak mladík
Hledá mnichů mrtwoly.
‚Msta je wěčná uchwátila —
Jinoch wztekle zaplesá —
Hle tam leží, tam se wěží
Bídných zrádců tělesa!‘
„Jindřichu — muž starší zwolá
Strastiplným wýrazem —
Rci, proč nelidská ta krutost
Zaryla se w srdci twém?
Kořit nepřátele wíry,
Sláwu hájit — aučel náš;
Ty wšak krutěji než Trocnow
Zuřiti se namáháš!“
‚Krutěji než Trocnow! ano,
Neb mě krutěj osud hnal
W peklo pomsty, an mi lstiwě
Z duše lásku swatau rwal.
Bez lásky duch — bludice to,
Jenž se nad močálem rdí —
Nech ji zhasnaut, nesleduj ji,
Do tmy wěčné zawádí!‘
„Jindřichu, twůj otec wěrným
Bojowníkem Páně byl,
W Sudoměřické té bitwě
Pro wíru krew wycedil;
Synu Břenkůw, bez wíry ty
Pro wíru přec bojuješ:
Kalich tobě zdrojem krwe,
Jímž napájet pomstu chceš —
Běda tobě!“ — — ‚Prokope, slyš,
W duši mau nahlídni sám!

Milowal sem díwku krásnau,
Wnady nebes zemský chrám,
Milowal sem — ach — ha ha! již
Sladkých slow sem zapomněl,
Nimiž milenec by krásu
Milenky swé líčit měl!
Bych si přízeň otce díwky,
Rytířský též dobyl pás,
Jel sem s otcem ku sewern,
Kam nás wyzwal sláwy hlas.
Do kláštera panenského
Dříw wšak Trocnow dceru dal,
By mi newěstu předrahau
Swatý řád ten pěstowal. —
Slawný Wladislaw Jagěllo
S křižáky tam wedl boj;
Konalo se wše co tady:
Pal a krew, jen jiný kroj!
Často, když sem po bitwě si
Samoten jsa oddychal,
Wichr skučel, krkawec pak
Ptactwo k hodům hnusným zwal:
Swětíwal sem w srdci mladém
Šťastné lásky swatý hod —
Ludmily tu jasný obraz,
Anjelů milostných plod
Ducha těšil, srdce blažil,
W prsa bujnau sílu lil;
Já jej duší wrauenau líbal,
Jej co swátost welebil —
Což teď dělá? na mě myslí,
Ach snad teď mi posílá
Pozdrawení, pomodlení,
Políbení má milá!

O wy krásné modré oči.
O wy usta růžowá —
Ludmilo, newěsto moje —
Moje — moje!—‘ zakrýwá
Zaplakaje jinoch líce.
Ticho kolem — Jindřich pak
Pozdwihna swé bledé twáře
Strašliwě rozbleskne zrak:
‚Po dwau letech zpět se wrátím,
Dochwátaje týnce práh,
Ptám se — slyším: Ztracena jest! —
Duši hltá smrtný strach!‘
Zubami teď skřípne wztekle,
Zastonaw co šílenec,
Chechtá: ‚Ha ha! a kdo zprznil,
Zmařil panenský wěnec —
Kdo ji odnes’ lstí ďábelskau,
Do hnusných ji paží jal?
Kdo mau růži, nebes kwítko,
Drápem pekla rozerwal?
Kdož, kdož byl ten swatokrádce,
Proklatý jenž spáchaw hřích,
Hřichem tím mau duši zabil? —
Chceš to wědět? byl to mnich!
Mnich — ha mnich!‘ — Na nohy skočí
Jindřich w zloby zápalu,
Z pochwy wytrhna meč těžký,
Hledí na chlum mrtwolů:
Neb tam zhůru wypíná se
Hlawa mnicha welebná;
Starec, chtě se zdwihnaut, klesne
Na kolena zemdlená.
„Žížním — pro spasení boží
Krůpěj wody!“ běduje;

Jindřich, skokem jej dostihna.
Wztekle meč rozpřahuje —
Meč zableskna padne świhem,
W lebku starci ránu tne;
Kmet ku bratrům spícím klesá,
Oko w krwi k nebi pne,
Šepce: „*Newědí co činí* —
Odpusť — odpusť Pane jim!"
Rty se zawrau — odputowal
Duch ku stanům nadhwězdným. —
Wrahem slowa ta zatřásla,
Na mrtwolu upna hled,
Z pěsti kalný meč wypustí;
Prokop též co mrtwol zbled.

III.

Žižka a Prokop.

Polní trauba Táboritůw
Káže jasným hlaholem,
Zdělané by honců haufy
Tiskli za nepřítelem.
Uhrů četné zbory půdau

Sněhem krytau prchají,
Jimž do hřbetů jízdné pluky
Kališníků tepají.
Za jízdnými tam se plazí
Obrowský co, bujný had,
Horau, dolem, rowinami
Čtwerým řadem wozů hrad.
Slyš — teď trauba dozwučela,
Bubny zarachotily —
Nad Sázawau Uhrů řady
K odporu se stawily.
Statný Pipo Florentinský
Uprawiw je do šiku,
Wede woje, blesk co hromy,
W haufy swých protiwníků,
Ztracenců již oba haufci
Ztepal křiwých mečů blesk,
Honce k wozům prchající
Wolá w hradbu bubnů třesk.
Za honcemi teď okřídlí
Wozowá se zawřela,
A do těkajících Uhrů
Rána z haufnic zahřměla.
W středu walného tam haufu
Na woze se tyčí stan,
Na palcát tam opřen stojí
Slepý hejtman, bratr Jan.
Před ním pak korauhew wíry,
Kolem oděnců zbor jest,
Jejichž pohled děsí duše,
Žiwot drtí hrůzná pěst.
Hejtman zpytuje teď sluchem
Weškeren té bitwy hlas,
Wyptáwá se — čelo mračí —

Poslauchá a káže zas:
„K rybníku hoi! lewým bokem! —
Ať se točí zadní řad
Na pahorek!“ — ‚Tak se stalo!‘
„Odtáhnultě Prokop w zad?“ —
‚Zprawil za chlumem již haufy!‘ —
„Jindřichu, teď ostře hleď,
Zykmunda bys prapor spatřil! —
Rozewřete zwolna zeď!“ — —
‚Král hle prchá — Prokop za nim!‘ —
„Hrůzo! proto odpor! wen!
Bočku, opatruj mi wozů —
Od hradby tu lůzu žeň!
Řetěz dolů!“ — Žižka palcát
Rozšwihna se wolat jme:
„Bratři milí, s chutí na ně,
Bůhdá je polomíme!‘
Wen!!“ — a jasně trauba zwučí,
Walný hauf se wyhrnul,
Aby pruhy smrtné zkázy
W nepřátelská těla wtnul.
„My jsme boží bojowníci!“
Cepowníci zpíwají,
Rázem mlatů těžkých půdu
Maďary pokrýwají.
Protiwníky prolomiwše
W Sázawu je ženau již;
Tam to praská, tam to zařwe —
Led nesnesa Uhrů tíž,
Rachotem se lomě, hltí
Do propastí studených
Na tisíce prchajících,
W tlupy hustě sražených. —
Když se noční mrak nad sněhem

Zkrwáceným rozkládal,
Tu se Prokop z králowského
Honu w tábor nazpět bral.
„Nuže, bratře! — Trocnow zwolá,
Slyše známých kroků zwuk —
Dostíh' si jej? neb uprchnul?“ —
‚Krále dochwátal můj pluk;
Nechť wšak bratrů dwadcet kleslo,
Jáť i sám —‘ Krwawých ran,
Tělo Prokopa hyzdících,
Neznamená slepý Jan.
„— Tak jej Uhři obhájili,
Wás zahnawše — hanba wám!“
‚— Bratře z kalicha, nikoli!
Uhři ne, to Morawané
Zamezili cestu nám.
Jeník z Ptění zarazil nás,
Statně na mě dotíral:
A než wšecky sme zraubali,
Prchnul s Uhry Zikmund král; *)
Spěchali sme hned za nimi —
Ti wšak w modru zmizeli.‘
Žižka, hmataje po pěsti
Prokopowě zwolá: „Odpusť,
Bratře! kdyť se dáwno známe —
Jan a Prokop! — toť se wí,
Husíté že utíkati
Jak Maďaři neumí!
Škoda jen těch Morawanů!
Hrůzo boží! slawná zem
Jestiť Morawa — na swátky

*) Pubitſchka — 8. Th. p. 155.

Zdařbůh do ní zajedem!“ — —
Žižkowy tak zbraně hrůza
Krále wojska zlomila,
Krwawý ten prapor w chlumy
Mrtwých wojů wrazila. —
Na den druhý lehne bídně
Popelem Německý Brod,
Na den třetí Taborité
W rumech slawí skwostný hod;
Na náměstí wůdci swému
Leskný stan wystawiwše,
Kolem praporů zajatých
Nádherně rozwěsiwše,
Swáží kořist na hromady,
Kořist hojnau, bohatau —
Zlato, stříbro, drahá raucha —
Kolem oděnci se pnau.
Dwanáct wojínů tam w stínu
Císařského praporu
Na rytířstwo Žižka pásal
Dle uznání táboru;
Jindřicha když Rysemberka
Radostně lid wywolal,
Tu jej Trocnow wlastním pásem
Na rytířstwo pasowal. —
Eihle wůdce na trůnu teď
Bůh co hrůzy kraluje;
Koranda pak srdce mužů
Kázaním rozpaluje,
Takto končí: „Protiwníci
Chtějíce wlast otesat
Ze wšech slávy ratolestí,
Snaží se z nás nadělat
Toporů, by nasadili

Sekér na nás, topory,
A pak z Čechů natesali
Chlapůw nuzné pokory;
Zmeylili se Amonité,
Proměnil se topor w cep,
Pomsta boží hýbala ním,
Onť rozrazil dračí leb!
Pánbůh koře beliáše,
Plod i jeho wšeliký,
Hájí slávu Tábořanů
Amen — dnes i na wěky!"

IV.

Oběť otcowa.

Nawštiwili Taborité
Luhy krásné Morawy;
Zwěstují to we dne rumy,
W noci nebe záplawy.
Žižka do Rakauska táhna,
Stranau k Dyji wybočil,
By to hnízdo Bytowského
Haufy swými otočil.
Wok Bytowský, hlawní škůdce

Bojowníků Žižkowých,
W Corštejně co orel wládne
W lůně skalin obrowých.
Osm dní již do Corštejna
Kaule z hadů metali,
Tím wšak hradby ani srdce
Woka nepolekali.
Osmé noci Wok wyskoče
Wen s bujarau posadau,
Porazí tam Žižky tlupu,
K pícowání wyslanau.
Když Bytowský wšak se swými
Zrána k hradu pospíchal,
Tu naň Jindřich hbitě wrazil,
Ztepaw haufec, Woka jal. — —
Na den druhý — krásný to den,
Milostí den májowých —
Seděl slepý wůdce w stínu
Ratolestí kwětowých.
Hříwaly jej slunce lesky,
Dyje k němu bublala,
Jakoby o smilowání
Bolným šeptem žebrala.
Kolem hejtmana se stawí
Prokopowé, Jindřich, Chwal,
Buchowec a Roháč z Dubé,
Šwamberk, Kerský a tak dál.
A tu Woka Bytowského
Zpautaného přiwedli:
Muž to statný, jehož líce
Cit a chrabrost prokwětly.
Wstanet Trocnow, jme se mluwit,
Na palici podepřen:
„Woku brachu! zákon káže,

Abysi byl poprawen!“
„Staň se — rytíř dí — jáť znám
Žižko tebe, pročež wěz, že
Milostí twau pohrdám!
Předce wšak — doloží rmutně —
Krásný si mi žiwot dal —
Nechť i — nadewšecko swatá
Přísaha a wěrnost — král!“ —
„Což to chwastáš, protiwníče?
Hrůzo boží — žiwot! hoi,
Tys co zákeřník wyskočil
Na picowný lid; tys boj
Swedl zrádný w noci čiré;
Tebau ani nelze bratrůw
Ze zajetí wywádět —
Brachu, tebe celý swět
Newykaupí! Zákonem
Semť já, Žižka, přikázal,
Aby zákeřníka hlawu
Katan bradaticí sťal!“ —
„Slepý wojwodo! se mejlíš,
O žiwot já nežebrám,
Neb co Morawan a rytíř
Bojowat i umřít znám;
Tam wšak w hradě —‘ mlčí
Wojín, oko zhůru pna
K wěži — oko to se zaleje,
Ze rtů, z bolného jak sna
„Ludmilo má!“ zachwěje. —
Z hradu posel tu přichwátaw,
Wůdcowi jest podal list;
Prokop holý wezma psaní,
Jme se tato slowa číst:
„Jene z Trocnowa, slyš lkání

Dcery swé, swé Ludmily —
Otče, otče! smilowání!“ —
‚Hrůzo boží! mé — mé dcery!
Zwolá slepý bojownik,
Hlas pak jeho wyprowází
Bolesti nesmírné ryk —
Jindřichůw ryk. — Spautaný Wok
Hlawu níže k zemi shne,
Slzám bránit chtěje, zuby
Do rtu krwawého tne.
Prokop třesaucím se hlasem
Dále čte: „Můj otče, wěz,
Jestli Woka Bytowského,
Mého manžela, mi dnes
Wolného newrátíš, tehdy
Na swědectwí Boha zwu,
Že se do propasti řeky
S wrchu wěže uwrhnu!“ —
Hle a hrozno! tam se jewí
W strašné hradu wýsosti
Žena bílá, prostowlasá —
Zrak to widí w auzkosti;
Trocnowa wyprahlé oči
Do země jen zírají,
An se swaly jeho žalem,
Mstau a hrůzau swírají.
„Mnich to tedy nebyl!“
Zwolá děsně slepý kmet,
„Dítě wlastní mé! o běda!
Bludů pekelných to swět!“
Wok pak wece: ‚Odpusť dceři!
Já jen winen! Abych jal
Krásnau holubici, ten sem
Oděw mnicha na se wzal;

Swatinu zhanobiw panen,
Láskau puzen plamennau
Unesl sem lstiwě děwu,
Ludmilu twau newinnau.
Díwka naříkala hořce,
Milence jest wolala,
Až na hradě nucena jsauc,
Ruku swau mi podala.
Wraucnost moje w duši její
Časem saucit zbudila,
Powinnost že chotě, matky
Milowané plnila. —
Mně pak za pokání hříchu
Dáno jest pod přísahau,
Do smrti bych statně wálčil,
Žižko, s rotau hrůzy, s twau!
Dnes se slib můj doplní —
Wylej krew mau — Ludmilu jen — —'
„Dosti slow!“ hlas wůdce zní,
„Odwlekněte jej! Nastáwá,
Nastal přísný trestu den! —
Hrůzo! což to znamená? —
Mlčíte? nuž wždyť pak zákon,
Wůli mau z wás každý zná —
K poprawě s Bytowským welím!“
‚Wůdce — otče — otče můj!
Jindřich wolá, k nohaum se mu
Wrhna — ‚ach neodsuzuj
K smrti děsné Ludmilu swau —
Před tebau zde kleče prosím,
Bysi jemu žíti přál,
Jenž mi žiwot lásky, žiwot
Duše wěčný rozkotal!‘ —
Žižka čelo we dlaň wlože,

Mlčí. — ‚Tobě zhasl swět,
Newidíš ji tam na kraji
Hrůzné propasti se chwět —
Ach, ta propasť, ostrých skalin
Dušidėsné skupení,
W nejhlubším těch skalin hrobě
Zuřících wln pěnění —
Tam se wrhnauc, zohawí se
Tělo něžné dcery twé;
Milost, otče, krew než drahá
Pomstu boží na tě zwe!‘
Trocnow mluwí slowem bolným:
„Jinochu, w twé duši jedna
Jenom láska burácí;
Otcowské i srdce w prsau
Mých bolestně krwácí:
Weškeré wšak swěta wášně
Kořiti se musejí
Tenkráte, když tomu přísně
Wlast a wíra welejí!
Ať. kdo zaswětil se wlasti,
Odřekne se wšechněch slastí!
Muž jen, jehož w pautu swém
Wleče wlast, ten tuhé wazy
Swého národa rozrazí!‘
Hrůzné ticho — Žižka hlásá:
‚Nuže, Woku, přistup pak!
Wok přistaupí, tam ku wěži
Pozdwihna swůj wlhký zrak.
Trocnow po něm chmátna, wloží
Na prsa mu lewici;
Zwolaw: ‚Pro kalich a zákon!‘
Máchne ráznau palicí — —
Wok se w krwi k zemi kácí,

A tu kolem hrůzy hlas —
S wěže ryk, po skalách hřmot,
Krwawý kles' do wln hmot,
W křowí nechaw bílý pás. *)

V.

Pane, odpusť jim!

Blankyt wečerní se klene
  Nad májowau krajinau,
Z kwětů wonných slawíkowé
  Zpěwem k milowání zwau. —

Diwokrásným Dyje břehem
  Blaudí bledé luny swit,
Jakby wlny, lesy, wrchy
  Ukonejšil swatý klid.

Blahý mír palaukem tichým
  Opět byl se rozložil,
Děsný šumot zbrojných haufů
  Břehy Dyje opustil.

*) W kraji Znojimském, nedaleko Bytowa, posud zříceniny hradu Coršteina na wysoké skále nad řekau Dyjí se malebně pnau. Národní Morawská powěst klade na Corštein jewiště příběhu hrůzného o Žižkowi a dceři jeho.

Žižka nebije wíc k hradu —
   W tichu rmutném dál se bral,
Jediného bojowníka
   Pod hradem jen zanechal.

Ten hle! stojí w luny záři
   Na skalině strmící,
Na srdce pás bílý tiskna,
   Hledí w toky šumící.

Pás za ňádra schowaw, meč swůj
   Od boku teď odepnul,
S hrůzau na ocel pohlédna,
   W powětří jej wyšwihnul.

Meč zaříče, daleko se
   Do luniných blesků wznes',
Rozetna pak žblunkem wlnu,
   Do zděšené řeky kles'.

Kolem wíru hlubokého
   Wlny se tam skružují,
Teď se opět šumem tesknym
   Splíwajíce súžují —

Súžují se! wíc a wíce —
   Středem spojeny již jsau —
A nad mečem řeka dále
   Chwátá tichau hladinau.

„Hle tak wlny žiwota se
   Nad mau duší swírají —

Stopy krwe k meči mému
  Do hlaubi mne wolají."

„Kam se koliw mysl šine,
  Wšudy hrůza, wražda, hřích —
O já mstitel! bídný mstitel — —
  Mnich! ha, krwawý ten mnich!"

„Na wěky *s ní* neshledám se!" —
  Ducha moc teď pohne ním:
„Mnich se modlil: *Newědí co*
  Činí — Pane, odpusť jim!"

Tak zašeptá jinoch bledý,
  Na kolena klesaje,
Skwrnu krwe na kameně
  Ledowým rtem líbaje.

Dlauho klečel, a když wstane,
  Slza se mu w oku rdí,
Zwolá, k nebi zdwihna ruce:
  „Oni i mně snad odpustí!"

VI.

Odpustil !

Májů padesát na zemi odkwětlo. —
Báně opět se k nebi tam wěžily,
Půdu rumem kde Taborité kryll,
Opět oltáře swětí boží swětlo.
Hle, tam u týnce kostel we lipowém
Chládku, s umrlčí hlawau nade krowem;
Oko, do kobky kostelíčka swaté
Whlédnauc, leká se, hrůzau diwu jaté:
Neboť od stropu sklepení tmawého
Z audů umrlčích wisí tam pletence,
Kříže, růžence z hmotu strašliwého,
Je otáčejí z bílých kostí wěnce.
Lampa jen jedna; její mylná záře
Bledým pobleskem do té hrůzy zírá;
Eihle starec tam, kleče u oltáře,
W kupě umrlčích kostí se přebírá.
Ruky třesení jenom wyzrazuje,
Kde se kmeta prst od kostliwců liší —
Mnich pak newzdechne — kostliwci jsau tiši,
Hnátů rowdání šumot jen zbuzuje. —
Přestal zwuk i ten — ticho, ticho teskné.
Starec bílau teď lebku ohmatáwá,
W okuť se mu wíc boží swit neleskne,
K hrobu cestu jen citem rozeznáwá.

„Tady — zašepce — prauha strašná w skrání,
Rána široká, ano meče rána!
Snad to nádoba ducha smilowání,
Nímž mi pokání dlauhá lhůta dána;
Naleznuw ji zde z tisíců těch kostí,
Brzo opustím audolí žalosti! —
Swětlo očí mých, proč jsi se zatmělo,
Slzo poslední, proč jsi odplynula!
Jenom jedinau kdyby oko mělo,
By co obět se díků wylinula! —
Děkuji ti wšak za slepotu, Pane!
Do níž zableskla swatá záře nebe;
Eihle swětlem tím duše milowané
Najdu — naleznu Ludmilo má tebe!
Neb On dárcem jest žiwota wěčného,
Oni w krwi pak činili pokání:
Blud, ne wůle to ducha welebného —
Newědí co činí — Pane, smilowání!"
Kolem panuje mlčení teď děsné,
Mnich se pomodliw, na stupeň se kloní,
A když dwanáctá s chrámní wěže zwoní,
Hlawa stařečka rázem k zemi klesne. —
A když na jitru kostelník jest kročil
W kobku umrlčí, užasnutý zočil
Bratra slepého ležet u oltáře:
Držel pletenec z kostí dokončený,
Tiskl na srdce leb ten rozražený —
Pokoj welebný jasnil starce twáře. —

Kdož pak mnich ten byl — odkud připutowal —
O kdož to powí? — Před dáwnými roky,
Když se týnec ten z rumů pozdwihowal,
Jinoch ztrápený sem zamířil kroky,
A tu skraušeně, w bohumilém tichu

Doby tráwil swé, cestau Páně kráče;
Lásky-li želel — kál-li se ze hříchů —
Žádný newěděl; wzdechy wšak a pláče
Mniši, berauce dle jeho se cely,
Bolně stonati často sau slyšeli.
A když zhasla mu swětla jasná říše,
Bratři mniši naň hledíwali tiše,
Jak, co milenka kwítka pro milence,
Stařec wybíral kosti na pletence.

Když pak do rakwe kladli mnicha tělo,
Wetchý ostatek krwawého pásu
Našli na prsau, — w hrobní ticho znělo
Temné šeptání modlících se hlasů:
„Hle, to škapulíř z mládí uchowaný,
Jehož swatá moc w ducha starce lila
Lásku nebeskau — srdce posílila
Bratra slepého w swatém setrwání —
Dejž, o Pane, mu šťastné z mrtwých wstání!*)

*) Kosti umrlčí w Sedlické kostnici prý za časů dáwných slepý mnich skladal: tak národní powěst wyprawuje.

POSLEDNÍ SEN.

WSTUP.

Cizím národům sluneční nechť záře
Swítí na předků welebených děje,
Nám nechť bleskot jen, noční mrak když reje,
Kwapně objewí zbořené oltáře
Sláwy bývalé, jimžto hřmícím slowem
Káže noc se krýt umrlčím pokrowem:
Blesku objew nám w srdce hlaub se wrazí,
Nežli slunéčka tichého obrazy! —
W blesku bauře, hle! zde se obraz jewí,
Obraz žalostný na dně tmawých časů; — —
Ach, což harfa twá zná jen trudné zpěwy,
Mečů studených krwawau okrasu?
I meč studený moře jisker hostí:
Křížem položte chladné české meče
Na ten památník otců milých kostí!
Až Wám sláwy praud hojně zas poteče,
Tenkrát pro krále, národnost a wíru
Opět plameny bujné statečnosti
Z mečů wyrazí českých bohatýrů!

I.

Boj a láska.

W skwostné komnatě tam w Plzni
Sedí starý z Leštna pán;
Proti němu jinoch statný —
Mezi nimi plný džbán.

„Sláwa wůdci Prokopowi!“
Hlásá, zdwihna číši kmet;
O mladíka pohár cinkna,
Zarděný otáče hled;
„Nech ať,“ zwolá, pohár dopiw,
Bujně na stůl bauchna ním,
„Nech ať sausedé to wědí,
Já že posud kalich ctím;
Na zahálkách w Plzni sedě,
Howě audům zraněným,
Duchem předce rád zalétám
K dobám Žižky slaweným;
Zpomínám si, jak Mišňáci
Na Wítkow se sápali,
A jak sme je palicemi
Do příkopů metali;
Pak w té wyšehradské seči
S Pražany sem také byl,
Tenkrát mi wšak Wok Holšteinský
Rámě kopím podrtil.

Běda, od té doby chřadnu,
Wyrwaný co z půdy keř —
Pro žiwot kdož nepracuješ,
Za žiwa umíráš, wěř!“

‚Drahý ujče — jinoch wece —
Na krwawých polích nám
W stínu meče sláwa kwete:
Kwítek wšak w twém sadě znám,
Milostný, jak fialinku,
Něžný, jako lilii,
Kterýž tobě, žiwot blaže,
Skráně láskau owíjí!‘

„Wím, kam bieš, starec dí,
Wěz to — kdyby w domě rmutném
Dceř se drahá nestkwěla,
Nižádná by moc mě w hnízdě
Hnusném neudržela.
Žena moje — Bůh ji napraw,
Sestra jest to Šwihowských,
Wírau ode mne se lišíc,
Tuší w srdci mém jen hřích!“
Jinochu se líce rdí,
Wzdechne: ‚Onať můj též obraz
Z duše dcery wypudí!‘
Rytíř horlí: „Smíle, jáť sem
Slowo rytířské ti dal —
Slowu, bohdá, státi budu,
W které sem se uwázal.
Nuže a teď dosti lkání;
Smile statný, wyprawuj
Činy dáwných wrstewníků,
Howorem mě rozraduj!“

‚Newím w prawdě, pane milý,
Začít kde, kde přestati;
Netřeba ti o Ustecké
Bitwě zpráwy podati —
Známať swětu!‘ — „Wím to,
Zwolá, wraziw pěsti w stůl,
Starec; tenkrát w chorobě sem
Ležel prohnilý co kůl;
Předce sem si prozpěwowal:
Slušíť Čechům zpomínati,
Že jim dal Bůh u Austí
Wítězstwí, když pruli mlaty:
Pán Bůh swých neopustí!“
Jáť sem pěl, wy pak těch hostů
Na tisíce pobiwše,
A jich železných co snopů
Na palauky skotiwše,
Hrůzu pomsty po zemi ste
Protiwníků pustili,
A náš kalich wěncem sláwy
Neuwadlým zdobili!“

‚Nuže — Smil teď mluwí dále —
Rok as na to pominul,
Tu se nowý Němců útok
Na korunu wyřinul.
Proti námtě swětská ruka
Byla wydána a kříž,
Tak že na nás walila se
Téměř celá Němců říš.
K Stříbru pewnému se škůdců
Nejčetnější zástup bral,
K Stříbru, kteréž statný Přibík
Klenowský opanowal.‘ —

„Přibík Klenowský?“ se táže,
Hlawau wrtě, z Leštna pán;
„Muž to plachý — nech ať! — budiž
Duchem wíry požehnán!“

‚Odolal wšak nepřátelům
Klenowský náš wesele,
Až mu k pomoci přispěli
Bratří s Welkým na čele.
Za jeden tam člowěk stáli
Každý pod praporem swým,
Haufy z Tábora i z Prahy
Pod Prokopem Welikým;
Na pole on jak wytáhnul.
Strach již wrahy za les hnal;
Cep pak bratrů u Tachowa
Walnau část jich roztepal.
Nato do okolních zemí
Pomsta kalich wolala:
Toky krwe tam rozliwši,
Na sta hradů zbaurala.
Metali sme meč a oheň
Do Rakauska, do Bawor,
Do Uher a w Slezké luhy,
W daleký až Branibor;
Bylibychom dále táhli
Pod wítězným kalichem.
Až by pod ním zaplakala
Wlna, drahým popelem
Mistrů našich poswěcená —
Prokop této mysli byl,
Welek sirotčí a Zmrzlík.
A wšak Wilém Kostka
Jinák obcím poradil.

Sláwa Prokopowa hněte
Kostku, rádby wládl sám;
Zisk jej láká, ne duch wíry,
Jáť jej líp než Prokop znám!"—

Tu pán z Leštna dlaní čelo
Wráskowité zakreje,
Těžce wzdechna, hořká slowa
Z hlaubi prsau wyleje:
„Běda, tak se rozesíwá
Neswornosti semeno —
Zkázy propast otwírá se —
Nowé sláwy plemeno,
Z neswornosti w blízké době
Zroste metla trestu tobě!
Než pak se ta zkáza stane,
Popřej na nebesích Pane,
Bych již odpočíwal w hrobě!"
Starý wojín zabere se
Myslí tesknau do říše
Widin strastných — pna w slaup oko,
Newidě a neslyše,
Wnitřním zrakem w budaucí čas
Hledí — ach což widí tam?
Nenáwisti bujné plody,
Zradu — wraždu — wěčný klam!

Tichým krokem komnatu teď
Mladý wojín opauští;
Do zahrady ubírá se,
Známau stezkau do haušti
Bezowého pak se wlaudě,
Wětwe na stranu tam hne —
Nade milokrásným zjewem

Citem blahým ustrne.
Na drnowém tam sedátku
Děwa krásná sedící
Wěncem zdobí harfy struny,
Milostně se chwějící —
Rukau něžnau, labuťowau
Růže skwostně rozwitá,
Fialkau a růžičkami
Stroj ten zlatý proplítá;
Záře nebeských čerwánků
Díwenku tam swětila,
Jakby anjelů křidélka
Nebes družku odila. —
Jak si obraze ty blahý
Do těchto zablaudil dob,
W nichž se hlawy meč dotýká,
Pod nohau se boří hrob?
Duch to lásky swětoplozí,
Klena duhu nad hroby,
Na obraz zaswítil tmawý
Odleskem swé podoby. —

Již se kleče obětuje
Jinoch milostence swé,
Hledí w oči, z nichžto duše
Duši k milowání zwe.
Milada tu mluwí: „Eihle!
Harfu sem ti zdobila,
By na tobě růže, družka
Lásky, zpěw wyprosila;
Či snad tobě tábor hlučný
Chwíle z duše wypudil,
W nichžto si, jat duchem lásky,
Písně w klokot struny lil?“

‚Družko má, tys srdce mého
Hwězda stálé wěrnosti:
Oblohu nechť chmury tají —
Hwězda w swaté jasnosti
Po bauři tím krásněj swítí
Na nebeské wýsosti!' —
„Sladká slowa twá se mile
Laudí w slabé díwky sluch —
Wím wšak, wím, že ještě jiným
Hwězdám klaní se twůj duch:
Kalich wáš a Prokop hrozný
Strach a slze zbuzují!"
‚Meč a krew swau lásce, wlasti,
Kalichu též wěnuji!
Prokopowi sem co přítel
Wěrnost wěčnau přísahal —
Příteli kdož wěrnost ruší,
Jistě lásku obelhal!
Wěz to, Prokop, wojín strašný,
Muž i citů jemných jest:
Čest mu českého rytíře
Swatá — swatá panny čest!
Sezimy hle! dceru slawnau
Co nepřítel welebil,
W Naumburce tam w zemi Němců
Spásau newiňátek byl;
Nechť jej máť twá nenáwidí,
Jasně onť se bude stkwět,
Nebo w jménu Prokopowu
Dřímá sláwy celý swět! —
Eihle družko srdce mého!
W slzách plyne oko twé,
A w tu perlu lásky topí
Měsíc lesky rájowé —

Slzu, žalosti tu rosu,
W niž blesk nebeský se rdí,
Toto wraucné políbení
S líce tobě wypudí.
Láska twá, toť moje síla,
Žiwobytí bujný praud;
Bez twé lásky — smrtné ticho,
Žiwot — jisker hrob jen — traud!“—
Jinoch přilna k prsaum harfu,
Hledí w krásnau díwky twář;
Přebíraje zwučné struny,
Leje píseň w luny zář:

„Měsíc, země anjel strážce,
Milenko má spanilá,
Poselstwí o swaté lásce
S nebe zemi posílá.

A jak swětla požehnání
S nebes báně plyne k nám:
Tak já wezdy zpominání
Z dálky k tobě posílám;

Neb jak w slunci swětlo trůní,
A jak w jaru krásný máj,
Jako růže chowá wůni,
Twá tak láska — srdci ráj!

Srdce ráji, srdce ráji!
W tobě sláwu zakládám:
Anjel wlasti ji tam hájí,
Anjeli se oddáwám!

Meč a kalich růžowěncem
Rukau lásky opleten,
Milado má, twým milencem
Na wěky buď weleben!" — —

Na wětwičce bezowé se
Slawíci dwa haupali,
Tichaunce na dozpíwání
Libé písně čekali —
A teď dlauhým sladkým tahem
Dwau slawíčků sauzwuk zněl,
Jakby za dwau duší ohlas
Díky srdci skládat chtěl.

II.

Tábor.

Bujarý se zdwíhá pohluk
Na táborském náměstí:
W Táboře roznášejí se
O tažení powěsti,
O tažení nowém, slawném —
Kam wšak — žádný nepowí.
Na nepřítele lid strojí
Meče, cepy, okowy,

Blízké wítězstwí již slawě,
Zpíwá bujným hlaholem:
„Weselte se bojowníci!
Moabity zaženem,
Poženem je až w kraj swěta,
Rozšiříce swatau zem
Na budaucí slawná léta
Kalichem a palcátem!“

W domě heytmana pak města,
Z Rakowníka rytíře,
Sedí páni w milém chládku
Wisutého arkýře.
„Slyšte, jestřábi jak naši
Brausí sobě zobáky!
Kdež pak, rcete, wyrazíme
Na ty cizé panáky?“
Tak pan Zmrzlík. —‚Hm, dí Přibík,
Kam se wojska položí,
Tajno!‘ — „Tajno jako šídlo
W měchu, Zmrzlík doloží;
Na Šumawu potáhneme,
Němci nás tam pozwali,
Bychom newyspělých brků
Ještě wíc jim ztesali!“
Slowútný tu Rakownický
Mluwí: ‚Drazí přátelé,
Tenkrát se to neskončí snad
Pro nás příliš wesele:
Nepřátelé na nás táhnau
Němec s silau weškerau;
Ze wšech kautů pluky četné
Proti nám již w poli jsau;
Mladí nepřátelé sice,

Náš-tě Zmrzlík říkáwá:
Když se káně zjestřábělo,
Hůř než jestřáb drápáwá!“
„Wěrní bratři! dí kněz Markolt,
Drsnatá to úloha;
Na rozum wšak nedejme wše,
Dejme wíce na Boha!“
‚Na Boha a swornau lásku!
Mladý Smíl zahorlí též —
Swaté přátelstwí nás wáže,
Bratr bratru silná wěž!‘
A hle po náměstí šírém
Tisíc hlasů hlaholí:
„Bratři jedau — Prokop s nimi!“
K bráně se to chumelí.
Bratry wítá s wěže brány
Trub a kotlů jasný zwuk —
Na náměstí již wyjíždí
Kališníků statný pluk;
A tam kolem se rozstawí
Walný hauf oružený,
Palcát w pěsti, na pawezách
Kalich wíry čerwený.
Pod korauhwí krwawau tam,
Železných jak řady hor,
S mečem pne se obnaženým
Čtwerým šikem hrůzný sbor.
Silná kalicha to stráže,
Hrdinů kwět táborských;
Welký Prokop w čele stojí
Strážců wíry obrowských.
Přílby hledí wůdce zdwihna,
Kolem jasně pohlídne,
Ano jasající lidstwo

Ku heytmanu swému lne.
Rukau kyne Prokop welký —
Utiší se zwukû kwas,
Do ticha pak weškerého
Zahlaholí reka hlas:
„Milí bratří, Bûh wás pozdraw!
Wězte, že se proti nám
Silně nepřátelé shlukli;
Jáť pak Tábor slawný znám!
Posilen-tě duchem páně,
Škûdcûm dráhu zamezí,
Mlatem pomsty sežene je
Od swatého pomezí.
Strašný wichr sic to bude;
Z tohoť rozweselme se,
Neb čím hrûznější, tím wýše
Sláwu k nebi ponese!
Dosti, netřeba wás dráždit!
Zejtra na ně wyjedem;
Zhûru tedy, Táborčané!
Zhûru, hájit českau zem!“
A ta slowa Prokopowa
Lidstwo rozradowala,
Až se hřmotem přeradostným
Hradba pohybowala.
Mědě znějí, kotly hřmějí —
Ženy bujně jásají,
Bojowníci bitwy píseň
Zwukem rázným hlásají:
„Weselte se bojowníci!
Moabity zaženem,
Poženem je až w kraj swěta,
Rozšiříce swatau zem

Na budaucí slawná léta
Kalichem a palcátem!

III.

Rysenberský hon.

Od Rysenberku k horám bawarským
Hrůzau pomámen utíká woj,
Štwán jsa wzdáleným hlukem táborským,
Prchá, co wosů uděšených roj.
W zmatném kotauči jízda i pěší
Walí se w tmawé Šumawy hwozd,
Za nimi w les se bořejí Češi,
Mlaty napíná Husitů zlost.
Cepy železné klesajíce w skráně,
Duše wyhánějí z krwawých těl;
Mrtwoly seje rána po ráně,
Hwozd se rozbauří w děsící žel.

Eihle! tam haufec, kalichem štwaný,
Hauf to Mišňáků, běh zarazil,
Pak se co klín sekerami hnaný,
Prudce do honců táborských wryl.
Meč ten německý Čechy poleknul,
Heytman honců již klesl na zem—

Na prsa heytmanu Němec teď kleknul,
Hledaje dýkau brnění lem.
Tu nad Mišňákem palcát zařičí —
Němec do tráwy krwawé kles';
Český an wojín wzhůru se tyčí,
K nebi swau krwawau prawici wznes',
Wolaje: „Za žiwot — žiwot ti dám,
Tobě se k službě tělem i duší,
Milený Smíle, zaklínám!"
Přibíka Smíl na prsa přiwinul,
Pak za Mišňáky dále se hnal;
Kolem již ryk a rachot pominul —
Tábor nepřátely za hory štwal.

Páry wečerní z hwozdů se kauří,
Tma se již sype na širý les —
Z útroby černé Šumawy bauří
K hwězdám nebeským diwoký ples.
Šumawy lůno kwapně osloní
Ohňů nesčíslných červený blesk.
Píšťaly znějí — pawezy zwoní,
Písně tam zwučí w poharů třesk!
A teď zabauchne pekelným wřeskem
Rána, prowázená oslepným bleskem:
Zem se kolébala, skála se chwěla,
Jakby tam země německá úpěla:
Běda! mým synům do krwe ustlali,
Jich tam po luhách co tráwy nažali!*)

*) Wiz přílohu XII.

IV.

Oběť.

Dewět měsíců bylo uplynulo,
Kolem Plzně co wojsko kališníků
Prapor krwawý bujně rozwinulo.
Stojí dosawád w starém, pewném šiku
Bratři kalicha, byť i haufy walné
Duší oslablých stany opustily;
Kwílí po Plzni upění wšak žalné,
Neb tam hlad a mor drápy zarazily. —

Blesky létají do půlnoci tmawé,
Rejí nad Plzní wěrnau kříže žhawé,
Jakby dáwalo tmawé města báni
Nebe poslední ještě požehnání.
Za bleskem teď hrom strašliwě burácí,
Diwá wichřice rachot wyprowází,
Pěny Radbuzy k břehu wztekle hází,
Stany Husitů láme, k zemi kácí.
Nocí děsící an se toky dují,
Loďka wlnami k hradbě městské plyne;
Z lodě muži dwa cihle wystupují:
Prwní spautaw člun, společníku kyne,

Takto promluwě: „K činu tebe zowu,
Tys mi ke službě krwí se zawázal—
Čas tu bratře, bys wděk mi proukázal,
Nechť ti hrozí smrt aneb břímě kowů!
Dnes buď odwážný skutek wykonáme,
Neb swé žiwoty w oběť lásce dáme!“
›Lásce přátelské! Smíle mluw milený,
Jaké tajemstwí hrůza bauře kryje?
S tebau topím se w žiwel rozbauřený,
Neb we wůli twé moje wůle žije!—‘
„W Plzni odbujné moje dlí newěsta;
Otec milenky na smrtelném loži—
Klesla na Plzeň těžká metla boží,
Mor tam do hrobu klade děti města.
Za hradbau ach tam umírá milenka!
Tato duši mau děsící myšlénka
Klid a naději, sílu srdce drtí;
Pročež díwku chci w této bauře noci
Bratře, příteli, s mužnau twau pomocí
Wynest, wyrwati z toho sídla smrti!“——

Přibík za Smílem, ochrancem swým, kráčí
K hradbě, do oblak kolmo wywěžené;
Kroky hltá bauř, jenž hustěj mračna žene.
Prodrawše se skrz trní a bodláčí,
Se co hady teď přes kameny plazí;
Na zeď zhůru pak jako lwi se pnuwše,
Silné hřebíky do škudliny wrazí—
Příkré po baště tak se wyšinuwše
Do zdi žulowé opatrně, tiše
Hřeby wrážíce, wystupují wýše—
Pěstí eihle! již krwawě rozbitau
Poslední teď kůl do kamena wkláli
A na wrcholi městské hradby stáli.—

W temné ložnici lampy záře bledá,
Swítíc na tiché pána z Leštna líce,
Stopu žiwota leskem bludným hledá —
Tu wšak nenajde swětlo swěta wíce!
W spánek ponořen wěčný, tam na loži
Odpočíwá si Žižkůw wojín wěrný —
Ruce složeny na zákon má boží;
Stojí u hlawy kalich wíry černý.
Osiřelá dceř, jako anjel bledý
Otce objímá, slzíc w krutém hoři;
Zesnulého choť w modlitbě se koří,
Na kříž swatý pnauc zhůru žhaucí hledy.
Kroky chrastějí — chodba se otwírá,
A dwé rytířských postaw přes práh kročí:
První lekna se, zbledne a zakrýwá
Kwapnau bolestí uděšené oči;
K loži blíže pak staupí u zachwění,
Objaw prawicí Milady swé šíje,
Wlože na otce čelo políbení,
Slzu žalosti nad mrtwolau lije.
„Nuže díwko má, mluwí rytíř jemně,
Dobrý otec než k nebesům odcházel,
Ustanowil mě, bych po cestách země,
Drahá milenko, tebe wyprowázel;
Odwážil sem se, wyzwán wůlí páně,
Wyswobodit wás přítele pomocí
Z místa žalosti w této hrůzné noci:
Tu jsme, hotowi ku obraně waší —
Řebřík na hradbě z haužwe připrawen, —
Člunek w zátoce tmawé přistawen —
Swěř i s matkau se wěrné síle naší!“
Eihle Milada w kwapném wytržení
Twáře anjelské, krásné w bolu zdwihne,
W blesku milosti žalu led tu jihne —

Díwka nebohá w usedawém pláči
Šíji miláčka rukama obtáčí. —
O meč podepřen, Přibík podál stoje,
Hledí wášniwě na lilii máje;
Okem do duše krásu děwy ssaje,
Plesá, chwěje se, plesání se boje.
Eihle matka teď k loži přistaupila,
Okem děsícím hlednauc na mládence,
Černým záwojem dceru přiodila.
Temným, wášniwým wywolá pak hlasem:
„Růže nestelte umrlčí na wěnce;
Umřel manžel můj — činy s bludem zhasly —
Dcery wládkyně já teď matka, já jsem —
Nikdo jiný, já!“ — Srdce dwě tu žasly!
‚Matko díwky mé, sliby zemřelého
Probůh nerušte!‘ Smíl zakwílí kleče;
Slza dceřina horkým praudem teče.
„Chceš-li získati si ruku plodu mého,
Nejen díwce té, wěrnému též městu
Pomoz z okowů smrtícího hladu —
Za jediný to důkaz lásky kladu —
Skutek wykonej — odnes pak newěstu!“
Smíl se zdwihna dí: ‚Hoi, toť hrůzná cena,
Spáchat pekelnau přátel swojich zradu —
Ne, to nemohu!‘ „Kalich neb Miladu!
Welí Kunhuta; tomu zasnaubena
Budiž dcera, kdo město opuštěné
Z tenat wywede holého kacíře!“
‚Zasnaubena — mně!‘ Přibík opětuje,
An se žhaucí mu wášní srdce duje.
Smíl wšak prawici wlože na zledněle
Tělo starcowo, wolá: „Otče, wíře
Wěrným zůstanu až na wěky wěků!“
K zemi Milada klesne w bolném jeku. —

„Wězte, slowo muže srdce kacírského
Nemá na zemi ni na nebi cenu:
Tak je zruším teď, jak tkaniny pěnu,
Já co wěrná dceř rodu Šwihowského!“
Hlásá Kunhuta, roztrhnauc w dwě půle
Záwoj, částky černé k zemi hodí:
„Wíra tomu tak chce a moje wůle;
Odtud kacíři, berte se k swé lodi!“
‚O má Milado, paupě mé nebeské!
W obět pro tebe krew a žiwot dáwám —
Blahost příštích dnů k nohaum tobě skládám,
Přijmiž na wěčnost srdce wěrné české!
Tebe nehodné srdce to by bylo,
Zradau kdyby se hanebnau zprznilo:
Jasná lilie dřímejž raděj w hrobě,
Než bys chřadnula hanby we nádobě!‘
Smíl domluwil tak; díwka zdwihnauc twáři,
Oko modré an lučí swatau záři,
Zwolá: „Miláčku, díky, díky tobě!
Ruka tebe chraň wšemocná, nebeská —
Wěrnost přísahá tobě děwa česká —
Shledají se duše, prach jen hyne w hrobě!“ — —

Když se šeřil den, stráž u brány mříže
Sen si z očí mnauc, hledí na rytíře
Černého, jenž se snáší na wýsosti;
Hlawa bez přílby — twář jest sněhobledá —
Strážný žehná se, zwolaw we auzkosti:
„Zkázu wěští duch!“ Již jej darmo hledá
Oko — zmizel tam řeky na pokraji. —
Hlasy z města teď strážníka wolají —
Zarachotí klíč, w zámku se otáčí —
Brankau tajně hle — Přibík z města kráčí.

V.

Prokop Welký.

Bauchá haufnice do Plzeňských hradů,
S hradby do stanů Táborčanů fučí
Šípy kalené, časem i zahučí
Kaule, wyslané z tlam železných hadů.
Klesá hradby most — otworem hle brány
Bujně wyrazí Bartoš, pán Šwihowský,
Za ním řítí se z města hauf rekowský
Wěrných měšťanů na Husitů stany;
Jim pak do dráhy Čapek s jízdau skočí;
Kerský, Králowec, Zmrzlík na ně bauří;
Wozy sjíždí se w bitwy hustém kauři:
Ai tu Klenowský z woje wen wybočí,
K bráně města se s wozy bystře žene —
Plzeň zaplesá — trnau Táborité —
Nebo nad zrádcem brána se již klene,
Wozy picowné w Plzni jsau ukryté.
Prokop weliký tam na wraném koni,
W čele jízdy swé, jako anjel hrůzy
Pronewěrců pluk cwálem prudkým honí,
Mečem širokým protiwníky kácí;
Haufec poslední zatkna této luzy,
Bledý, zemdlený, w tábor se nawrací.

Wkroče do stanu wůdce, na zem hodí
Meč; dmau se bolno prsa Prokopowa —
Krokem wášniwým w stanu sem tam chodí;
W ruce ukryw twář, zwolá w tato slowa:
„Tedy Přibík i zrádcem krwe wlastní!
Běda! zrůstají pronewěrců zbory —
Nuže! zhasněte jasné ducha twory,
Hwězdo wítězná, záře swatá, zhasni!
Sláwo wlasti mé, tauho srdce mého.
Na tě zpomínám w želu bolném lkání,
Osiřelá jak matka na usmání
Blahé, poslední dítka zemřelého!
O že nelze mi tebe přiwinauti
K prsaum tužebným, abysi poznala,
Wlasti milená, tobě že jen žiji,
Pro tebe že krew srdce praudem liji,
Ty že weškeré si žádání objala;
Bysi poznala, swornost že wykaupí
Tebe z podlosti — swornost že ti slaupy
Hrdé stawí, že kácí škůdců dawy:
Běda! neswornost zbaurá chrám twé sláwy!“

Opustil teď stan wojwoda a lučí
Zraky zarděné na Plzeňské hradby,
Z nichž co poslowé blahowěstní swatby,
Trauby, kotle, též zwony slawně zwučí.
„Tedy marno wše! marné obležení —
Tam se opět jim hojnost bujně pění!
Zrada hodiny rok mi rozerwala —
Ne rok — století mnohá rozkotala!“
Slyš, tu táborem diwé hlasy bauří,
Luza surowá do kola se shání —
Z prostřed tlupy té hnusně se to kauří;
Děsné kwílení, ohňů pak šlehání —

Muži hláholí, hlučí ženy, děti,
Wyprowázejíce strašným pomsty zpěwem
Muka zajatých kalicha obětí.
Prokop zawzdychna nad pekelným zjewem,
Ruce založe, oko wlhké klopí —
Duch se w tušení strastiplném topí.
A když opět wznes' wojín zhůru hledy,
Před ním stoji Smíl tichý, sněhobledý.
„Což si zůstal tu w stanu neweselém?
Do Plzně si se na hody newplazil
S naším Přibíkem, wěrným to přítelem?"
‚S přítelem! ha ha!' Smíl tu zwuk wyrazil
Ze swých prsau, w němž ozýwá se ohlas
Nejohniwějších duše lidské bolů.
Pot si ledowý s čela rukau stírá,
Šepce: ‚Prokope — zůstaneme spolu!" —
Hoří hranice, zwučí písně plesu,
Tábor burácí, Plzeň slawně zwoní;
Posel přijíždí na zbroceném koni,
Hlásá: „Přeběda! zpráwu smutnau nesu!
Wěz to, wojwodo: Prokůpek poražen
W Nowém městě byl od swých protiwníků,
Též i pánů woj w jednu tlupu sražen,
S haufem newěrných bratrů kališníků
Táhne proti nám; četné panské háwy
W čele jedau" — ‚Dost, dosti! Prokop káže;
Ještě deset tisíc mužů pewně wáže
Jedna wůle w spolek wěrnosti a sláwy!
Deset tisíc pěstí zahrozí tam rázně,
Až se wnitřnosti země té zatřesau,
Až i nepřátelé lekání a bázně
Před tau pěstí českau bezděky zanesau
W časy budaucnosti, příštích do století;
Zwítězímeli, aneb klesneme,

Jako otce Žižky wěrné statné děti —
Jako blesky nechť žijeme — zhasneme!
Duhu slávy nad wlastí rozkleneme,
W níž se útěcha Čechů bude skwěti;
Pročež Taborité — wzhůru do boje!
Nechť se stane již, Pane, wůle twoje!

VI.

Lipany.

Na pahorku nad swým wojskem
Menhart z Hradce wéwodí:
„Ať pan Diwiš s plukem pražským
Silněj k wozům uhodí —
Hwězdo boží! — nestačí to —
Milý Hynku z Poděbrad,
Udeř též swým walným haufem
W lewo na wozowý hrad! —
Nehýbá se ani kolo;
Jak ty cepy mlátějí!
Haufec mi tam již po haufci
Do trawiny kácejí.
Hoi, Hanuši z Kolowratů!
Pusť se w prawé křídlo teď,
Prorazí snad tam twé kopí
Táboranů twrdau zeď!

Hle pan Aleš ze Šternberka
Taras jim tam rozmetaw,
S bujarau se tlupau tlačí
W cepowníků hustý daw.
Běda! zas jej nazpět tisknau —!
Milí páni z Lobkowic,
Z Černína a Rozenberští,
Z Weselé a z Postupic,
Zprawte již jen za pahorkem
Železných oděnců zbor,
Bychom kwapně wyletěwše
Uhodili na tábor.
Žehnejme se jménem božím,
Neb to práce tuhá jest:
Tenkrát co kladiwo drnčí
Proti Čechu česká pěst! —
Hwězdo boží! co to widím —
Plzeňští tam caufají,
Sirotci pak jásajíce
Brány wozů baurají
Z hradby hle! co příwal bauře
Walí se teď kacíři —
Zhůru! wítězstwí nám kyne!
Zamnau, zamnau rytíři!“
A pan Menhart cwálem pádí,
Za ním panstwo železné
Kol pahorku bystře měří
Tam, kde hrad se škůdců pne;
Wraze w hradbu otewřenau,
Kácí wozůw osadu,
Oštěpem se zarýwaje
Dál a dále do hradu.

Hauf pak walný Táboranů,

We krwi se brodících,
Žene před sebau lid pěší
Pánů prawowěřících;
A již písně radowání
Kol kalicha zazněly:
Tu do hřbetů z wlastních wozů
Haufnice jim zahřměly.
Hrom ten kalichem zatřese —
Prokop Welký upna hled
Nazpět w tábor opuštěný,
Kopí kloně, žasnul — zbleď.
Wzad a zpředu jej otáčí
Wojska nesmírného kruh:
Tu wšak wůdce powztyčí se,
Rekowný w něm bleskne duch:
„Nuže! wolá, wěrní bratři,
Pánowé wás k hodům zwau!
Weselau zatrubte píseň,
Zabubnujte Žižkowau!
Čapku, krej nám záda jízdau —
Prokůpku a Roháči,
Bok opřete sudlicemi!
Kerský a Zajímači,
Zmrzlíku a wěrný Smile,
A wy statní sirotci
Otce Žižky, k předu tlačte!
Kněži, wíry proroci,
Swatý zpěw prozpěwujte —
Pro sláwu a kalich Páně
Cepowníci pracujte!!“

Cepowníci pracující
Mlátí žiwot z lidských těl,
Na lebkách zní klepot cepů

Hrůzněji než rachot děl.
Prokop slawný mečem dlauhým
Seká w hustý lidstwa les;
Již se wůkol archy wíry
Wítězný pozdwihl ples,
Neb se wůdce s walným haufem
Bujně přes mrtwoly hnal,
Až se jekot smrtných strachů
W panském woji rozeřwal.
Hwězda wítězstwí se opět
Zajiskří nad Prokopem —
Tu se kácí wítěz — wůdce
Na smrt raněn kryje zem.
Wilém Kostka, saudruh dáwný,
Zdaleka zamířiw hrot,
Pekelné jej zášti pudem
W srdce rekowské to bod.
Prokop kalný zrak tam točí,
Odkud kopí letělo —
Pak se k přátelům obrací,
Z ust se slowo zachwělo;
Což promluwil, to potopil
Žalosti přehrozný jek —
Na krwawém štítu usnul
Taboritů slawný rek! —

Bez rakwe a zpěwu leží
Sláwa jenom s Prokopem —
Bež rakwe? ne, rakwí tehdáž
Byla celá česká zem.
Nebesatě pokrow slawný
Nad mrtwolau twořila,

Swětla swatých hwězd, co swíce,
Nad ním jasně zářila.
Nebyl bez pohřebních zpěwů
Wůdce welký pohroben —
Národem zpěw hrobní jemu
Zwučí až po dnešní den! —

Nebes hwězdy zapadají
Na lipanském audolí,
Mračno bauře noční mecí
Sosen černých wrcholy.
Bojiště tam rudau září
Pochodeň oswítila,
Jižto děsná pomsta dechem
Pekelným roznítila.
Blesky ze stodol se praudí,
Z těles řwaucích Husitů;
Plamen pochodní to žiwých
Dáwá mrtwým oswitu,
Wěžícím se w kupách hrozných
Neywýše w tom okolí,
Kdež krwácí Prokopů dwau
Rozerwané mrtwoly.

Eihle w mdlobách kališník tam
U potůčku kalného;
Rytíř wedle něho kleče,
Křísí zkrwáceného.
Jinoch oči teď otewřel —
Oči we snách blaudějí:
„Kde jsi Milado — milenko!“
Z ust se hlasy laudějí;
Rytíř sebau bolně trhna

Zwolá: ‚Odputowala
Newěsta za otcem, by se
Swadby nedočekala!
Na znamení, že winníkům
Weškerým odpustila,
Do mé prawice swau ruku
Před odchodem wložila.‘ —
Raněný se jinoch zdwihna,
Šepce: „Kde ta prawice,
Do níž ruku milowanau
Wložila má děwice?“
Přibíkowu ruku tiskne
K srdci jinoch raněný —
Z očí se mu slzy lejí,
Z ran pak krwe prameny.

VII.

Wylaučenci.

Pět set kališníků českých,
Co jich z hrůzné seče zbylo,
Na pomezí slezkém již se
Pod praporem shromáždilo.
Žižky synowé to wěrní,

Putující raděj z wlasti
Do wyhnanstwí krutých strastí,
Nežli s protiwnau by stranau
O příměří uhodili,
A po sobě w zemi powěst
Duší slabých ostawili.
Přísaha a wíry wůle,
Jíž swé srdce w oběť dali,
Ty je pudí mocí hrůznau,
Ze wlasti by putowali. —

Západní lesk ještě žehná
Wylaučené z wlasti plémě,
Stojící tam na pahorku,
Hledíc do té drahé země.
Kolem pluku lesy šumí,
Kropící je slzau rosy —
Z audolí je ptactwa písně,
By se nawrátili, prosí;
Potůčky pak od rozhoří
Do Čech milých spěchající
Kwílí, jako hlasy lásky
Po miláčku wzdychající.
Hora modrá za horau se
W mlhu wečerní ukryla,
Jakoby se w oči wlasti
Slza wěčných bolů wlila;
Nad nimi, co labuť sbory
Mračna do Čech milých plují,
Nazpět opuštěným synům
Známau cestu ukazují.
Mocněji než zem i nebe
Wšechněch žiwlů blahým zwukem,
O wrácení do swé wlasti

Prosí srdce — bolným tlukem.
Tam se pro ně matky twáře
W strachu smrtném k hrobu kloní,
Newěsty na lásky wěnce
Slzy horké žalu roní;
Nebo srdce, jenž tak mužně
Pro krwawý kalich wřelo,
Jistě kalichu se lásky
Wraucím citem otewřelo!
Eihle! na pasech lze zříti
Znaky něžné rukau drahých:
Srdce myrtau owěnčené,
Rosau lásky pokropené —
Stopy posledních dob blahých!
A tak nesau do ciziny
Prsa, náděje to hroby,
Za žiwa w nichž srdce hyne;
Z wlasti, zkříšení kde kyne,
Nesau do oněch je krajů,
Kde je přátelské již líce
Newítají, lásky kwítí
Newykwete, kde jim wíce
Ani náděje neswítí,
Aby našli cizí hosti
Hrobů — zhynau bez paměti,
K nebesům jenž jména wznáší:
Na bojištích cizí kosti
Do wšech wětrů se rozpráší!

Slunce zhaslo již — a mračna
Černá nad nimi se ženau.
Tiše tam se obrátili,
Kde se cizí wrchy klenau —
Za nimi potůček wolá,

Bory české žalně kwílí,
Nebe slzy na ně kropí;
Husité se we tmu topí,
Kráčí tiše dále — dále.
Kterak srdce w prsau skále
Tluče wůle na okowy,
Kterak bolestí se swírá,
An se za ním wlast zawírá —
To wám žádný nedopowí!

VIII.

Černý staw.*)

Wylaučeno z wlasti, nejen z wlasti,
Z celé lidstwem obýwané země,
Blaudí nejwěrnější Žižky pléme
Po palaucích Polska dráhau strasti.
Nikde hostinský jim krb neswítí,
Oko lásky wíc je nepozdrawí,
Hrůzau bauře ztrmácené hlawy
Pod přátelským krowem nelze krýti.

*) *Tatry* chowají w lůně swém množstwí jezer, z nichžto dwě zwláštní pozornost cestujících k sobě wábí; *morské* totiž aneb *rybí oko*, jehož jasnozelená hladina na dně audolí, obehnaného wysokými horami, se spatřuje, a *černý staw*, ukrýwající se w hrůzopustém zákautí hory, pobrázděné pruhy sněhowými. Powěst o porážení Husitů nad černým stawem tatranští horalé wyprawují.

Odpowěd na prosby, žalné lkání:
Autěk lidu, strašné proklínání.—
Blesky luny na wlnách se tmawých
Bystrého Dunajce kolébají,
Břehem koberce se lesků plawých
K patě šerých Tater prostírají;
S oblohy pak swaté hwězdy Páně
Hledí jasně na tatranské báně,
Jenž co šípy, jež pán pánů swětí,
K zdroji swětla nebeského letí.
Zdaleka, slyš — temné zwuky znějí,
Zbraně hlučí, hlasy buráceji;
Kopí, meče, štíty, sudlice
W oswitu se lesknau měsíce.
Jsau to sirotci ti rozplašení,
Poražení četným Lechů wojem;
Na břeh klesše mdlobau přemožení,
Rány wymýwají chladným zdrojem.
Ostatní se w hlučném, těsném zboru
Tlačí kolem kalicha praporu.
„Co teď s námi? kam se obrátíme?—
Tady hory — nepřátelé wšude —
Kam a kterak dále prorazíme?
Zmrzlík padl — heytmanem kdož bude?“
Hle, tam na pahorku Přibík stojí;
Krwawého praporu se chopě,
Hlásá: ‚Kdo nám wůdcem, bratři moji?
Ten, kdo krwí wlastní prapor kropě,
Wyrwal jest jej z nepřátelské ruky,
Ten, jenž kráče w čele woje Páně,
Pruhy pomsty tepal w polské skráně!‘
„Smíl to náš jest! on ať wede pluky,
Sláwa Smílu!“ bauří zbor se kloně,
Mečem rázně o pawezy zwoně.

Smil přikročiw blíže ku praporu,
Rámě založe, žalostně hledí
Po ostatcích sirotčího zboru;
„Staň se podlé waší wýpowědi!“
Wywolá, „chci wůdcem waším býti,
Ne wšak k wraždě, k laupeži wás wésti,
Nýbrž na wrch sláwy wás powznesti,
Sobě — počestnau smrt wydobýti!
Překročiwše mohútné ty hory,
Na uherskau půdu sestaupíme,
S Korwína tam udatnými zbory
K obraně se křesťanů spojíme.
Ano, do turecké oné seče
Zahřmí cepy, blesknau naše meče,
Jak to sluší české na rytíře;
Tam nás wolá krwawá newěsta —
Nebo wěrným přísaze a wíře,
Nezbýwá než jedna — k smrti cesta!“

Eihle! záře wýchodní již swití
Na welebných Tater wěčné štíty;
Haufec posledních pak Žižky synů,
Prodraw sosen černými se lesy,
Wystupuje w pustau hornatinu,
Blaudě žulowých balwanů směsí.
Pluky prorwami se derau wýše
W kosodřewin plazící se háje,
Do teskné až wěčných rumů říše,
Kdežto přírody tajemné báje
Dřímají we wěčném, tichém hrobě —
Hrobě bez umrlých! nezplozeno
Ničeho tam, pročež žiwočichů
W hrob ten nikdy nebylo wloženo:
Smrt i žiwot spí tam w děsném tichu.

Ticho to jen z daleka přerýwá
Rachot wodopádu obromného,
Jenž tam pěnau zuřící wylíwá
Z hrdla, ledem wěčným pájeného,
Píseň bauře w podzemské propasti,
Píseň wěčnau o slowanské wlasti!

Na turně *) tam Husité stojíce
Obzírají tatranskau prostoru,
An co sluncem rozzářená swíce,
Z mlhy hora zdwíhá se nad horu.
Tatry, Tatry! slunce swatau záři
Waše ramena teď oswěcuje,
Ramena, kterými k blahé twáři
Sláwa národy swé přiwinuje.
Audolí — to kolébky milosti,
Jezera — to tajné slzy matky,
Hlas potůčků — zwuk domowa sladký,
Žuly wěčné — toť jsau Tater kosti;
Skály — ruce k nebi se modlící,
Pruhy sněhu — newinnosti řády,
Lesklé turně — prapory wlající,
Trauby pomsty wěčné — *wodopády!*
Srázy skalin, toť jsau silné háwy
Tater, stežňů nad korábem Sláwy! —

Čechowé teď prapor swůj zarywše
W skálu, k nebi ruce pozdwihují;
Pak se w srdci tiše pomodliwše,
Hlasem zbožným píseň prozpěwují:
„Pán Bůh welí se nebáti
Záhubcí tělesných,

*) Žulowé wrcholy hor slowau *turně* horalům tatranským.

Welíť i žiwot ztratiti
Pro lásku bližních swých;
Pročež posilňte mužně srdcí swých!“
Dozpíwawše, dál se lazem hnuli,
Až pod nimi, w hlaubce rozewřené,
W kotlině to žulau wytwořené,
Hladiny dwau jezer zablesknuly.
Prwní žiwau, jasnau zelenosti
Bleskem náděje k nim zhůru zírá;
Druhé wyšší příkrowem žalosti
Černým hrůzně se odíwá. —
An teď w klauzu, kde se potok žene,
Husité po skalách sestupují:
Hle, tu skaliny se pohybují,
A již pomsty hromem prowázené,
Wojínům na hlawy rázem letí.
Do řwání, slyš! zdrcených obětí
Zwučí Smíla slowo: „Dwadcet ke mně
S pawezami! hauf ať aužlabinau
Přes wrch táhne do přátelské země!
Bůh wás prowoď!“ domluwí; ach hynau
Kolem bratři, balwany je drtí;
Wyhýbají se jen posli smrti
Tělu Smílowu — hoi! skoky čtyry —
Rek již na wrchu tam stojí báně,
Prwní autok palcátem rozháně.
Bratři pawezníci, swého wůdce
Dostihnuwše, pawezy swé wryli
W půdu, odrážíce kopím škůdce. —
Již wšak mnohý štít se k zemi kloní,
Rozdrcen jsa i s tau pěstí wěrnau,
Pak se za mrtwolau řítě, zwoní,
Až tam žblunkem padne w pěnu černau.
Černé jezero se bujně kraužil,

Žíly červené je probíhají —
Pawez řady tím se těsněj auží:
Wlny pawezníky kolébají. —
Walné haufy horami se pnaucí
Břidkým srázem přes Mnicha*) již hnuli
Tamo, do krajiny přežádaucí,
Do uherských luhů se hrnuli. —
Pět jen pawezníků z těch dwadcíti
W noci s wůdcem k haufu přirazilo —
Patnáct jich to strašné wlnobití
W černém stawu na wěky pohřbilo. — —

Když prý hwězda kosy leskné
Swítí nad Křiwánskau bání,
Slyšet šumění tam teskné,
Jak když wichr pláč rozhání:
‚Šumot to z ‚černého stawu‘.
Z wln prý, w hrůzyplném switu,
Zdwíhá hlawa se nad hlawu —
Hlawy českých to Husitů.
Nad stawem, co půlnoc tmawým,
Čnějí teď w kostliwců pěstí
Štíty s kalichem krwawým.
Slyš! tu wýrazem bolesti
Hlawy kwílí: „Bratři kde jste?
Nenechte nás tuto spáti!
Do wlasti nás s sebau neste!“
Teskliwě umírá lkání:
„Do wlasti — ach wlasti!“ — Zwuky
Z ledu hor jen opětují:
„Wlasti — wlasti!“ — zmizí ruky —

*) Jedna z hor, nad morským okem se wypínajících, mníchu klečícímu se podobajíc, »Mnichem« se nazýwá.

Zmizí hlawy; w děsném tichu
Jen po černém stawu plují
Znaky čerwených kalichů. —

Wáh.

Ztrmácení Taborité
Horní pauště opustili,
A již na kwětaucích Wáhu
Luzích stany rozložili.
Po neznámém tomto ráji,
Tater hradbau obmezeném,
Blaudí oči wyhoštěnců
Miloblahým podiwením.
Eihle! lidstwo na palaucích
Těchto žijíc w zbožném klidu
Podobá se twáři, řečí
Drahé wlasti české lidu!
Slowanské to pozdrawení,
Přátelské do chyše zwání
W opuštěných českých srdcích
Budí blahé zpomínání.
Tak to hýbá srdcem matky,
Pacholátka když skwělého
Pohled budí zpomínání
Na synáčka zesnulého!

Požehnána budiž českau
Duší blažená ta země,
Srdcem českým milowána
Kolébka slawského plémě! —
Nebo w počátku co wůle
Božská w lásce spřátelila,
Pěstí hříšnau zpaura lidská
Na wěky jest nerozbila.
Sausedé wám národní cit
Z prsau wěrných wywracejí;
Ukryte jej swatě w srdci,
Nechť i rány krwácejí!
Což ti waši protiwníci
Nepoznali citů blahých,
Nimiž twůrce ducha k hmotu,
K zemi pautá otců drahých?
Neznají cit národnosti,
Zdroj ten ryzý slawných činů,
Archu wěčnau otců ctností,
Meč, pudící podlau winu
Ze swatého slávy chrámu?
Znají. znají protiwníci
City národnosti hrdé!
Modlu wystawěti chtící,
Kladau pod základy twrdé
Srdce slowanského lidu!
Čtěte slowa, slzau zmytá,
Prstem božím w desky wrytá:
„Běda! kteří zlému dobré,
Dobrému pak zlé říkáte,
Tmy za swětlo, swětlo za tmy,
Ctnost za winu pokládáte!“
Posiliň Bůh wás duše dobré
W osudném těch wášní boji,

Kterýž tichý sworný národ
Mečem zpupné zloby dwojí! —
Kteráž ze dwau stran pak sobě
Spasitelný díl wybrala,
Zdali ona, jenž pro marný
Zisk se podlau služkau stala,
Nebo tato, co swých otců
Zwyky, čest a hroby chráníc,
Newinnost a jazyk bráníc,
Stojí proti zkázy praudu:
Bude přísně rozsauzeno
Na tom božské prawdy saudu! —
S Bohem, Wáhu! Táborité,
Jenž twau jasnau wlnu pili,
Již se k jihu berau, by tam
Za křesťanstwo krew wylili.
S Bohem modrojasný Wáhu!
Zní hlas laučících se reků —
Dáwejž silnau, mužnau wláhu
Srdcím — až na wěky wěků!

VIII.

Sen.

On ostavi spomen rodu . . . . . .
Da se priča i pripovijeda,
Dok je ljudi i dok je Kosova! *)

Srbská národní píseň.

Léta minula. Nad Kosowým polem
Luna snáší se w milostném usmání,
Ač tam tisíce mrtwých těl se kolem
Wěží, bolně zní raněných zdychání.
Náspem mrtwých těl obehnána stojí
Hradba wozowá, pewnost českých zborů,
Kteří po zhaubném lipanském tom boji
Táhli přes Tatry do uherských borů.
Na Kosowě dnes statně bojowawše,
Mlatem do luzy turecké tepali;
Turci Korwínůw tábor rozmetawše,
Mečem srpowým Uhry rozehnali.
Korwín kázaltě Husitům zkušeným,
Turkům cestu by hradbau zahatili,
Aby do wlasti s wojskem uděšeným
Wůdci uherští se opět nawrátili.
Protož strmí tu w oswitu měsíce
Krwí politá, welká obětnice!

*) Bitwa na Kosowě, zpěwy srbskými welebená, stala se dne 15. Čerwna r. 1389. — Jan Korwin Hunyad též na poli Kosowém poražen jest Muradem II. dne 19. Řijna r. 1448. Wiz přil. XIV.

Na wozích krajních četné stráže stojí,
S wěrným palcátem w taboritském kroji;
Mnohá hlawa tam obrostlá šedinau
Na cep krwawý níže se uklonic,
Z oka wpadlého tiché slze ronic,
Na wlast zpomíná, milenku jedinau.

Wůdce Husitů tam na předním woze
Seči ztrmácen w tichém spánku dřímá;
Líce wybledlé obrátil k obloze,
Zář pak milostné luny jej objímá.
Wojín dle něho co ochrance wěrný
Stoje, na kopí dlauhé se podpírá,
Z beder wlastních teď sejma plášť swůj černý,
Wůdce, přítele spícího ukrýwá.
Ai tu wůdcowi líce utrápené
Rdí se blahostně, rtem usmání hýbá,
A jak robátko w sen ukonejšené,
Matka milá jež požehnawši líbá —
Dřímající tak milo se usměje,
A z ust jeho se tichý howor chwěje:
„Srdce ráji, srdce ráji!
W tobě sláwu zakládám,
Anjel wlasti ji tam háji,
Anjeli se oddáwám.
Meč pod křížem — růžowěncem
Rukau lásky opleten,
Milado má! twým milencem
Na wěky buď weleben!“

Wojín strážný tu bolně sebau trhna,
Kopí upustí, k nebi zrak otáče,
Na kolena pak žalostně se wrhna,
Twář zakrýwaje, horké slze pláče.

A teď procitna wůdce ze snů blahých,
Okem truchlícím hledí w hrůzy kraje.
„Smíle, we snu si putowal teď drahých
Po palaucích wlasti,“ mluwí, slze taje,
Wojín strážící. ‚Přibíku! w té době
Miladau se mně odlesk swatých májů
We snách rozswítil na žiwota hrobě.
Ještě jednau mě uwedla do rájů,
Rájů mladosti; oblohau sem plynul,
Zaobalen s ní w perutě anjela,
Až se pod námi tento kraj rozwinul,
Hora Balkánská do oblaků čněla.
Na tu slowanskau horu mě zanesla
Děwa nadzemská, a pak w políbení
Nebe na prsa Milada mně klesla.
Milostného tu hlasu slyším chwění:
Blud tě, miláčku, w zdálené tam wlasti
Pudil do wraždy hltící propasti:
U Balkánu, hle! krásněj' se otwírá
Čechům budaucím sláwy swaté pole!
Tam, kde otroctwí řetěz bratry swírá,
Bratry slowanské, w tom poswátném kole
Klesneš přemožen — hle! to twé pokání!
Též twá odměna: swé že složíš kosti
W národním a slawném potýkání,
Ne wšak w boji s bratry, w boji o marnosti!
Neb z ran Páně lidstwu ku spasení,
Z lásky jen se toky krwe lily —
A wy w přebídném ste zaslepení
Pro krew lásky — bratrů krew cedili! —
Píseň o meči dáwnau dozpíwawši,
A pak čelo mé wraucně políbawši
Díwka zwolala: Smíle, twoje jméno
Z mrtwých welebně na Kosowě wstane,

Buda s wogskem českým twým welebeno—
Ty chceš tomu tak, na nebesích Pane!
Wěz to, o Husitech bude powídáno,
Wlast když národ swůj wyšle w hrdé seče,
Ten když pozdwihne opět slawné meče,
Wěků nowých když wyjde jasné ráno!!‘

Hoi, hoi! ráno to — wychází již ráno —
Červánky hle! zář na bojiště lejí —
Z woje nepřátel diwé zwuky znějí,
Turkům znamení z děla k seči dáno.
Plémě diwoké, nesčíslné k boji,
K wraždě ze wšech stran chumelem se rojí.
Hradby ochranci skraušeně kleknauce,
Prosbu poslední k nebesům wznesauce,
Hledí k seweru, k té milené wlasti;
Žití celého blaženost a strasti
W době poslední do duše swolali,
A když Žižkowu píseň dozpíwali,
Cepů chopí se — otwírají bránu.
,,Nuže, wolá Smil, milí Češi, bratři!
Duše poručme nebeskému pánu —
Okem na nás on milosrdným patří!“
W hejna turecká Husité se boří —
Do poledne až české mlaty pnuli —
Po poledni wšak wíce se nehnuli;
Neb w tom nesmírném ostrých hrotů moři
Do posledního Čecha utonuli.

Ohlas poslední.

Zhůru, zhůru! české země syni,
S mečem bleskným, s wiry kalichem!
Wstaňte z hrobů, reků slawných stíny —
Hlahol harfy prohlašuje sněm,
Noční sněm; neb blahau záři denní
Leká diwohrůzné doby sen —
Po půlnoci blaudí struny znění:
Stíny Husitůw — hoi! z hrobu wen!

Z Kutenského wrchu památného
K čtyrem swěta uhlům wolá hlas,
Wěštce hlas, ku wlasti pautaného
Duší wěrnau. — Hle — tu měsíc zhas' —
Obloha se chmurau bauře kalí;
W tmawau spaustu switi rudý blesk:
Od Čáslawi mračno sem se walí,
Jež prowází řwaucích hromů třesk.

Na Martinské stráni, nad otworem
Dolůw pomsty *) rozewřel se mrak —
Kterak zjewit pozemským howorem,

*) Kutnohorská chasa hawiřská mnoho set zajatých Taboritů do šachet sw. Martinských wmetala. Wiz příl. XV.

W útrobě co mračna widí zrak? —
Hrůzný muž na wozem se tyčící
K nebi zdwihá oslepenau twář,
Kalich drže, z něhož tok sičící
Zhůru stříká krwolesklau zář.

Znáte jej, slepého syna sláwy,
S kalichem a rázným palcátem,
Jehož krok, co stébla swadlé tráwy,
Tlapal wojska w stonající zem? —
Od západu, od lipanských luhů
Druhý mrak se wichrem přiwalil:
Hle ten kolem wůdce w širém kruhu
Wozů černých hradbu rozstawil.

Wltawy jak kry se začelují
Rozbauřeným praudem, tak hle tam
Na wozech se postawy zjewují,
Půlnočních co snů děsící klam.
W lebkách hrůzně roztesaných switi
Oko hněwu — meče zhůru tkwí —
Přehraděni krwawými štíty,
Stojí pod kalicha korauhwí.

Eihle w čele lipanských těch reků
Wojwodů dwau postawy se pnau:
Zdwihna se co hwězda slawných wěků
S twáří welebenau, rekownau,
Prwní wolá: „Kdo na zemské luhy
Z tichých hrobů nás teď wywolal?
Jaký čár to Hospodina sluhy
Na tu kauli hříšných tworů zwal?"

‚Kauzlo to — oddaná wlasti lyra,
Tázajíc se jménem století:

Milosti proč wěčné swatá wíra
Kácela krwawých obětí?' —
Ticho — ticho nad tím wojem duchů —
Umřela bauř — lupen nedýchá —
Kypění jen krwe sičí k sluchu,
Kypění Žižkowa kalicha.

„Měřiti chceš, lidstwo malicherné,
Činy naše loktem slabosti?
Činy wůle silné — wraucné — wěrné —
Zkalené wšak bludem slepostí!"
Tak dí wůdce, jenž welikým slowe;
„Století, proč laješ našim tmám,
An ti jasněj' swítí lásky dnowé?
Wěčný saudce nález wyřkne nám!"

‚Kalich ten wšak krwí naplněný,
Jejž kypící tok rozpaluje,
Kalich hrůzau pomsty napěněný
Proti wám k nebesům žaluje!' —
„Proti nám jen? — Synu drahé wlasti,
Zraky snes — tam! eihle pod tebau,
Ony strašné, bezedné propasti
Též i kalichowé pomsty jsau!"

Z propasti tu diwý třesk se zdwíhá,
Děsný pláč, umírajících žel —
Řetězů se řinkot tam rozlíhá,
Zazní rachot padajících těl;
W kalichu krew kypí — srší — pláče —
A tu zwolá celý duchů woj,
Hledy k wůdci slepému otáče:
„Bratře z Trocnowa, o spoj je, spoj!"

Tu se oči jasně odemknuly
Bratru z Trocnowa, a slze dwě
Ronící se dolů z nich, kanuly
Tiše w kalich wíry — do krwe.
Kalich klesna z rukau bohatýra
Do propasti strašných wíření
Padá, an se ústo Žižkowo otwírá,
Hlásající slowo: Smíření!

Smíření! hlas z oblohy tu pěje —
Na kolena zbory klekají —
Smíření! ozwěna libě chwěje;
Z kalichůw ohromných wolají
‚Smíření!‘ anjelské, blahé hlasy —
Slowo Prokopa Welkého zní:
„*Jednota a mír! toť heslo spásy,*
Taboritů heslo poslední!“

„K národu slyš poselstwí teď naše:
Rozbroj krwe wlastní kletbu wám
Twoří — walí též na děti waše —
Jednota wystawí sláwy chrám!“
Zmizí sen — již s nebe zlaté ráno
Na luhy se leje — w strunách zní,
Anjelským co dechem wywoláno,
Ještě jednau slowo: *Smíření!*

PŘÍLOHY.

I.

Wilém z Waldeka.

W rukopisu Lobkowickém a Litoměřickém zachowala se báseň, ztráty rekowného Wiléma Zajice z W. želicí, jejížto začátek takto zní:

Želej české pokolenie
škody, genž sie stala nynie:
sšel ctny pán Wilém z Waldeka,
přietel českého jazyka,
tak žalostiwie pohřiechu!
gehož wše Čechy miechu.
a wše pro swú prawú wieru,
cizozemskú zlú newieru.
Přepadl sie meč země české a t. d.

II.

Král Jan Lucemburský.

(Starobylá skládanie, díl opozděný.)

—Potom do Šwáb král Jan jdieše,
jednomu kupci w blátie wóz wiezeše;
král káza jemu pomáhati,
swój koň napřed uwázati,
tehdy král na konie ponuče,
a wytrže z bláta wóz ruče.
kupec králowi koň wráti,
i je sie jemu diekowati.

král zasmiew sie jemu wece:
a nemúdrý člowieče!
neslušieť na wozném koni siedieti králi,
bohdayť zaň sto hřiwen dali.
kupec na králów koň wsiede,
a k miestu wesel přijede;
za koň mu XX hřiwen dachu,
a krále českého čest poznachu.

III.

Bitwa u Krescaku.

Že císař Karel IV. za swých mladých let w cizích zemích do počtu neyudatnějších rytířů onoho wěku čítán byl, oswědčuje sauwěký francauský spisowatel *Froissart*, w jehož powěstné, co půwodní zdroj dějů čtrnáctého století proslulé kronice následující místo nalezáme:

Cy parle l'Acteur de plus preux Chevaliers qui soient nommez en ce present volume. Aussi en France ont ils trouvé bonne Chevalerie, roide, forte et apperte et grand foison — et fut le Roy Philippe de Valois un tres hardy et vaillant Chevalier et le Roy Jehan, *Charles le Roy de Bohaine*, le Comte de Foix etc.

Froissart wyprawuje, kterak před bitwau u Krescaku hrozná bauře se strhla, též že hejna krkawců baufku a strašnau bitwu takměř zwěstowala. Rekowné počínání a usmrcení českého krále Jana starý spisowatel tak jakž mu swědkem očitým bitwy osudné líčeno bylo, naivním způsobem swým žiwě wyprawuje; pročež slowa Froissartowa dle starého wydání zde kladu: „Une pluye, grosse et espesse, et un tonnoire et une eclipse moult terrible; et avant ceste pluye par desu les batailles avoient vollé grand foison de corbeaux, en demenant moult grand tempeste."

Le vaillant Roy de Bohaigne y fut occis; il fut fils au gentil Roy et Empereur Henry de Luxembourg. Quand il (qui estoit aveugle) entendit l'ordonnance de la bataille, il dit: Ou est monseigneur Charles mon fils? Ses gens dirent: Nous ne savons, nous cuidons qu'il se combatte. Lors dit à ses gens: Seigneurs! vous estes mes gens, et mes compaignons et amis à la journée d'huy. Je vous requier, que vous me menez si avant, que je puisse ferir un coup d'espée. Les chevaliers respondirent, qu'ils le lairroient envis. Et adonques (à fin qu'ils ne le perdissent en la presse) ils le lierent par les freins de leurs cheveaux tous ensemble, et meirent le Roy tout devant, pour mieux accomplir son desir: et ainsi s'en allerent sur leurs ennemis. — Le Roy alla si avant sur ses ennemis, qu' il ferit un coup de son espée (voir plus de quatre) et se combattit moult vigoureusement et aussi firent ceux de sa compagnie, et si avant se bouterent, que tous y demourerent et furent lendemain trouvés sur la place, autour du Roy et tous leurs cheveaux liez ensemble.

Histoire et chronique memorable de Messire Jehan Froissart. Paris 1574.

Str. 60. „Mladý Klimberče weď mě k mému pluku!"

Prokop Lupáč zachowal několik weršů o Janu králowi ze starého rukopisu we swé latinské, Pawlem Lucinem Helikoniadem zčeštěné historii o císaři Karlowi IV. na r. 1346, kdež bitwu u Cressy popisuje:

Klimberče mladý, prawiť krátce,
pomni, žes měl dobrého otce,
jehož nikdo zlým newinil,
a mnoho dobrého činil.
A sáms také rytíř smělý,
mladý, dobrý druh dospělý,
wěděm, že mne neodwedeš,

než ufámí, že mne dowedeš,
Kdež pokusím swého meče a t. d.

J. Jungmanna hist. literat, české. str. 44.

IV.
Oda na Karla, otce wlasti.

Zásluhy slawného Karla našeho následujicí slowa jasně líčí *).

„Wenn wir Böhmen nach fünf sturmbewegten Jahrhunderten, welche über unser Vaterland zerstörend weggezogen sind, noch heutzutage in unserer Heimath keinen Schritt thun können, ohne durch imposante Denkmäler, welche der Zeit zu trotzen scheinen, an einen Monarchen erinnert zu werden, der sie alle schuf, und dessen Geist darin noch zu walten scheint, — denn vielleicht ist die Stadt, worin wir wohnen, von *ihm* gegründet, die Gasse, worin wir wandeln, von *ihm* angelegt, der ehrwürdige Dom, worin wir beten, von *ihm* gebaut, die Brücke, worüber wir gehen, von *ihm* hergestellt, die Schule, wo wir gebildet wurden, von *ihm* gestiftet, der vaterländische Wein selbst, der uns labt, von *ihm* hergepflanzt worden u. s. w.; — wenn wir überzeugt sind, alle die grossen Ideen, welche die Wohlfahrt der Staaten und Nationen gründen, in der Waltung dieses Herrschers immer in voller Anwendung zu finden, — denn er brach den Uebermuth gesetzloser Zwingherren im Lande, stellte Ruhe und Sicherheit von Aussen und im Innern her, schützte Recht und Verfassung, vermehrte und sicherte die Staatseinkünfte, weckte eine blühende Volksindustrie in Handel und Gewerben, so wie im Berg- und Ackerbau, regte den Volkssinn für Kunst und Wissenschaft auf, hob Sitte und Religion in seinem Lande; —

*) Dr. Joh. Theob. Held in der Monatschrift der Ges. des vaterl. Museums in Böhmen. Jahrg. 1829, Juliheft.

wenn wir ferner den Zustand Böhmens im Jahre 1378, wo Karl IV. unserm Lande entrissen wurde, mit dem vom Jahre 1333 vergleichen, wo er es als Verweser zuerst betrat, und darin kein Haus zu seiner Wohnung, kein Geld zu seinen nothwendigsten Bedürfnissen, alle Hilfsmittel der Herrschermacht verschleudert, alle Ordnung zerstört, die innere Ruhe durch der Landherren blutige Fehden, so wie durch den Streit der Welt- und Klostergeistlichkeit verbannt, und nur wilden Uebermuth und gesetzlose Willkür der Mächtigen im Lande herrschend fand, in deren Bekämpfung bis dahin so mancher böhmische Regent seinen Untergang gefunden hatte, wenn, sage ich, wir Böhmen diess alles bedenken, und dann das ewige Zetergeschrei der deutschen Historiker über Karls IV. „Schwäche und Verworfenheit,“ wie auch über „die stiefmütterlichen Gesinnungen gegen das Reich“ u. s. w. hören: so können wir uns des Gedankens nicht erwehren, es sei nur der Neid über Böhmens damalige Grösse und blühenden Wohlstand im Gegensatz zu des Reiches Ohnmacht und innerer Erschlaffung, welcher jene verläumderischen Klagen gewisser deutscher Patrioten bis auf den heutigen Tag hervorruft. Sie können es unserm Karl nicht vergessen, dass er nicht für *alle* Länder Deutschlands dasselbe gethan, was sie zum Theil in Böhmen wahrnehmen; sie würden es ihm eher verzeihen, wenn er die längst verjährten und verbürgten Hoheitsrechte aller deutschen Reichsfürsten in ihren Ländern aufgehoben, und sich mit Gewalt zum alleinigen, absoluten Kaiser des deutschen Reichs aufgeworfen hätte. Ja, dass er diess letztere nicht gethan, wird ihm nicht undeutlich zum Vorwurfe gemacht; man klagt ja selbst über die Einführung der goldenen Bulle (welche doch dem immer erneuerten blutigen Zwiespalt bei den Kaiserwahlen ein Ende machte), dass sie den alten *Status quo* zum Rechte erhob, und den Fürsten nicht alles nahm, was sie seit Jahrhunderten erworben hatten. Man muthet ihm also mehr zu, als alle Heinriche, Fried-

riche u. A. vor ihm jemals wagen durften, — und nennt ihn dann „den schwächsten und verworfensten aller Fürsten auf Deutschlands Kaiserstuhl!“

V.

Žalují, jak hordy cizích králů
Audy, srdce, čest jim zlomily.

Bedřich z Kerzů, co pokračowatel díla hraběte ze Štolberků: *Geschichte der Religion Jesu Christi*, mluwí o weliké porážce, jižto jsau Slowané polabští pod wojwodstwím Godešalkowým za Kunrada II. utrpěli, a o nesmírné ukrutnosti, kterauž Němci na přemožených Slowanech páchali, oči jim wylupujíce, hnáty w rukách i nohách přerážejíce a wšecky napořád uškrcujíce — a pak takto píše:

Seit dem 7ten Jahrhunderte kamen die Deutschen und Slaven nach und nach immer in nähere Berührung mit einander. Hätte man in Beziehung auf die Letzteren die Bahn verfolgt, welche der bairische Herzog Tassilo, der Bischof Vigilius, Karl der Grosse (?) und Andere betreten und geebnet hatten, wie viel segenvoller für die beiden Völker und wie weit ruhmvoller für die Deutschen würde das Werk geworden seyn! Aber schon in dem 9ten Jahrhunderte ward das Verfahren der Deutschen gegen die Slaven eine ununterbrochene furchtbare Kette von Gewaltthat, Grausamkeit und dem schreiendsten Unrecht. Die häufigen und lauten Klagen der Bischöfe darüber sind bekannt, und die Theilnahme der Kirche an den Schicksalen der slavischen Nation musste um so mehr steigen, je mehr jene mit derselben bekannt war. Bevor noch die Germanen in das von ihnen nachher benannte Land eingewandert waren, wohnten die Slaven, wahre Aborigines, ein ächtes Urvolk schon in dem östlichen Europa, und hatten sich von der Ostsee bis nach Baiern und von

da über die Tauren und Alpen bis an das adriatische Meer verbreitet. Lange Zeit standen sie auf einer weit höheren Stufe der Kultur als die Deutschen. Während diese noch bloss von der Jagd und Fischerei lebten, und nur wenig Ackerbau trieben, waren die Slaven schon sehr geschickte und fleissige Ackerleute, verfertigten mancherlei den Deutschen noch unbekannte Ackergeräthe, hatten auch schon Wollen- und Linnenwebereien und trieben dabei noch verschiedene andere Gewerbe. Für mehrere, schon einen höheren Kulturzustand voraussetzende Lebensbedürfnisse findet man in der Sprache der Slaven eigene, genau bezeichnende, ächt slavische Worte, da im Gegentheil eben diese Gegenstände in der deutschen durch offenbar der Römersprache entnommene Worte bezeichnet sind: ein klarer Beweis, dass die Deutschen sie weit später von den Römern kennen gelernt haben. Erst als die Deutschen christianisirt wurden, und christliche Institutionen erhielten, welche den Slaven fehlten, und die bei den Ersteren, wie bei allen Völkern, auch eine Quelle besseren zeitlichen Wohlstandes, höherer Humanität, Civilisirung und einer mehr veredelten Lebensweise wurden, erhoben sie sich nach und nach über die Slaven, blickten dann mit immer steigendem Uebermuth auf sie als Barbaren herab, und zwar als heidnische Barbaren, gegen die sie sich Alles erlauben zu dürfen glaubten. Es ist eine in dem Gebiete der Geschichte nicht sehr erfreuliche Erscheinung, dass selbst die in eben diesem Gebiete ausgezeichnetsten Gelehrten dieses so ungemein zahlreiche und gewiss nicht wenig interessante Urvolk so wenig beachteten und, wie es scheint, keiner tieferen Forschung werth hielten.

Geschichte der Religion Jesu Christi, von Leop. Gr. zu Stollberg. Fortgesetzt von Friedr. v. Kerz. S. 279.

VI.

Mandát králowský.

A kterak země byla upokogena za krále Wáclawa, i podnes o tom powěst hlasná po wšj zemi zwučj; neb řjkagj, že za geho dnuow by byl zlato na hlawě nesl, a cestú by gel nebo šel, žádnýť gest nepřekazil. Také o něm prawj, kterak gest chtěl sprawedlnosti, aby se dála od bohatých k chudým. A to takto: neb sám ke wšemu přihlédal, proměně se w šaty sprostné obecného člowěka, i šel mezi pekařky chleba kupowat, a cenil se s nj a tržil. Byl-li gest chléb hodný, sprawedliwý, zaplatě geg i odešel; pakli chléb byl malý, tehdyť gest tu něgaký šant poznal, znáti se gim dada, i pobral gim chléb, a kázal dáti chudým a do škol rozdati, a toho hospodáře káral na statku, a druhého i na hrdle. Též jest činil řeznjkuom, šenkéřuom i wšem řemeslnjkuom, ač gest giným a giným obyčegem k každému řemeslu a obchodu tak spatřuge šel, gich w gich prodáwánj sprawedlnosti tak zkušuge. Až gednu chwjli také šel na winnici kopat, aby i tam shlédl, kterak se mezi nimi děge, a tak gest tam gako giný nádennjk celý den kopal; a tu zdělaw ten den, zwěděw gich obyčeg, i tak ustawil, aby ti dělnjci o poledni, když gedj, hodinu sobě odpočjwali; a kterú dobú s winnic sgjti magj, to wše ustawil a rozkázal. Mnohoby bylo o tom psáti, co gest on s kumpany páchal, po noci se po Praze túlage, i giného čině: ale to opustjm; gedno milý pane bože rač se smilowati nad geho milú dušj!

Staři letopisowé česti, str. 26.

VII.

Smrt krále Wáclawa. Gednánj mimozemské.

Umřel gest w hodinu nešpornj s welikým křikem a řwánjm gako lwowým; gehožto tělo po několika dnech pro strach lidu w noci na hrad Pražský gest přiwezeno a w kapli S. Wáclawa položeno. A po několika neděléch odtawad do kláštera, genž slowe Zbraslaw, kdež sobě byl pohřeb zwolil, nočně a biedně přiwezen, od rybářuow a pekařuow a konwršuow téhož kláštera pochowán gest. Potom druhého léta, když klášter wypálen, král Wáclaw opět wykopán od Taboruow, a položen gest na ten oltář; udělawše gemu korunu z sena, piwem napágeli geg, prawjce: „wšak když žiw byl, rád gsi s námi pjgel," — a tu geho nechawše, klášter zapálili. Potom rybář geden přjgmjm Múcha, wzaw tělo geho pod něgakú škřjdlu aneb opuku, tagně pochowal, že žádný o tom newěděl, až gednak za tři leta tu ležel. Potom pak páni Češtj wyptawše o tělu krále Wáclawa, přišedše k tomu až geg nalezli, slibugjce dary weliké dáti tomu, kdožby to zgewil. A když sú nalezli tělo krále Wáclawowo, na Wyšehrad gest přineseno, potom pak s welikú poctiwostj řemesel a slawnú processj na hrad S. Wáclawa gest slawně přeneseno a poctiwě pochowáno. Staři letop. češti, str. 25.

Edmund Dinter, geden z wyslanců Lotrinského knížete ke dworu Pražskému, co očitý swědek důležité zpráwy o skutcích a powaze císaře Wáclawa, we swé knjze: *Chronicon magnum Belgicum*, píše w tato slowa: „Rex Wenceslaus fuit etiam bina vice intoxicatus, sed gratia Dei et ope medicorum illico curatus; nihilominus propter caloris et siccitatis ardorem, quem postea ob toxicum continenter sentiebat, semper appetebat bibere, et bibit aliquando sobrie ad laetitiam, aliquando excessive ad ebrietatem; quando sobrie bibit, fuit

optimae conversationis, prudens et discretus: principes, comites, barones et oratores regum honorifice, sicut regalem decet magnificentiam, acceptavit, benigne audivit, et gratiose pertractavit, prout ego vidi in illustri duce Ernesto genitore Fridrici III. Austriaci A. 1413 in Carlstein etc., vidi etiam in castro Tocznik oratores regis Poloniae et Witoldi ducis Lithuaniae, et magistri generalis Teutonicorum et civitatis Wratislaviensis et Moraviae in castro suo Novo*), et nuntios Antonii ducis Lotharingiae (cum quibus ego fui ad eum missus) in castris Carlstein, Tocznik etc. benigne accipientem et gratiose audientem; erat enim literatus, congrue loquens latine etc. Quando vero bibit ad ebrietatem, incurrebat in furiam et fuit tum multum perversus et perniciosus. Dicitur quadam vice cocum suum, qui cibos ad appetitum non paraverat, ad veru ligatum assari jussisse — — — narratur etiam historia de monacho regiis manibus per sagittam interfecto; audivi etiam dici de eo, cum videret in pariete scriptum: Wenceslaus alter Nero, mox adscripsisse: Si non fui, adhuc ero; amasse regem maximos canes, qui ad ejus pedes nocte jacebant, et ab uno eorum nocte surgentem reginam suffocatam esse.

Král Wáclaw uslyšew náwěští o zbauření se lidu pražského, mrtwicí byl raněn a za několik neděl na to žiwot dokonal; básníku budiž prominuto, že zemření krále Wáclawa dříwe klade.

VIII.

O wálečném umění Čechů w XV. století.

Od Fr. Palackého.

(Časopis českého Museum, r. 1828, sw. 2.)

Gak wjtězně Čechowé we welikých a krwawých wálkách XV. stoletj wždy bogowali, známo gest i těm, kterj

---

*) Nowý hrad = Kunratice.

s historij národu našeho pilněgi se neobjrali. Pohnutj wášnj národnjch za přjčinau různic cjrkewnjch dodalo tehdáž přirozené udatnosti předků našich nowé sjly; a wšak žeby tolikerým nepřátelům swým, kteřj ge počtem tak náramně přewyšowali, předce byli wždy odolati nemohli, kdyby ge uměnjm wálečným byli nepřewýšili, o tom gá aspoň nepochybugi. Nebylit zagisté nepřátelé gegich ani chaulostiwj, ani změkčilj, ani w bogi nezkušenj; a i wášně gich proti Gechům neméně roznjceny byly, nežli Čechů proti nim. Wšak i sauwěkých swědectwj o tom dosti gest před rukama, z nichžto některá také mjsty swými zde uwesti chci.

Aeneas Sylvius psal o tom neygasněgi w kronice swé české, o Táborských a Sirotcjch mluwě: „...S ženami i s dětmi u wogště a w poli přebýwali, magjce množstwj wozůw, gimiž se gako walem něgakým a zdj ohražowali a zašancowali. Když pak k bitwě táhli, dwa řady z těch wozů dělali a u prostřed nich pěšj lid zawřeli; gjzdu wně před wozy nedaleko stawěli. A magjce se s nepřátely polem potkati, tedy wozkowé, kteřjž ty wozy wezli, k danému náwěštj od heytmana rychle obgeli djl wogska nepřátelského, kterýž chtěli, a wozy swé zase w hromadu strhli. Takž nepřátelé zastiženj a zawřenj mezi wozy, gimžto ginj žádné pomoci ani ochrany dáti nemohli, musili aneb mečem od pěšjch, aneb střelbau a kopjmi od těch, genžto na wozjch byli, mužů i žen, zmordowáni býti. Gjzdnj před wozy bogowali, na kteréžto gestliže nepřátelé silně dotjrali, tedy postaupagjce mezi wozy k swým utjkali, a odtud gako z něgakého města ohraženého se bránili, a tjm způsobem mnohé bitwy zjskali a wjtězstwj obdrželi. Nebo okolnj národowé neznali toho způsobu bogowánj, a ta půlnočnj kragina, protože má široká a rowná pole, welmi způsobná gest k takowému šikowánj a různo roztahowánj i w hromadu strhowánj kar a wozů.“

Král Uherský Matthiáš, weda wálku proti králi Českému Giřjmu, l. 1468 takto psal komusi z přednjch pánů Ra-

kauských:*) „Slyšeli gsme, že u L. W. gest člowěk gakýsi, gménem Oldřich, w šikowánj wozů podlé způsobu českého wýborně zběhlý. I poněwadž w králowstwj našem takowýchto lidj sotwa nalezti, ano tu giný způsob wálky se zachowáwá, a my nynj s tjm nepřjtelem wálčjme, kteréhožto uměnj w šikowánj wozů záležj, odkudž i my za prospěšné sobě uznáwáme, abychom takowé lidi měli, kteřjby i naše wozy umělegi rozkládati a proti aukladům nepřátelským prostředky obmýšleti mohli: pročež L. W. snažně prosjme, abyste nám na některý čas toho člowěka swého zapůgčili“ a t. d.

Balbin w pogednánj swém o wěcech wálečných starých Čechů**) wykládá z podobných letopisných zpráw, že Husité wycwičeni byli, řady wozů na dané znamenj od wůdce, na způsob wšelikých liter skládati a rozkládati, tak že celé řady brzy literu U, brzy C, brzy E a g. w. představowaly, aneb i na způsob litery O kolem položeny byly.

Slawný za wěku swého D. Martin Mayer, radda knjžat Baworských, prawj we psanj swém D. Řehořowi z Heimburka l. 1467, 12. dne unora učiněném: „Bohemi in re militari expertissimi et armipotentes multi sunt, et ceterae militares opes ab eis quasi rivuli e fonte per plurimas terras derivantur.“

K tomu důwodu nacházj se množstwj přjkladů, že sausednj národowé negen pomoci České we wálkách swých nad giné radĕgi hledali, ale i české zpráwě wálečné se učili, a způsobu zbranj českých užjwali. Co u Šweicarů od několika toletj se dělo, že za žold we zwláštnjch haufjch u sausednjch národů bogowali, to w Čechách zwláště w XV. stoletj bylo zobecnělo. Dosti budiž gmenowati taženj Sirotků w Polště až po Kdansko l. 1433 pod Janem Čapkem ze San; taženj wogsk českých l. 1447 do Durink až po Reyn; wál-

*) Epist. Math. Part. III. num. XXII. pag. 49.

**) De militia veterum Bohemorum, in (Rieggers) Materialien zur alten und neuen Statistik v. Böhmen. XII. Heft, S. 9.

ky Giskry z Brandeisa w Uhřjch a Jana Wjtowce we Štyrsku; haufy české we wogště slawného Jana Hunyadyho w Uhřjch proti Turkům*); tak nazwaný *spolek bratřj* w Uhřjch, Rakausjch, Morawě a Polště, zemjm těmto welmi škodný; a posléze *rotu černau* krále Matthiáše Uherského, neylepšj gádro wogska geho, kteréž téměř ze samých Čechů a Morawanů záleželo.

Že zbranj způsobu českého užjwáno, důwodem gsau gména gich česká do cizjch gazyků přešlá, gako k. p. gméno *haufnic*, kteréž Němci w XV. stoletj také *Haufnitzen*, nynj *Haubitzen* řjkagj; *pjšťaly* t. g. tenšj střelba, od slowa *pjšťala*, Rohr, canna, gmenowány u Němců podlé způsobu českého, *Bizschälen*; *Pistolen*, známé slowo, od české *pjšťaly* pocházj, aniž půwodu geho w městě Pistoji hledati potřebj; *pawézy*, *pawéznjky* nazýwali Němci *Pafesen*, *Pafesner*, způsobu té zbraně od Čechů se wypůgčiwše; slowo *posádky* také u Němců (Possatken) bylo obyčegné, a t. d.

Z památného sneśenj sněmownjho, léta 1470 o suchých dnech postnjch učiněného, widěti gest počętný poměr druhů wogska Českého, kterýž tehdáž w obyčegi byl. Tak k. p. w gednom tisjci branných lidj počjtalo se dewět set pěšjch a gen gedno sto gjzdných (mezi nimiž 12 kopinnjků), a při tom za potřebné uznáwalo se padesáte wozů bogowných; aneb na geden wůz bogowný počjtáno dwadcet mužů, mezi nimiž 1 wozatag, 2 gjzdnj, 4 pawéznjci a 13 střelců. Wogsko tedy 20,000 mužů záleželo z tisjce wozů a tolikéž wozatagů, ze čtyr tisjc pawéznjků, ze třinácti tisjců střelců a ze dwau tisjců gjzdných. Byloby tedy w kterém wogště sto wozů bogowných, může se za to mjti, že w něm dwa tisjce branných lidj počjtáno.

*) We psanj krále Giřjho králi Mathiášowi ode dne 28. čerwence l. 1466 nacházegj se tato slowa: „Vestram fidem apellamus, Frater carissime! vir insignis bellicis laudibus genitor vester, quod umquam bellum contra Turcum gessit, in quo *bohemica militia* assignatum sibi munus ullius difficultatis vel periculi metu diffugerit? quin potius per omnes hostium cuneos omnesque difficultates intrepide penetravit“...

Z tohoto poměru, gakož i ze wšech zpráw wěku onoho patrno gest, že Čechowé byli prwnj národ w tak nazwaném střednjm wěku, kterj *pěchotu* za hlawnj podstatu zřjzeného wogska pokládali. Wšickni zagisté okolnj národowé geště wždy gen na gjzdných haufjch sjlu swau zakládali, tak že u nich gjzdnj a pěchota w celém giném, anobrž téměř w opáčnjm poměru naproti Čechům stáli.

O zřjzenj hradby wozů dosti zřetedlně pjše Wáclaw Wlček z Čenowa, tak že giž o způsobu bogowánj toho pochybnosti nenj. Bylot ono tehdáž času swému přjhodné a prospěšné, pokud uměnj dělostřelcj geště tak řjkage w dětinstwj swém bylo, a prach ručničný tak silný a účinliwý, gako za našich časů, dělán nebyl. Ale gak mile střelba zdokonalena, a pohybowánj wogska wšude hbitěgšj a obratněgšj se stalo, hradby ty giž neužitečné a nepřjhodné opuštěny, tak že giž w XVI. stoletj málo kde o užjwánj gich se zmjnka činj.

Poněwadž Česká země w 15. století takměř wyšším učilištěm wálečného umění okolním národům se stála, tehdy též mnozí statní Poláci, umění tomu se w Čechách naučiwše, je s prospěchem proti Turkům prowozowali. Paprocký w knize swé nazwané: „Gniazdo rycerstwa polskiego“ swědčí, že Mikuláš Firley w druhé polowici 15. století w Českém wojště zkušenosti wálečné nabyw, sám prwní wozowau hradbu do wojska Polského uwedl. Za onoho wěku Čechowé w bitwách Poláků s Turky a s pruskými Křižáky zhusta co wůdcowé wynikali, tehdáž i přísloví Polské nastalo: *Co Polák to pán, co Čech to hetman* .... — W nešťástné bitwě Mohačské r. 1526 též hradby wozowé starohusitské užíwáno, o čem swědčí místo w sauwěkém rukopisu wlaském, w knihowně Vatikanské chowaném, kteréž nám doslowně p. Palacký takto podal: „Dipuoi hanno Carra assai, e con quelli sono circundati, e fanno come uno muro dintorno, dimodo che

cavallo nisuno ne puo saltare ne entrare, e tutti sono congioncti insieme quei carri, e fra carra pongono l'artaglaria grossa, laquale batte per fianchi et d'ogni banda dove voglino, et e cosa mirabile a videre come in uno subito hanno fatti questo loro campare, che in uno medemo tempo fanno uno muro delli carra e lo squadrone della gente inanti.

Pal. Liter. Reise nach Ital. S. 121.

Ještě w 17. století Poláci proti Turkům wozy šikowali. Proslulý polský rek *Żołkiewski* w bitwě s Turky na poli Cekorském dne 7. Října 1620 swedené s hrstkau swýcli wojínů táborem wozowým se ohradiw, statně bojuje padl, powěst slawnau po sobě w národě polském zůstawiw. Tak tehdy způsob bojowání we hradbě wozowé, Žižkau zwelebený, trwawši téměř 220 let, se slawným Żołkiewským na wždy zahynul.

Šikowání wozů.*)

Když wogsko proti nepřjteli táhlo, šly wozy podlé polohy a prostory mjsta w gedné aneb we dwau, třech i wjce řadách čili šicjch wedlé sebe. Proti nepřjteli měwšjmu mnoho gjzdných, gako byli Turci, šli obyčegně we čtyřech řadách a sice tak, že obě kragnj řady poměrně ku předu i nazad delšj byly nežli obě prostřednj řady; tento nadbytek kragnjch wozů, nazýwage se wykřjdlj čili okřjdlj, slaužil k zawřenj předku i zadku, aby nepřjtel wnitřek wozů opanowati nemohl, též k zaskočenj části nepřátelského wogska, kteréžto pak od wozů zawřeno a bez pomoci gsauc, porubáno bylo. W prostřednj ulici táhli wždy gjzdnj a hrubá střelba se střeliwem, w obau kragnjch ulicjch táhli pěšj, a na kragnjch wozjch byli střelcowé. W středu i w zadu walného haufu byli ztracenci a koněberky s polnj střelbau (hauf-

*) Wiz Buriana obgasněnj zastaralých názwů we wálečném uměnj Čechůw patnáctého roletj. Časop. česk. Museum, r. 1836, sw. 1.

nicemi a harcownicemi), kteřj ku předu i do zadu wygjž-dégjce s nepřjtelem harcowali, a když od nepřjtele tištěni byli, zpět mezi wozy se wraceli, od woznjkůw hágeni bywše.

Gestli nepřjtel na wogsko mezi wozy táhnaucj dotjral a toto se s njm bjti muselo, tedy se wyhljdlo přjležité mjsto a předek i zadek wozowé hradby se zawřel, aby nepřjtel nikudy wniknauti nemohl, a wogsko lépe ubezpečené chutněgi se bilo. Byl-li wšak nepřjtel přjliš mocný, wywolowalo se mjsto přjhodné ke wzdělánj táboru. Takowé tábory dělaly se okrauhlé, čtwerhranné aneb polookrauhlé, gednau neb dwěma řadama wozů sewřené, též několika wýchody opatřené, gakkoli to mjstnost požadowala. W táboru měl každý swé wykázané mjsto, a neyhlawněgšj wěc w něm byla plac (Lärmplatz), kde se wogsko shromaždowalo a šikowalo, ten byl wždy u prostřed. W mezerách wozů, též někdy wně gich, stálo několik polnjch střeleb a dostatečná stráž při nich i okolo celého táboru, kterážto nikudy ginudy wycházeti a wcházeti nesměla, než brankami ponechanými pro wýpady a pro wygjžděnj střelby. Na wozjch stáli střelci a za wozy byli haufce wzděláni s hákownicemi, háky a cepy k ubjgenj wniklých a k střjlenj na bljžjcj se nepřátely. Někdy se též ohradil tábor wně wozů přjkopy a náspy. Přjkopy bývaly 9 střewjců zšjřj a 7 zhlaubj; a wykopaná země se wyházela we způsob náspu k wozům a upewnila plotem z trnj; branky se zawřely několika tarasy, wozy se sepialy řetězem a woge se strčily do wozů.

Šikowání wozů

dle podání pana Wlčka z Čenowa wypodobněné. *)

(K tomu rytina.)

Obrazec I.

A. Krajní řad. (Půldruhékráte tolik wozů w krajních řadech počtem bylo, co se jich we prostředních řadech čítalo, aby se zawříti mohl předek i zadek.)
B. Prostřední řad.
C. Wykřídlí (okřídlí).
D. Plac.

a) Harcowníci.[1])
b) Honci.[2])
c) Ztracenci.[3])
d) Koněberky.[4])
e) Jízdní.
f) Střelba.
g) Pěší a střelcowé.

h) Korauhwe (wrauhwice) na předních wozích; a to proto, „kdož powede kterú ruku prawú nebo lewú, aby jeden na druhého korauhew hleděl aby wozůw nesužowali, aby lidé pro těsnost wozůw wen nebyli wytištěni. Item pro zawření wozůw, aby jeden na druhého hleděl aby rowně wozy zawřeli.“ (Wl. z Čenowa.)

---

*) Wiz Časop. česk. Museum, r. 1828, sw. 2.

[1]) Harcownik — wojín, sám o sobě bojující a jedině na swau sílu a obratnost se spolehající, Harzelirer, tirailleur. (Burian.)

[2]) Honci — jezdcowé, kteří w šiku wojska po harcownících nejpřednější místo zaujímali.

[3]) Ztracenci — haufec jízdných aneb pěších wojínů, který po honcích k jich podpoře a práwě před walným haufem táhl. Čeli a boky ztracenců byly obyčejně opeřeny pěšími, střelci a sudličníky. (B.)

[4]) Koněberky — lehcí jezdcowé a střelci, kteří obyčejně ztracencům a honcům w mírném podálí po boku táhli a s nepřítelem, wojsku w tahu překážejícím, harcowali. U Čechů měli ještě wedlejší aučel, totiž bráti prchlé bogowníkům koně, jež onino wypláceti museli. (B.)

i) Korauhwe, kde plac koňům ustanowen.

k) Píce, ženy a t. d.

Obrazec II.

a) Koně jízdných, jenž ssedali a wozy bráni.[1])

b) Haufy k wozům šikowané, totiž cepníci, sudličníci, mezi nimi střelci s kušemi (samostřely) a s ručnicemi. Polowice tolik, co gich napřed stojí, w zadku šikowáno jest.

c) Haufnice.[2])

d) Zdělané haufy za krajními wozy.[3])

f) Haufy, zůstawené k posílení.[4])

Páně Wlčkowa zpráwa o wozích takto zní:

„Z těch wozůw má býti wybráno na prawú i na lewú ruku najlepší wozowé s fasunky a šperlochowé (?)[5]); wšichni mají býti sebráni s nich k boji; a w každém woze čtyři wozníci mají býti a wíc nic. A wozataji na ty koně mají wsazeni býti nestrašliwí, s lebkami a s pawezami; a také má býti ke každému wozu jiný šikowán, proto jestližeby který zabit byl, aby miesto něho jiný na ty koně wsedl. A u deseti wozůw u krajních řadůw má býti jeden desátník aby dorážeti kázal.“

---

[1]) Což bude jízdných, aby s koní ssedali, ostrohy wypínali, škorně zůwali, lehce se we swé oděni ubrali; a koně jejich mají na plac u prostřed wozůw uwedeni býti k oněm dwěma korúhwem; a ty mají pacholata a lidé nebranni držeti. P. Wlč. z Čen.

[2]) K těm wozům napřed haufnic deset; i nazad haufnice čtyry; na každém boce w krajních řadech wozích na prawé i na lewé ruce po čtyrech haufnicích. P. Wlč. z Čen.

[3]) Pak na prawé ruce i na lewé w krajních řadech mají býti haufci zděláni, gako po stu branných, uwedeni za ty řady, aby bránili wozůw gako zdi.

[4]) Pak máta dwa haufce zastawena a rozdělena býti, a hauf má každý jmíti swého hejtmana a jeden praporec. A ti haufowé mají býti uwedeni na ten plac, kdež koně stojí, jestližeby bylo těžko předku, aby jeden hauf posílil; pakliby w zadek wskočili, aby druhý hauf zadku posílil. P. Wlč. z. Čen.

[5]) Šperlochowé snad se nazýwaly prkna na způsob ohromných pawez mezi wozy zaražená aneb spíše k wozům háky zawěšená, čím se mezery wozů krajních zawřely.

„Což bude na prawé i na lewé ruce, má býti na krajních řadech taras s berlú a s děrú [6]); a pod každým wozem má wiseti prkno, aby lidí nemohli raniti a koní též. [7])

„Což bude u wojště píšťal a šípůw, k každému wozu mají dwě pjšťadla býti šikowány, dwě libře prachu, kopu kulek a dwě kopě šípuow a dwoje cepy železné a dwa háky železná.“

„Do wozuow má býti z čehož koně krmí, žlab na dél přiwázán býti a kamení do toho nakłásti, jestližeby k wozóm přilnuli, aby přes wozy bili.“ (P. Wlč. z Čen.)

Po trubačích se náwěští dáwalo, když mělo se honiti, a po bubních znamení se dalo, aby bojowníci stáli, aneb do hradby se ubírali.

IX.

Bitwa Sudoměřická.

Tehdy když bratr Žižka od sebe wyslal gim posilněnie z Plzně, uzřewše strana protiwná, že mdel gest w městě, geli se proti sobě w městě Plzni búřiti, a domy proti sobě osazowati. A on uzřew, že se w městě búřie, i wytáhl z města některý den před hodem matky božie w postě. A tu sú po něm mnozj nepřietelé táhli s množstwjm lidu, i také

---

[6]) „Taras s berlau a s děrau. Jakowau asi formu měl, určitě powěditi nemohu, myslim wšak, že asi jako nynější wálečná rohatina (spanischer Reiter), totiž čtwerhranná kláda s prodlabanau děrau, do kteréž se w čas potřeby tyče (berla) wstrčila; krom potřeby wezla se kláda a tyče na woze. Slaužil pak tento nástroj k zataraseni ponechaných mezi wozy braněk a k lepšímu ubezpečeni wozů proti nepřátelskému na ně doráženi.“ (Burian.)

[7]) *„A pod každým wozem má wiseti prkno, aby lidí nemohli raniti a koní též.“* Z těchto slow wyswitá, že když se wozy zawřely, oje se šikmo otočila, by koně wozu zadního předním wozem kryti byli. Na dané znameni šperloch se otewřel a část wozů do pluků nepřátelských wpuštěna jest, pročež i wozataji na ty koně wsazeni museli býti nestrašliwi a s lebkami a pawézami ozbrojeni.

pan Gindřich Hradecký, Strakonický křižownjk. Žižka wšeho lidu na naywýše měl na čtyři sta s sestrami i s pračaty, a woznow bogowných měl dwanáct a konj giezdných dewět; a gediný pán s njm byl w tu chwíli, pan Břeněk z Risenberka a z Dolan. A když Štěkeň protáhl a táhl k Sudoměři, toho času králów lid byl welmi silně přitáhl do Pieska, lid dobře giezdný a oděný, (tak že i podnes slowú železnj páni), táhnúc proti Žižkowi do Plzenska. A když na cestě zwěděli od strážných, že tiehne Žižka k Sudomieři, spustili se po nich ztiežně ti wšickni haufowé. A s druhé strany řeky táhl pan Gindřich, křižownjk Strakonický s mnohými z Plzenska*); tak že weliké přieliš množstwie se sgelo na málo lidu. Tehdy bratr Žižka protáh Sudoměřie, i táhl k rybnjku, genž slowe Škaredý; a tu giž dále táhnauti nemoha pro nepřátely, i šikowal se tu, a wozy přitočil k hrázi; a tu se tomu welikému množstwj s málem lidu mužsky bránil; neb ho byli nepřietelé wókol osuli, že rybník té chwjle pust bieše a bez wody. A tak sú w mnohé hlasy lidé mluwili, řkúce, že by gích ničjmž nebili, gedno koňmi tlačili, tehdy ge na konská kopyta rozberú. Ale že gest s njm pán Bóh byl, ten den diw se gest nebýwalý stal: kterakžkoli ge-ště bieše záhe, gakoby o nešpořiech bylo, wšak slunce zřetedlný západ wzalo za horu, gakoby gjm lučil, a hned tma přielišná byla, že newěděl kdo koho bjti. Tu gest bratru Žižkowi zabit pomocnjk pan Břeněk dřjwe gmenowaný; a z králowy strany mnoho zbito a zraněno. To gest wěc gistá, že sú se sami wiece zbili, než nepřátelé. Tak ten diw nepřietelé widúce, takto sú w mnoho hlasów mluwili: Mé kopie gich nebode, mój meč gich nesiece, a mój samostřel gich nestřielé. A tak sú rózno táhli s welikú hanbú a škodú. Žižka ostal na bogišti tu noc, a na uswitě se swými i s wozy, kteřjž celj zóstali, šikowaw se, i táhl na plac k hradu Ujezdci,

*) Wůdcowé králowského lidu mimo Jindřicha z Hradce byli též pan Petr z Šternberka a Mikuláš Diwoký, mincmistr na Horách Kutnách.

a tu se položil, až poň s Táboru i poslali, a na Tábor ho slawně s welikú ctj přigali. Staří letopisowé čeští, str. 33.

X.

Žižkowo zřízení wojenské.

My Jan Bratr Žižka z Kalichu, Jan Roháč z Dubé, Aleš z Rysmburka a z Wřešťowa, Jan z Počtajna na Žambachu, Boček z Kunštatu a odjinud s Gewišowic, Bartoš a Bernart bratři z Walečowa, Bartoš, Jan, Martin bratři z Wysoké.

My Purkmistři a Konšelé i wšecky obce miesta Hradce nad Labem a Čáslawi, my Beneš z Mokrowús, Jaroslaw z Kalichu, Wáclaw Horyna z Honbic, Křištan z Žernošek, Frencl z Litožnic, Jíra z Řečice, Jan z Studené; my Purkmistr a Konšelé i wšecka obec města Jaromieře, my Zdislaw Zeman, Wawřinec Polák z Pangowa(?), Blažek z Kralup, Jakob z Březowé, Petřík Kralowec z Přibramě, Jan z Domažlic, Jan z Tehowa, Martin z Borownice, Hawel Orebský, a my Purkmistr a Konšelé i wšecka obec miesta Dwora, a my Chustník z Košowa, Ondřej z Studené, Šarka z Slawného, Kříž Setník, Beneš Setník, Mikat Brada, Odraný, Aleš z Hostačowa, Poléwka z Hoštky, Mikuláš Orebský, Weta z Chlumčan, Litober z Trubec, Linhart ze Sleze, Beneš z Horošowic, Jan Baštin, Marčik Welek Šenk, Jíra Roh, Mikuláš Brada, Hejtmané, Páni, Rytieři, Panošé, Purkmistři, Konšelé i wšecky obce panské, rytířské, panošské, městské, žádných newynímajíce, ani wymlúwajíce, my wšichni swrchu psaní ke wšem, i wšech prosíme, řádnie napomienajíc přikazujeme, i chceme tomu, aby řádné poslušenstwí bylo, nebo skrze neposlušenstwí a neřádné wýtržky weliké škody jsme i jak na bratřích i na statcích, a hanbu často od nepřátel Božích a našich trpieli, již s pomocí Boží a waší i wšech wěrných míníce se toho wystříci

těmito obyčeji. Najprwé, kdyžbychom chtieli wytrhnauti z místa kterého, neboli kde se hnauti chtieli z místa, když bychom polem leželi, aby nižádný napřed nejezdil k miestu, ani šel, aniž se wezl, sobie miesta aneb hospody zastáwat, aniž se kde polem klad bez dopuštiení a rozkázání miesta jmenowaného od jmenowaných starších Hejtmanów, kteřjž na to a k tomu wydáni a jmenowáni budau; a jestli že by se kdo jinde položil, a wytrhl, neboli postawil bez rozkázání tiech starších, chtělibychom pomstiti a poprawiti nad ním i nad takowým, i k jeho statku, i k jeho hrdlu, jakožto k neposlušnému, buď kdo buď, kteréhožkoli řádu, žádných osob newynímajíce. A když by se chtěli hnauti z toho místa, kdež by potom leželi s dopuštěním a rozkázáním těch starších jmenowaných, aby wytrhli na pole, kdežby místo podobné a hodné bylo k tomu, a tu sebe sčekali, ažby se wšecko wojsko hnulo z stanowištie, a žádný aby nezapalowal, tuď ani kde jinde pálil, kdybychme táhli nebo leželi, jedno ti, ježto k tomu wydáni a ustanoweni budau; a to pod welikau pokutau aby toho žádní jiní nečinili. Potom nežby se i hned z místa hnuli, prwé než by které wieci činili a rozkázali, aby se najprw Pánu Bohu modlili kleknauc a padnauc před Tielem Božím a před twáří Boží, když wytržení bude z wojska, a nebo z miesta, aby Pán Bůh Wšemohúcí ráčil swú pomoc dáti, a tu při swú swatú prowésti k swé swaté chwále a k rozmnožení toho dobrého a wierným k spasení a ku pomoci; pak potom aby lidi šikowali nebo zřídili každau rotu pod swú korúhew, heslo aby bylo powědíno; a potom aby se i hned hnuli a tak táhli: která napřed rota bude šikowána ten den pod swými korúhwemi, jiní aby se w ni nemísili, ani jim překáželi, ani se kam odtrhali; kde a jakž které roty nebo korúhwe šikowány budú, aby tak táhly w swém šiku a pohromadie, jedni k druhým se nemísejíce, a to opatrně napřed i nazad i na stranách wojska ostříhajíce, i sami sebe, jakož komu kde od starších poručeno bude. A jestli

žeby Bůh nechowal, že kterau škodu wzali skrze jich neopatrnosti a zmeškání které, neb těch Hejtmanów u wojštie, neboli na wratách, nebo na poli, neb w strážech, kdež jim poručeno bude, a swěřeno od starších a od obcí, žádných osob newymieňujíce, i chceme nad nimi Hejtmané i wšecky obce k nim toho zříti, i jim hrdlem poprawiti i k statkóm, a pomstiti, buď kníže, pán, nebo kdožkoliwěk, žádných osob newymieňujíce, ale jestli žeby kde Pán Bůh dal nepřátely přemoci a poraziti, miesta, twrze, hradu dobyti, táhnauce polem, nebo polem ležíce, aby ten wzatek a ty kořisti sneseny, swedeny, sweženy a na hromadu skládány byly, kdež by bylo tomu ukázáno a jmenowáno od starších buďto mnoho nebo málo; a k tomu aby byli wydáni a woleni starší ze wšech obcí panských, rytířských, miestských, i robotienców, aby wiernie spůsobili ty wieci chudým i bohatým, a sprawedliwie, jakož na koho sluší, rozdány a rozděleny byly, aby nižádný sobě nebral, ani co kdo zachowal. Jestli pak žeby kdo co wzal, neboli zachowal, a to bylo uswiedčeno dobrým swědomím, k tomu takowému chtieli bychom poprawiti, k jeho hrdlu i statku, buď kdož buď, žádných osob newynímajíce, jakožto k zlodieji Božímu a obecnému, jakož se jest stalo Achiarowi pro čepici dcer králowských a pro plášť; neboli jinú smrtí, buďto kníže, pán, rytíř, neb panoš, měšťanín, řemeslník, nebo sedlák i žádného newymlúwajíce, ani k osobám hledíce, a zříce s pomocí Boží takowým činiti nad nimi pomstu dali; i swárów, křików a potrhání aby žádných nebylo u wojště ani mezi námi; jestliže by kdo koho byl ranil, ochromil nebo zabil, buď nad nim pomstieno podle zákona Božího jako Pán Bůh dopustí, žádného newynímajíce, ani k osobám zříce. Dále wiezte, že kdoby se koliwěk kradl nebo šel nebo jel aneb wezl od nás z wojsky, když bychom polem táhli nebo leželi, bez odpuštiení starších jmenowaných swrchu, a znamení jistého nebude míti, buď kníže, pán, rytíř, panoš, mieštienín, řemesl-

ník nebo robotieř, nebo kterýž koliwiek člowiek, a byl by popaden: že chtí k jeho hrdlu i k statku poprawiti, jakožto nad zlodiejem newierným, jenž se krade ode pře Boží zwojsky wierných bratří.

Také nechceme trpieti mezi sebú newierných, neposlušných, lhářów, zlodiejów, kostkářów, laupežníków, plundéřów, opilców, lajících, smilníków, cizoložníków, smilnic a cizoložnic i wšech zjewných hříšníków a hříšnic, ty wšechny ze sebe chceme puditi a honiti, nad nimi poprawiti s pomocí Trojice swaté wedlé zákona Božího.

Míniť také bratr Žižka i jiní páni hejtmané, rytíři, panošé, mieštané, řemeslníci i robotíři swrchu psaní a jmenowaní, i wšecky obce s pomocí Boží a obecní, ze wšech neřádów trestati i bíti, trestáním honiti, mrskati, bíti a zabíjeti, stínati, wiesiti, topiti, páliti i wšemi pomstami mstíti, kteréž pomsty na zlé slušejí wedlé zákona Božího, nižádných osob newynímajíce, ze wšech stawów mužského i ženského pohlawí. A tak budemeli zachowáwati, činiti a plniti artikule swrchu psané a spasitedlné, Pán Bůh bude nám s swatú milostí a pomocí; neb to přisluší k boji Božímu dobré křestianské zřízení, w lásce a w bázni Boží žiwu býti, swé žádosti, potřeby i nadieje w Pána Boha setrwale bez pochybení položiti, čekajíce od něho mocné odplaty.

I prosímeť wás milé obce we wšech a ze wšech krajin, knížat, pánów, rytířów, panoší, mieštianów, řemeslníków, robotířów, sedlákow, i lidí wšech stawów, a zwláště napřed wšech wierných Čechów, abyste se k tomu dobrému swolili, a nám toho radni a pomocni byli. A my wám zase též držeti, plnieti i mstíti slibujeme pro milého Pána Boha, pro jeho swaté umučení, pro wyswobození prawdy zákona Božího, Swatých a jich zwelebení, ku pomoci wierným Církwi Swaté, a *zwláštie jazyka Českého i Slowanského,* i wšeho Křestianstwí, ku pozdwižení wěrným a ku potupie neustupným a zjewným kacířóm a pokrytým a zlošterni-

kóm (?), aby to Pán Bůh wšemohúcí nám i wám ráčil swau pomoc dáti, a swítěziti nad nepřátely swými i našimi a za nás i s wámi bojowati swú mocí, a neodlučowati nás swé swaté Milosti Amen.

Budiž Pán Bůh s námi i s wámi, whnichž (sic) jste, a kdež se líbí Trojici swaté. A toho pro lepší swědomí a potwrzení a jistotu a wietší pilností, wedle duchowenstwí nad bídný rozum tohoto swieta, my swrchu psaní s dobrým rozmyslem, wiedomiem a dobrú wůlí k tomuto zápisu a listu swolujeme a swolujeme jej skutečně držeti a zachowati i ostříhati s pomocí nestwořené a na wieky požehnané Trojice Swaté Amen. Tak Pán Bůh dej etc.

XI.

Str. 116. *Bojowal tam, král kde nebyl,*
Morawský tam hejtman kles',
Jehož jméno anjel sláwy
Do naší až doby nes'.

Tehda widúce páni, že z Wyšehradu pomoci mjti nebudú, a že Pražštj přjkopy wýbornými se ohradili, radili králi, aby se o Pražské nepokúšel, neb ginák že wezme škodu na swém lidu. Ale král gim řekl: gát dnes musjm s těmi sedláky bogowati. A pan Gindřich z Plumlowa wece králi: Wězte to gistě, že dnes škodu wezmete a s hanbú utečete; gáť se bogjm sedlských cepuow. Gemuž král wece: Gá to wiem, že wy Morawci gste bázliwj a mně newiernj. A pan Gindřich s ginými pány Morawskými ssedawše s konj, řkú: Ay teď gsme kdež kážeš: tu budeme, kdež ty nebudeš! A i hned gim král mjsto naynebezpečněgšj okázal, aby s strany nižšj, totiž při močidlech a rybnjcjch přistúpili a mužsky s Pražany bogowali: ale Uhruom wykázal s strany wyššj silnicj přistúpiti, a z strany swé též s Pražany bog

wzjti. A když tak zřjzenj z obú stranú s Pražany se mužsky speřili, a Pražané nayprwé přestrašeni gsúc, na útěk se obrátili, a u S. Pankracj w hromadu se shlukli: to wida pan Krušina hlasem hrozným wolage řekl: „O milj bratřj, nawraťte se zase, a buďte dnes silnj rytieři w bogi Kristowě! Nebo ne náš, ale božj děge se bog! Uzřjte zagisté, že dnes pán Buoh wšemohúcj wšecky swé i naše nepřátely dá w ruce naše.“ Geště práwě řeči nedokonal, a giný zkřikl: běžj nepřátelé, běžj! To uslyšawše wšickni úprkem se obořili a nepřátely od přjkopuow odehnali a k utjkánj obrátili. — Tu zabili pana Gindřicha z Plumlowa, naywyššieho haytmana Morawského, pana Jaroslawa z Šternberka a z Weselé, pana Woka z Holšteina, pana Hynka z Malenowic, pana Albrechta z Chotěnowa, pana Wiléma Zagjce z Židlochowic, pana Petra z Šternberka odginud z Konopiště, pana Racka Šwihowského z Risenberka, pana Henricha Bechynského řečeného Leffl, pana Alše Krtka, pana Černohorského, pana Michalce mladého a Soběšjna rytieře, pana Jana Sekretáře, etc. Ti s mnohými ginými země České a Morawské pány a rytieři gsú ukrutně zbiti, a i hned ze wšeho oděnj a rúcha až do modré košile obnaženi. Kdoby, lečby pohana ljtěgšj byl, genžby gda po poljch a po winnicjch, přesilná těla widělby a nežele!? který nemúdré mysli Čech tak wybrané a udatné muže bogowné, tak múdré, kadeřawé, krásné, widěti mohl bez welikého lkánj srdce swého? A zwláště, že mnozj po winnicech a po poli, z rozkazu kněžského, ležali nepochowanj, aby byli psuom, wlkuom a ptákuom ku pokrmu, a widúcjm k strachu; kteréžto wšak wěrnj a milostiwj některj nočnjm časem pochowáwali sú w přjkopjch. Staři letopisowé češti. Str. 40.

Str. 147. *W Naumburce tam w zemi Němců*
Spásau newiňátek byl.

Sem tam se w německých spisech ozýwají hlasy, že

Husité, bywše poraženi u Naumburka, powěst o milosrdném Prokopa s obywateli Naumburskými nakládání za přičinau prosících dítek roztrausili, by tím hanbu zpátečného tažení ukryli. A wšak w českých dějepisech o wěci té, jelikož se w Čechách neudála, ani zmínky se nečiní, nébrž práwě naopak německé staré kroniky o tom wyprawují. Nechť na př. protiwná strana nahlídne do *staré kronyky kláštera sw. Jiří* blíže Naumburka, *mnichem Taube* sepsané, tam nalezne události té obšírné a tak hodnowěrné popsání, že ani záští zostřené péro kritika německého s to nebude prawdiwost šlechetného skutku wojína českého poškwrniti. Wiz Journal von und für Deutschland, 1790. 5. St. Též Beiblatt zu Ost und West, 1841. N. 157.

XII.

Risenberský hon.

A když geště Čechowé mjli od Němców byli, i hned z přepuštěnie božieho welikú welmi báznj gsúc poraženi Němci, prwé než gsú české wogsko spatřili, s wozy swými do lesów Bawarských, naywiece tú cestú k hradu Risenberku běželi sú, a s wozów utiekagjc múku a ginú spjži na zemi metali, lehčjce wozy, sudy s pitjm osekáwagjce, a giné mnohé wěci s wozów mecjce. A wšak platno nic nebylo; neb když sú s wozy do lesa wnikli, tu se wozowé zaměstnali, že každý chtěl geden před druhým býti. Některj z Němców postawili sú se, aby tak wozowé gich a pušky mohli do Bawor přes les uteci: ale honci wogska českého přibljžiwše se, w né udatně wskočili, a tak sú ge z gich wozów wytiskli, a tu gich mnoho zbili a zgjmali; a tak ode wšech wozów nepřietelé utekli sú, i ode wšech děl i giných wěcj. Tu Čechowé s božj pomocj welikė wjtězstwj obdrželi sú. A obecně prawie, že pušek tři sta a wozów dwa tisjce od-

gali sú gim, kromě těch wozów, kteřjž ginýma dwěma cestama utekli sú, o kterýchž cestách Čechowé newěděli. A tak Němci w ten den welmi sú zašli a zamútili se, že kterú cestú měliby utiekati, owšem newěděchu; ale po lesiech onde i onde wozowé táhli sú, a sami Němci hlaw kryli po křowj, chowagjce se; a ginj sú se do Čech obrátili, mniece by domów utiekali. Čechowé pak tu celú noc mezi wozy německými byli (neb giž z wogska českého wšecky byli rozpustili), a tu celú noc na lese byli a nespali, ale wjna z welkých sudów sobie točili a kořisti z wozów brali; a na kterých woziech německých prach byl puškowý, ty z daleka zapalowali. A tak gekot a křik tu celú noc byl weliký na lese. Staří letop. čeští, str. 82.

XIII.

Lipany.

Obšírná zpráwa o bitwě osudné Lipanské nalezá se w kronice tak nazwaného Bartoše (z Drahonic), kteráž hodnowěrnosti ráz zajisté do sebe má, bywši sauwěkým rytířem českým, ačkoliw latinau nad míru hrubau sepsána. Poněwadž mimo udalost památnau též jména měst i pánů některých a rytířů, jenž w onom boji měli krwawého podílu, spis tento nám uchowal, text půwodní spolu s Dobnerowými a Balbinowými varianty zde kladu: „Eodem anno 1434. dominico die solis ipso die S. Crispini — die 30. mensis Maii hora vespertina vel quasi — — inter civitates *Kurzim* et *Brodam-Bohemicalem* prope villam (Krzib, Lipany?) [1]) nobiles barones et domini, D. *Menhardus de Nova-domo,* D. *Ptaczko de Lipi alias de Ratay et Polna,* D. *Alsso de Sternberg*, alias de *Holicz,* D. *Czenkonis filius de Wesele, alias de Wartenberg* [2]),

[1]) Balbin poznamenal: Apud tilias ad pagos Hrzib et Hrzebow.
[2]) Syn pana Čeňka z Wartenberka (Waldsteina) w bitwě Lipanské padl: Czenko de Wartenberg, a castro Wesselius dictus — — Hen-

D. *Herant de Kunstat* juvenis residens in *Podiebrad*, ex parte vero domini *Ulrici* de *Rosenberg* dominus *Nikolaus* miles dictus *Krchlebec, Chwal* de *Chmelny*, capitanei ipsius *Janko Predbonis* cum gentibus dicti domini *Ulrici de Rosenberg*, ut dicebatur 200 ultra citra equites et 8 millia peditum et dominus *Joannes de Sswamberg*, magnificus dominus *Alsso de Zeberg*, dominus *Borsso* (licet pedestris et pauper) de *Ossyek* (Ossik) *Zdenko de Drstka*, *Protiwa* de *Swoyssin, Hadko de Pabienicz, Burian* et *Joannes* fratres *de Guttenstein*, diversi armigeri de districtu *Plsnensi* et aliqui cives *de Plsna, Boguslaus* burgravius domini *Joannis de Rabie, Wenceslaus Warleich* (Bubna) de *Frimburg, Humbrecht* de *Koczow* et gentes domini *Wenceslai* de *Michalowicz* residentis in *Strakonicz* cruciferi, *Wenceslaus Struch* (Strach) burgravius de *Welharticz*, domini *Menhardi* praedicti, *Dionysius* dictus *Borzek* (Dohalský), *Petrus Zmrzlik* de *Swoyssin*, residens in *Orlik*, *Benessius de Myslin* prope *Mirowicz, Wilhelmus* de *Jaroslawicz* sub-burgravius Karlstein castri cum sociis de dicto castro videlicet *Mathia* dicto, *Stephano* dicto *Stietina, Wenceslao* de *Skrhlow, Leonardo* famulo *Bartosskonis* de *Drahonicz, Mathiae* nigro *Mauritio*, *Pechone* et duobus hastonibus (hastatis equitibus) et aliis pluribus abinde equestribus [3]) et peditibus, ac etiam cives nonnulli de omnibus civitatibus *Pragensibus*, et cives de *Mielnik*, praedicti domini barones et milites et cives et clientes, habentes omnes simul, ut communiter dicebatur, mille equites et decem millia peditum ultra citra, et duodecim ultra citra sexaginta curruum cum defendiculis ipsorum et pixidibus, et *Czernin*, dominus *Petrus de Chlumez*, dominus *Benessius de Duba*, re-

---

ricum filium bello contra Hussitas amisit. Diplom. Waldsteino-Wartenb. in Dobn. Mon. hist. Boh. Tom. 1. p. 223.

3) Půwodce staré lat. kroniky jména jen některých pánů a rytířů pod Lipany bojowawších porůznu klade, jak na mysl se mu namanuly neb jmenowaw lidi služebné Matiáše, Pecha, Štětinu a t. d., později ještě sobě na pány z Dubé, z Chlumec a z Černina zpomíná.

sidens in *Kozlo*, *Jakubko* de *Bozegow*, burgravius dominae *Perchtae* viduae de *Konopisst* [4]) cum dictae dominae gentibus, ex una parte: et presbyter *Procopius rasus* tunc capitaneus sectae Taboriensium cum ipsis *Taborensibus* campestribus, et *Joannes* dictus *Czapko de Ssan* (Slan, Sán) tunc supremus capitaneus sectae Zizkonis Orphanorum, similiter in campis à 12 annis continuantium et bellantium, et presbyter *Prokopko* dictus *parvus Prokopius*, et audax (Andreas) dictus *Kersky* capitaneus etiam Taborensium de Tabor, civibus de ibidem, et civibus de *Verona*, *Slana*, *Zacz*, *Luna*, *Kurzim*, *Kolin*, *Montibus Cutnis*, *Broda-Boemicali*, *Czaslaw*, *Nymburg*, *Graz Reginae*, *Jaromirz*, *Trutnow*, *Dwur*, *Alta Muta*, *Glatowia*, *Prachaticz*, *Domazlicz*, *Pisek*, *Litomierzicz*,—*Rohacz de Duba*, *Zagimacz de Gilbissowicz* (Gewissowic) cum aliis ipsorum complicibus, ut communiter dicebatur, equites 700 et novem millia ultra citra (peditum) curruum 40 et plus, pixides dictas Hufnice, cum aliis pixidibus et eorum defendiculis, parte ex altera conflictum intraverunt; et praedicti barones domini fingentes se ab ipsis quasi fugere, et optimas gentes domini Ulrici de Rosenberg praedicti de districtibus Plsnensi, Prachinensi, domini Menhardi et de Karlstein in cauda et tergo currum ipsorum cum vexillo domini de Rosenberg, clam et secrete hastas et balistas apprehensas ad terram declinantes, ordinaverunt, et verso quasi tergo et cauda curruum ipsorum ab ipsis hostibus Taborensibus et Orphanis et quasi recedere et fugere conantes. Tandem ipsi hostes ipsos cum curribus suis ad caudam curruum dominorum insequebantur, de pixidibus acriter sagitantes et clamantes: *fugiunt*, *fugiunt*, *fugam dant!* et appropinquati ad currus dominorum cum ipsorum curribus quasi per medium stadium ultra citra de curribus ipsorum hostiliter exiverunt, in currus dominorum irruere volentes. Tandem gentes do-

[4]) Pani Prechta wdowa po panu Petru ze Sternberka a z Konopiště. Wiz Archiw český díl I. Staré zápisy rodu Sternberského.

minorum et domini erecto velo sive vexillo domini Rosenberg et alio, extra suos currus contra ipsos jam prope existentes exiverunt, et viriliter cum ipsis pugnaverunt et ipsos sic audacter et acriter percusserunt, quod, sicut diceret: *Miserere mei Deus* illum psalmum, Taborenses et Orphani fugam et tergum dederunt et in suos currus reverti volebant, ut ipsos circum se clauderent. Sicque praedicti domini et gentes cum ipsis, ita celeriter et agiliter ipsos percutientes insequebantur, qui cum ipsis in eorum currus incurrerunt et ibi in eisdem curribus dictos presbyteros ambos Procopios praedictos et plures presbyteros de eorum secta maligna interfecerunt et ipsorum multos in curribus et de curribus fugientes et ipsos insequentes pedestres et equestres interfecerunt etc.“ — Balbin we swém Epitome rerum Bohemicarum pokračuje dále w popisu bitwy Lipanské těmito slowy: „Aliud manuscriptum habet: Cum catholici currus haereticorum intrassent, *Procopium Magnum* statim ingenti voce clamasse ad suos, ut currus non defenderent sed prodirent in campum; et mandatum hoc peritissimi ducis, seu quod nimium difficile foret ob circumstantes et campum obtinentes catholicos, seu quod pugnando occuparentur, neglectum esse. *Czapek* inter haec, qui partem optimam equitatus haeretici ducebat, actum jam esse existimans, equo concitato *Colinum* profugit nemine insequente; nam catholici nobiles de summa rei solliciti, minora negligebant, integrisque ordinibus Taboritas semel turbatos acriter urgebant. Ibi *Procopius* ab equitatu desertus collectis quoscunque tum habere subito ad manum potuit, et *Procopio Minore* socio sibi adjuncto, in hostes medios furibundus incurrit, et victoriam paulisper stitit. Omnium deinde, etiam catholicorum sensus fuit, si Czapek stetisset et Taboritae ab equitatu instructiores fuissent, Procopium sine dubio victoriam in victoria catholicis erepturum fuisse; nunc impar tanto nobilium equitatui, cum cinctus esset, et nulla prope in irritum tela a catholicis missa ca-

derent, fortissime pugnans cum omnibus suis, quos in medios hostes duxeret, occisus est. *) *Kostka* a se esse Procopium occisum jactare solebat. Captivos in horrea quadam inductos, igne periisse scribit Sylvius, quod non ita accipiendum, quasi omnes captivi igne consumti sint: soli enim Plsnens captivos suos prope mille numero incenderunt cum horreis; at Pragenses aliique pepercerunt, certis conditionibus sibi obnoxios et obligatos etc. — Hoc proelio fracti tandem Orphani et Taborienses, nunquam post haec justum exercitum in aciem producere potuerunt; verumque apparuit illud, quod Caesarem Sigismundum dicere solitum narrat Pius II., *Bohemos nisi a Bohemis vinci non posse.*

XIV.

Poslední sen.

So gab denn endlich Hunyad um 6 Uhr Abends das Treffen für verloren; er selbst rettete sich mit seinen wenigen Vertrauten dadurch, dass er ins Lager zurückritt, die deutsche und böhmische Infanterie mit den Wagen und Kanonen, die er ohnehin nicht hätte retten können, vorrücken liess, indem er vorgab, den Ort ausgekundschaftet zu haben, wo Murad selbst stehe, den sie dann auf ein gegebenes Signal angreifen sollten, während ihres Vorrückens aber auf ausgerasteten Pferden die Flucht ergriff. Am dritten Tage der Schlacht stutzten anfangs die Türken über die allein gelassenen Wagen und vermutheten Kriegslist; als sie aber von Hunyads Flucht Nachricht erhielten, stürzten sie auf die Wagen los, hinter denen sich die Deutschen und Böhmen wie Helden vertheidigten. Murad musste Geschütz und Infanterie

*) Non tam victus quam vincendo fessus. Toto swědectwi sám Eneáš Sylvius (papež Pius II.) Prokopowi Welkému dáwá.

vorführen lassen, um den kleinen Haufen zu bändigen; dennoch währte der Streit den ganzen Tag, bis sie alle ihr Leben theuer verkauft hatten.

Engels Gesch. des ungarischen Reiches, 3. Th. S. 139.

XV.

Ohlas poslední.

Potom ssedse se wšickni *hornjci* na plac *dworu Wlaského*, přjsahau se wespolek zawázali, že kde a kohokoliw z těch Tábornjkû dostanau, podobný mu pohřeb udělagj, a bez fartu (řebřjku, po němž se dolû leze), bez kahánce do dolu po hlawě lezti naučj. Nad to geště dali u pranýře prowolati: kdokoli Táborského laika do města přiwede, že gednu kopu gr. č. odnese; kdo pak kněze z též roty dostawj, ten že dwě kopy odplaty mjti bude. Chasa hawjřská i městská, tak popuzená, sem tam po wšech kautech Tábory wytlaukala a kde kterého popadli, hned s njm k *Hoře* pospjchali a k práwu dostawowali. I stalo se, že w cosi málo neděljch gich do šesti set bylo zagato: a ti wšickni, někteřj za žiwa, po stětj hlawy někteřj, do rozličných šachet, wšak wše okolo Sw. *Martina* kostela, na tom cauku Greyffském gsau wmetáni. Našlo se w starých pamětjch, že gich neywjce do Gdule, Kukle, Martina, Starých a Mladých Kocaurû (tak těm šachtám řjkali) bylo uwrženo. Při čemž i toto znamenati slušj, že když mnoho gich zagali, aby se s každým zwlášť nepárali, mnoho gich gednoho druhému přiwázali a prwnjmu weliký kámen na krk zawěsjce, do šachty geg wstrčili, kterýžto po sobě druhého, druhý třetjho a t. d. táhl, až wšecky za sebau až na žûly (pûdy takowých dolû) neyhlubšj stáhl.

(Jana Kořjnka staré paměti Kutnohorské.)

O p r a w y.

Na str. 52 *řád.* 3 *čti* wyryly *místo* wryly
» » 135 » 12 » jež » je
» » 165 » 12 (*w některých wýtiscích*) *čti* opeřte *místo* opřete
» » 183 » 1 *čti* Budauc *místo* Buda
» » 204 » 1 *zdola* (*w některých wýtiscích*) *čti* dintorno *místo* diutorno.

Obr. I.

Tažení wozůw.

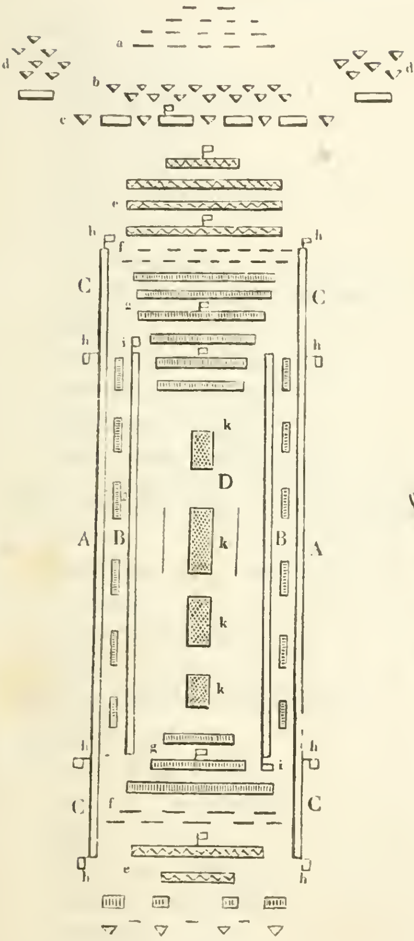

Obr. II.

Hradba wozowá.

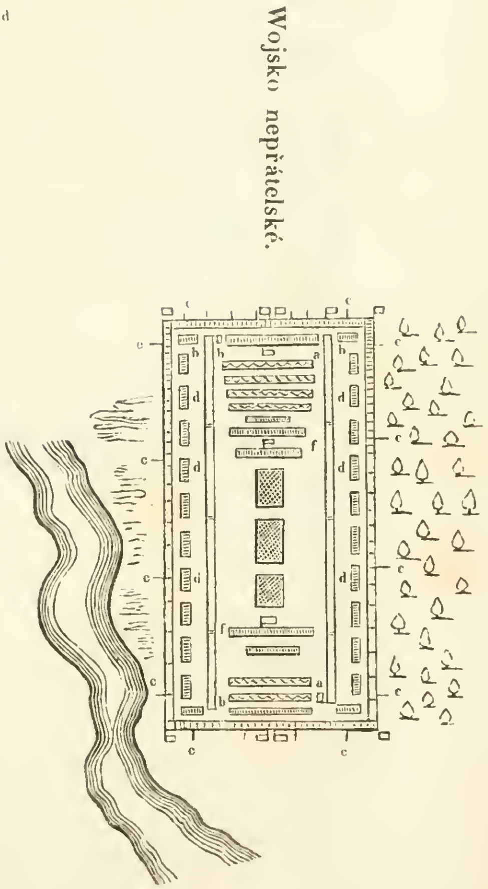

OBSAH.

Wstup.

Alžběta a Jan.

Přehled historický. Stránka

Panna osiřelá 9

Mostská wěž 11

Boj na Hradčanech 13

Zasnaubení 15

Pražské sekery 17

Pan Wilém Zajíc z Waldeka: I. II. III. IV. V. VI. VII. . 19

Ohlas 39

Pan Plichta z Žerotína 41

Strom na pomezí 45

Králowna w cizině 47

Písně králowny Alžběty 49

I. Swatá swětla. II. Wětry k wlasti milé spěchající. III. Tiše, tiše sláwa kráčí. IV. Swěta náděge, toť kaule pěny.

Ohlas 52

Král Jan a pánowé čeští I. II. 53

Wyzwání 57

Bitwa u Kresčaku I. II. 58

Ohlas 62

Oda na Karla, otce wlasti 64

Wáclaw IV.

Přehled historický.

Jednání mimozemské 72

Úloha králowa 76

Sny císaře Wáclawa 78

Mandát králowský 85

Wáclawůw kwas 88

Píseň Krumlowská 91

Noc 95

Stránka
Černá země 99
Zběh 101
Smrt krále Wáclawa 102
Jednání mimozemské 106
Druhá část.
Wstup 110
Mstitel.
Bitwa Sudoměřická 113
Newědí co činí! 115
Žižka a Prokop 121
Obět otcowa 126
Pane, odpusť jim! 132
Odpustil! 135
Poslední sen.
Wstup 140
Boj a láska 141
Tábor 149
Risenberský hon 153
Obět 155
Prokop Welký 160
Lipany 163
Wylaučenci 168
Černý staw 171
Wáh 177
Sen 180
Ohlas poslední 184
Přílohy.

DH 20 - aut

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG 5038 V57M4

Vocel, Jan Erazim
Meč a kalich od. J. Erazima Wocela